

Przysięga Tadeusza Kościuszki w Krakowie 24 marca 1794 r., obraz Wojciecha Kossaka
 [źródło: strona internetowa]

„Kosynierzy”, obraz Michała Stachowicza
 [źródło: strona internetowa]

Tablica na grobowcu rodzinnym Budziszewskich na cmentarzu w Jutrosinie poświęcona Franciszkowi Budziszewskiemu
 [źródło: strona internetowa]

Pomnik na rynku w Jutrosinie – wzniesiony w 1954 r. dla upamiętnienia chłopów walczących w powstaniu kościuszkowskim. W 1956 r. na pomniku dodano tablicę upamiętniającą powstańców wielkopolskich z lat 1918-1919, a w 1982 r. tablicę ku czci ofiar II wojny światowej
 [źródło: Urząd Miasta i Gminy w Jutrosinie, 18 IV 2016, fot. Małgorzata Pospiech]

Powstanie kościuszkowskie w południowo-zachodniej Wielkopolsce

12 czerwca 1794 r. Rada Najwyższa Narodowa wydała proklamację Do obywatelów prowincji Wielkopolskiej, wzywającą do formowania oddziałów powstańczych i podporządkowania się polskim władzom. Silne garnizony wojsk pruskich uniemożliwiły natychmiastowy wybuch otwartych walk. Zamiast tego organizowano dezercję żołnierzy pochodzenia polskiego z armii pruskiej.

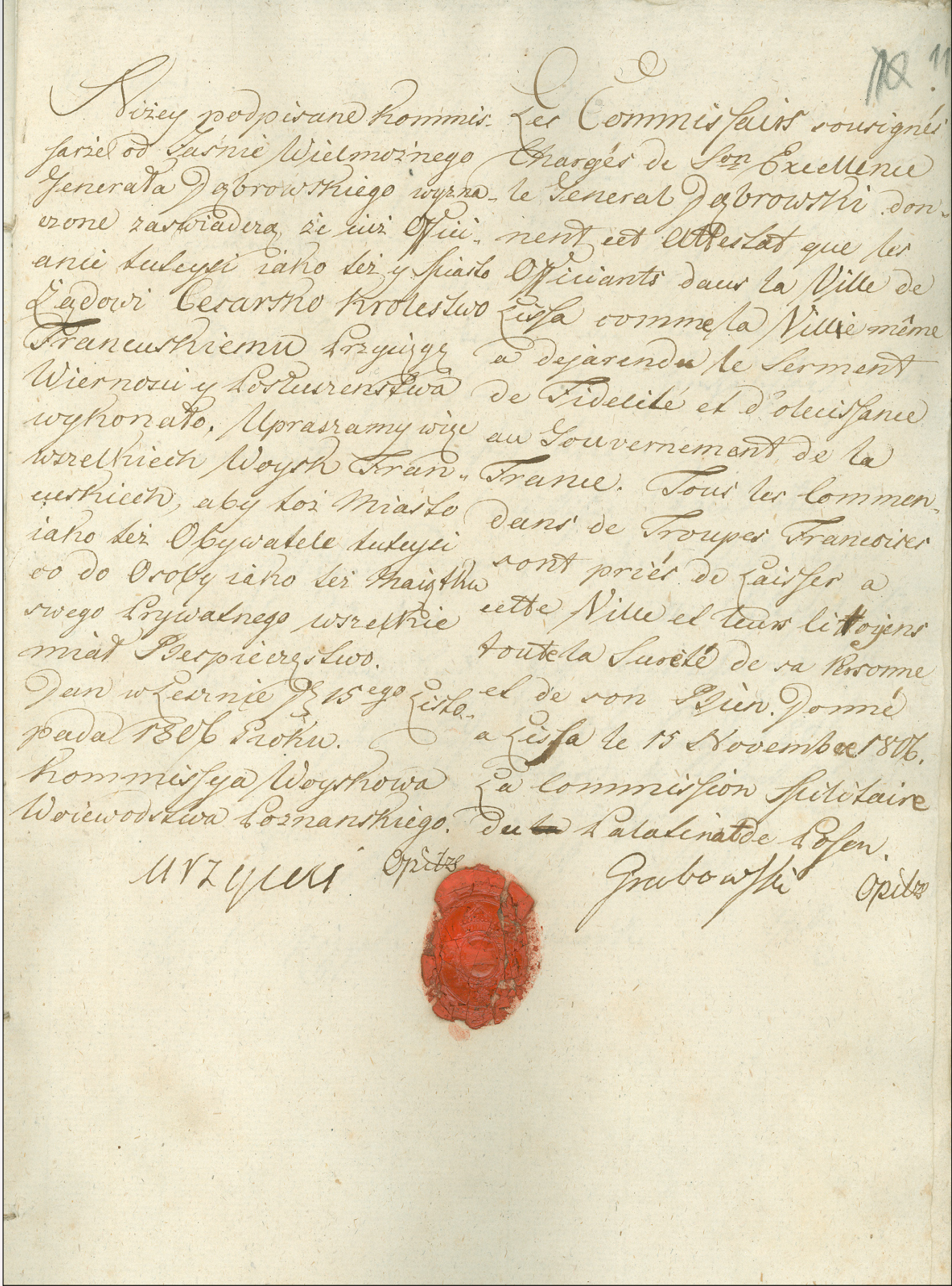
Akcję zbrojną umożliwiło dopiero przystąpienie przez Prusaków do oblężenia Warszawy. Wówczas w Prusach Południowych pozostało jedynie 8 000 żołnierzy, których wzmocniono w sierpniu dalszymi 1500 ludźmi, a władzom powstańczym zależało na wybuchu walk na tyłach pruskiej armii, co miało odciągnąć ją od stolicy.

W województwie poznańskim większe oddziały powstańcze zaczęto formować dopiero 21 sierpnia 1794 r. Główną siłę oddziałów powstańczych stanowili chłopci oraz ludność z małych miasteczek.

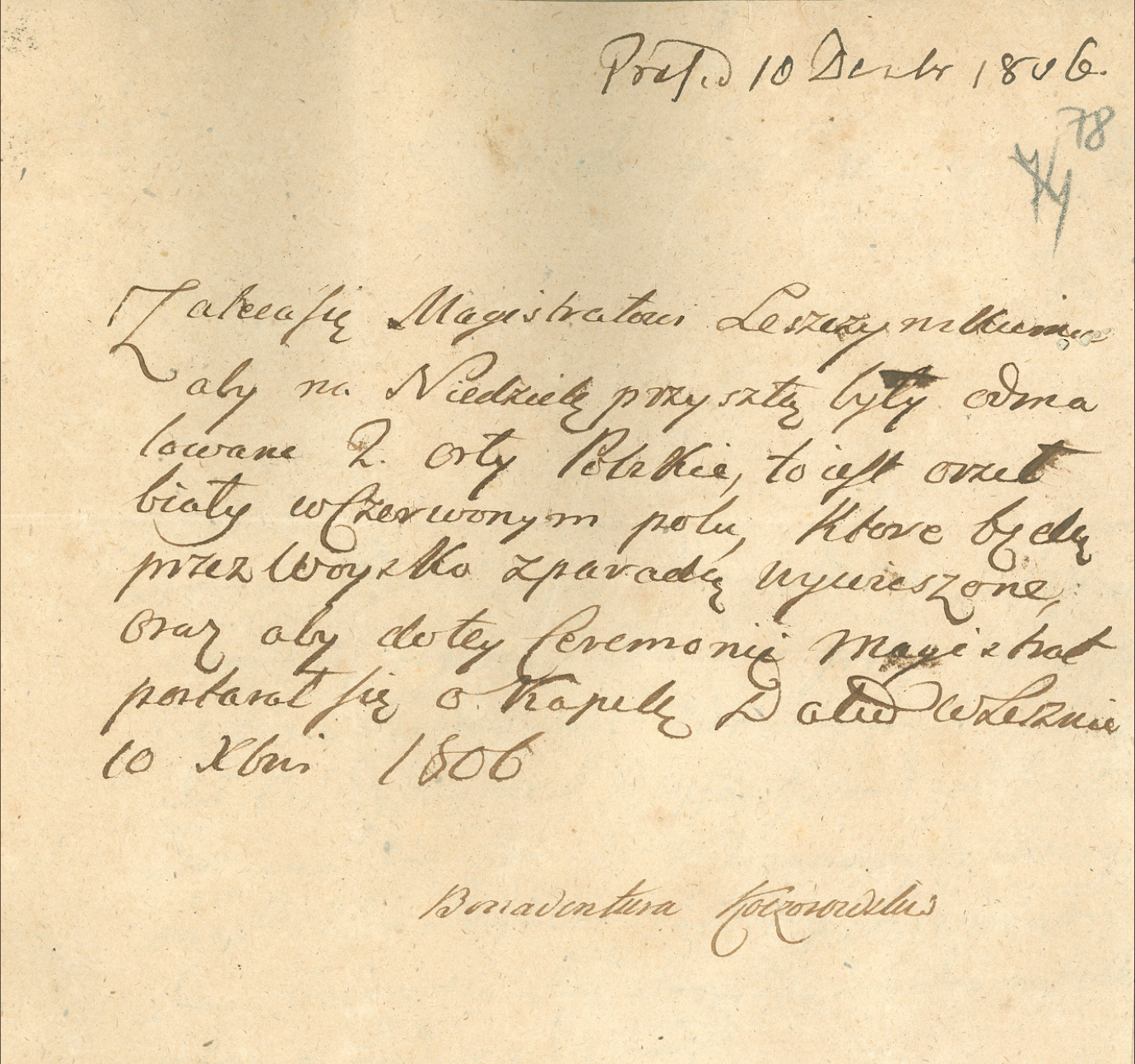
Na terenie południowo-zachodniej Wielkopolski doszło w sumie do kilkunastu potyczek zbrojnych. W okolicach Jutrosina powstał oddział dowodzony przez Franciszka Budziszewskiego. Powstańcy na krótki czas przejęli nawet z rąk pruskich władzę nad tym miasteczkiem. Do większych starć na naszym terenie doszło 22 sierpnia pod Mórkowem (powiat leszczyński, gmina Lipno) i 31 sierpnia pod Kościanem.

Wjazd generała Jana Henryka Dąbrowskiego do Poznania, obraz Jana Gładysza
[źródło: strona internetowa]

Zaświadczenie o złożeniu przez miasto Leszno przysięgi wierności cesarzowi Napoleonowi, 15 XI 1806 r.
[APL, Akta miasta Leszno, sygn. 1099, s. 11]

Zalecenie do władz miasta Leszna o przygotowanie dwóch obrazów z białymi orłami na paradę wojskową, 10 XII 1806 r.
[APL, Akta miasta Leszno, sygn. 1099, s. 78]

Tłok pieczętny Urzędu Magazynu Wojskowego w Kościanie, około 1807-1815.
[APP, Tłoki pieczętne różnych urzędów i instytucji, sygn. T IX, 44]

Nadanie przez cesarza Napoleona Bonaparte konstytucji Księstwu Warszawskiemu w dniu 22 lipca 1807 r. w Dreźnie, Marcello Bacciarelli
[źródło: strona internetowa]

Księżę Józef Poniatowski – wódz armii polskiej czasów Księstwa Warszawskiego, Juliusz Kossak, 1879 r.
[źródło: strona internetowa]

Sztandarowy Pułku Strzelców Konnych
[źródło: Wojsko Księstwo Warszawskiego. Kawaleria. Ryszard Morawski, Henryk Wielecki]

Powstanie wielkopolskie 1806 roku i czasy Księstwa Warszawskiego

W 1806 r. Napoleon Bonaparte poprowadził kolejną kampanię wojenną, tym razem przeciwko IV koalicji. Prusy zostały pokonane w bitwach pod Jeną i Auerstedt (14 października 1806 r.). Wojska francuskie opanowały Berlin. Napoleon postanowił wykorzystać w tym momencie także kartę polską. Poleciał dowódcy Legionów Polskich generałowi Janowi Henrykowi Dąbrowskiemu wkroczenie na teren Wielkopolski (zagarniętej przez Prusy w wyniku II rozbioru Polski) i wywołanie powstania.

3 listopada 1806 r. generał Jan Henryk Dąbrowski i Józef Wybicki wydali w Berlinie odezwę wzywającą Polaków do poparcia Napoleona, a 6 listopada obaj byli już w Poznaniu. Dąbrowski organizował pierwsze kadry wojska polskiego. 3 grudnia 1806 r. ogłoszono pospolite ruszenie. Oddziały powstańcze aktywnie włączyły się w usuwanie z terenu Wielkopolski wojsk pruskich. Systematycznie prowadzono także prace zmierzające do przekształcania oddziałów partyzanckich w regularną armię, którą organizowano na wzór francuski. Na początku stycznia 1807 r. oddziały te liczyły 23 000 żołnierzy, z czego 20 000 z departamentów poznańskiego i kaliskiego.

Tworzono także zręby polskiej administracji. 14 stycznia 1807 r. Napoleon powołał polską władzę cywilną. Była to siedmioosobowa Komisja Rządząca, na czele której stanął prezes Stanisław Małachowski - były marszałek Sejmu Czteroletniego w latach 1788–1792. Komisja łączyła elementy władzy ustawodawczej (nie istniał sejm) i wykonawczej. Organem pomocniczym i opiniodawczym było Dyrektorium Generalne z pięcioma dyrektorami stojącymi na czele pięciu resortów (ministerstw): spraw wewnętrznych, sprawiedliwości, skarbu, policji i wojska. Resort spraw wewnętrznych objął Stanisław Breza (żył w latach 1752-1847, działacz polityczny, poseł na Sejm Czteroletni, w czasach Księstwa Warszawskiego sekretarz stanu).

W wyniku dalszych sukcesów Napoleona i zawarcia układów w Tylży (7 i 9 lipca 1807 r.) powstało Księstwo Warszawskie. 22 lipca 1807 r. cesarz nadał Księstwu konstytucję. Księstwo pomimo własnej administracji i armii (na czele której stał książę Józef Poniatowski) było w pełni podporządkowane Napoleonowi.

W służbie Ojczyzny i Napoleona

Józef Sułkowski, portret autorstwa Antoniego Brodowskiego
[źródło: strona internetowa]

Portret Antoniego Pawła Sułkowskiego
[źródło: strona internetowa]

Portret Dezyderego Chłapowskiego (gdy był oficerem sztabowym Napoleona)
[źródło: strona internetowa]

Portret Franciszka Morawskiego
[źródło: strona internetowa]

Józef Sułkowski

Był synem Teodora Sułkowskiego. Urodził się w 1770 lub w 1773 roku. Wychowywał się na dworze księcia Augusta Kazimierza Sułkowskiego w Rydzynie. Był nie tylko ładnym, ale i bardzo uzdolnionym dzieckiem. Jako młody oficer uczestniczył w wojnie polsko-rosyjskiej w 1792 r. Za odwagę i waleczność został odznaczony nowo ustanowionym orderem Virtuti Militari. Po klęsce wyjechał do Francji, wrócił na krótko do kraju w 1794 r., by wziąć udział w powstaniu kościuszkowski. Insurekcja już jednak upadała. Potem Józef Sułkowski ponownie wyjechał do Francji. Zaciągnął się do służby w wojsku francuskim. Dostał przydział do oddziałów we Włoszech. Związał się z Napoleonem Bonaparte. Był jego adiutantem. Sułkowski wziął udział w wyprawie do Egiptu, gdzie 22 października 1798 r. poległ w bitwie pod Kairem.

Antoni Paweł Sułkowski

Żył w latach 1785-1836, syn Antoniego oraz Karoliny (czeskiej hrabiny z rodu Bubna-Littitz). Podczas wojen napoleońskich uczestniczył w kampanii polskiej 1806-1807, hiszpańskiej 1808-1809 i w rosyjskiej 1812 r. Po śmierci księcia Józefa Poniatowskiego w bitwie pod Lipskiem w 1813 r. Antoni Paweł Sułkowski został naczelnym wodzem armii polskiej, ale wkrótce zrezygnował. Został zwolniony przez Napoleona ze służby wojskowej i powrócił do Polski. Zakończenie Kongresu Wiedeńskiego w 1815 r. i decyzję o utworzeniu pod berłem cara Aleksandra I Królestwa Polskiego przyjął z nadzieją: "Nie ma co się wahać. Ta nowa Polska pod berłem szlachetnego Aleksandra będzie mała i uboga wprawdzie, ale to będzie Polska, będzie miała to święte imię (...). Będzie co będzie, pozostanę wierny tej arcydrogiej Polsce".

Dezydery Chłapowski

Był synem Józefa Chłapowskiego i Urszuli Moszczeńskiej. Urodził się 23 maja 1788 r., a zmarł 27 marca 1879 r. Był nie tylko żołnierzem, ale także działaczem gospodarczym i prekursorem pracy organicznej. W swoim życiorysie miał także służbę u boku Napoleona. Po zajęciu w październiku 1806 r. Berlina przez Francuzów wyjechał do Poznania. Tu wstąpił do utworzonej przez okoliczną szlachtę gwardii honorowej cesarza Napoleona. W 1807 r. brał udział w bitwach pod Tczewem i w oblężeniu Gdańska. Tam dostał się do niewoli, z której został wypuszczony po pokoju w Tylży. W lutym 1809 r. udał się do Paryża, został oficerem ordynansowym Napoleona. Podczas tego pobytu ukończył studia wojskowe. U boku Napoleona przeszedł kampanie: hiszpańską i austriacką. W styczniu 1811 r. został mianowany szefem szwadronu polskiego pułku szwoleżerów - lansjerów gwardii cesarskiej. Z nim odbył kampanię moskiewską (1812) i saską (1813). W trakcie tej ostatniej poprosił o dymisję, którą uzyskał 19 czerwca. Decyzja była spowodowana rozgoryczeniem Chłapowskiego wobec postawy Napoleona względem Polski (planów oddania Księstwa Warszawskiego carowi Aleksandrowi I w zamian za pokój) oraz trudami przebytych kampanii.

Franciszek Morawski

Był synem Wojciecha i Zofii ze Szczanieckich. Urodził się 2 kwietnia 1783 r. w Pudliszkach, zmarł 12 grudnia 1861 r. w Luboni. W 1806 roku wstąpił ochotniczo do gwardii honorowej Napoleona. Już w listopadzie tego samego roku uzyskał awans na podporucznika, przechodząc do 1-go pułku piechoty, a z niego do 9-go pułku piechoty w III Legii. Jeszcze w 1806 r. otrzymał po walkach pod Tczewem kolejny awans na porucznika. Za udział w oblężeniu Gdańska w 1807 r. otrzymał pochwałę i nominację na inspektora piechoty. Walczył również pod Kołobrzegiem. Za udział i męstwo w kampanii 1808 r. został odznaczony Złotym Krzyżem Virtuti Militari. W 1809 r. brał udział w wojnie między Księstwem Warszawskim a Austrią. W 1812 r. w czasie wojny z Rosją wziął udział między innymi w zdobyciu Smoleńska, za co został uhonorowany Krzyżem Kawalerskim Legii Honorowej. Z napoleońską Wielką Armią dotarł do Moskwy. W czasie odwrotu walczył pod Wiaźmą, a następnie uczestniczył w dramatycznej przeprawie przez Berezynę. W 1813 r. wraz z wycofującą się z Księstwa Warszawskiego armią uczestniczył w kampanii saskiej, walcząc pod Budziszynem. Brał również udział w bitwie pod Lipskiem, za co został uhonorowany złotym Krzyżem Oficerskim Legii Honorowej. Po śmierci księcia Józefa Poniatowskiego, Morawski został mianowany szefem sztabu generalnego Wojska Polskiego. Funkcję tę zachował do 1815 r.

Stanisław Mielżyński

Urodził się 14 listopada 1778 r. w Rąbinu. Był synem pisarza wielkiego koronnego Maksymiliana Mielżyńskiego i Konstancji z Czapskich. W listopadzie 1806 r. do Wielkopolski wkroczyły wojska francuskie. Wraz z nimi przybyli entuzjastycznie witani w Poznaniu gen. Jan Henryk Dąbrowski i Józef Wybicki, którzy zamieszkali w kamienicy Mielżyńskich przy Starym Rynku. Stanisław Mielżyński 24 listopada 1806 r. został mianowany pułkownikiem wojsk napoleońskich i zaczął organizować 3 pułk piechoty w dywizji (legii) generała Jana Henryka Dąbrowskiego. Do pierwszej bitwy z Prusakami doszło pod Tczewem. W dalszym marszu pułk Mielżyńskiego dotarł pod Gdańsk. Wiosną 1809 r. Księstwo Warszawskie zostało zaatakowane przez wojska austriackie. Stanisław Mielżyński walczył w obronie Księstwa. Brał także udział w kampanii rosyjskiej Napoleona w 1812 r. W 1813 r. bronił przed Rosjanami Gdańska. Stanisław Mielżyński zmarł w Pawłowicach w wieku niespełna 48 lat, w dniu 28 czerwca 1826 r. i pochowany został w podziemiach pawłowickiego kościoła.

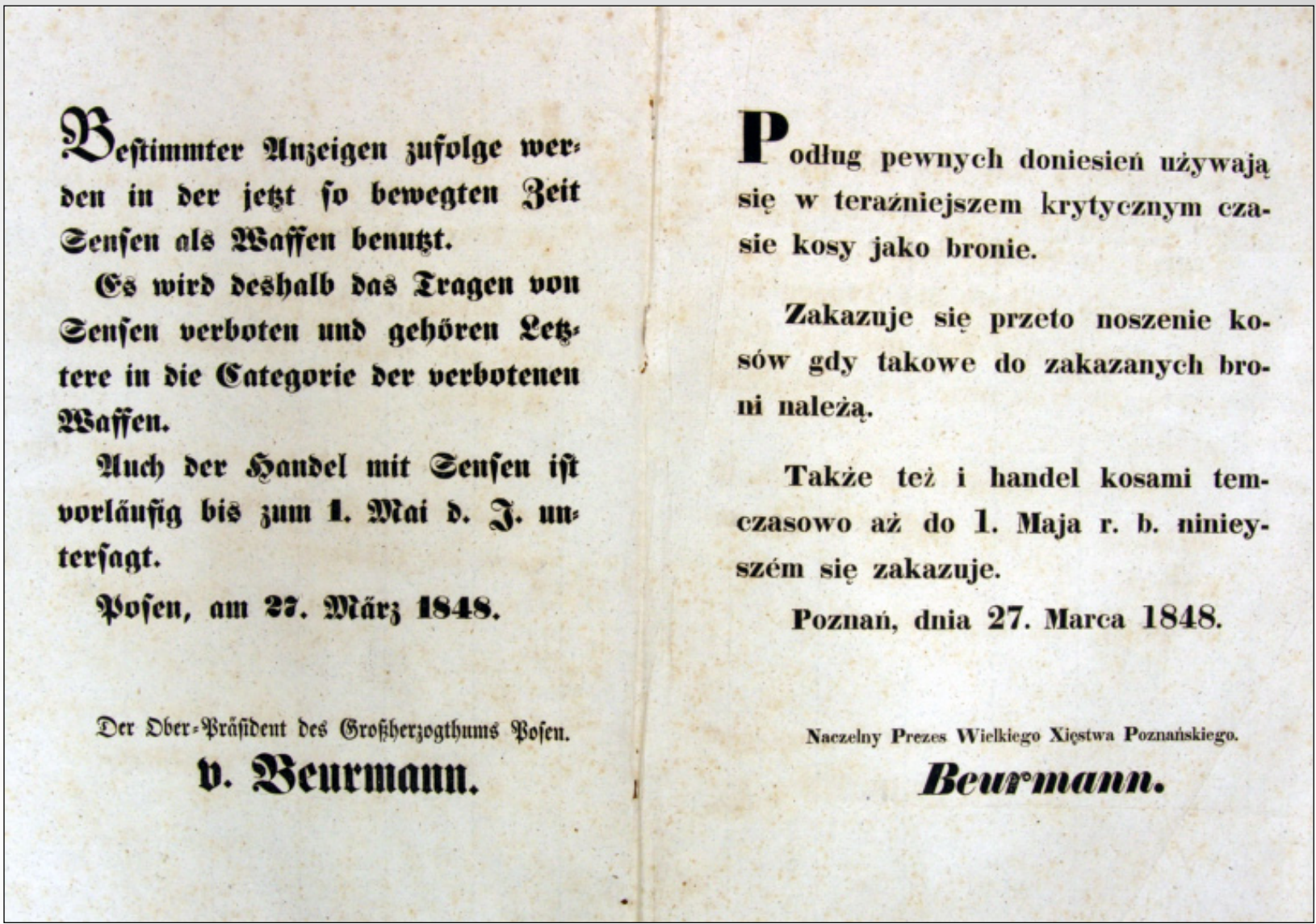
Orzeł z czasów Księstwa Warszawskiego (replika)
[źródło: strona internetowa]

Mapa z zaznaczonym obszarem objętym działaniami powstańczymi w 1848 r.
[źródło: strona internetowa]

Bitwa w obozie powstańczym w Książu w dniu 29 kwietnia 1848 r.
[źródło: strona internetowa]

Obwieszczenie Naczelnego Prezesa Wielkiego Księstwa Poznańskiego Beurmanna w sprawie zakazu noszenia i handlu kosami, 27 marzec 1848 r.
[APL, Akta miasta Miejska Górka, sygn. 5]

Bitwa pod Gostyniem w 1848 r. (grafika Rafała Sroki)
[źródło: Grzegorz Skorupski, Dziewiętnastowieczna bitwa pod Gostyniem, „Życie Gostynia 12(81) z 23 marca 2001, wersja na stronie internetowej]

Bitwa pod Miłosławiem w dniu 30 kwietnia 1848 r. (obraz Juliusza Kossaka)
[źródło: strona internetowa]

W czasie powstania wielkopolskiego 1848 r.

W marcu 1848 r. doszło do wybuchu rewolucji w Berlinie. Polacy w Wielkim Księstwie Poznańskim postanowili wykorzystać sytuację i domagali się większej autonomii. 20 marca 1848 r. powołano w Poznaniu Komitet Narodowy, którego przewodniczącym został Gustaw Potworowski (właściciel Goli). 21 marca wysłano do Berlina delegację, która miała rozmawiać z królem o postulatach autonomii Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Fryderyk Wilhelm IV przyjął polską delegację dwa dni później. Otrzymano ustną obietnicę pozytywnego rozpatrzenia polskich postulatów.

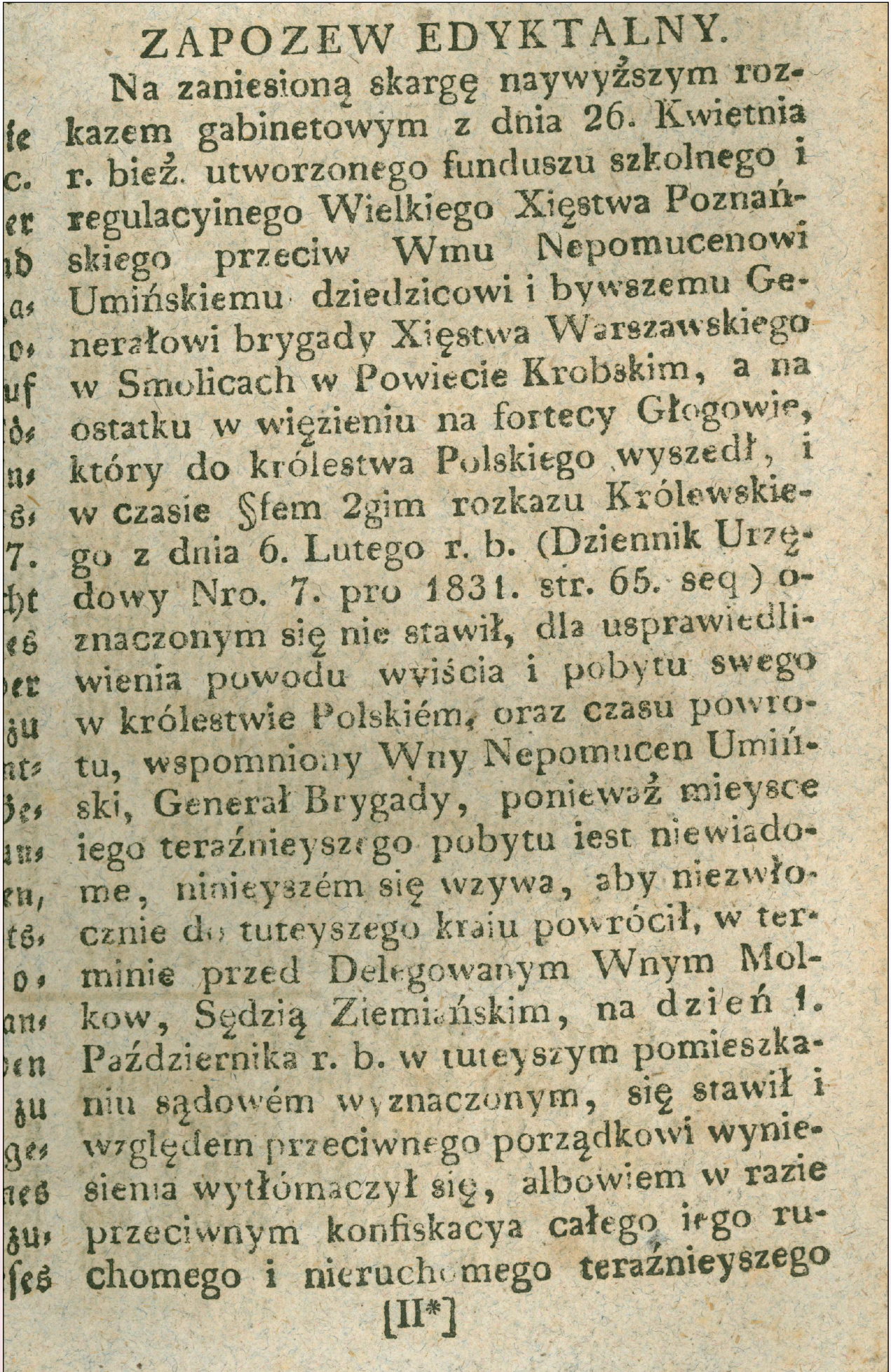
Przy Komitecie Narodowym powstał Wydział Wojskowy, w którym sprawami uzbrojenia zajmował się gen. Ludwik Mierosławski. Zorganizował on obozy, w których kilka tysięcy chłopów przechodziło szkolenie wojskowe. Władze pruskie dążyły do stłumienia polskiego ruchu narodowego w Wielkopolsce. W dniu 3 kwietnia 1848 r. gen. Ferdynand Colomb, dowódca armii pruskiej stacjonującej w Poznańskim, wprowadził stan oblężenia. Do pierwszych walk doszło w dniu 25 kwietnia pod Grodziskiem, Gostyninem i Raszkowem. W dniu 29 kwietnia wojska pruskie rozbiły w krwawej bitwie polski obóz w Książu. W dniu 30 kwietnia połączone siły polskie rozbiły pod Miłosławiem kolumnę pruską, a w dniu 2 maja w bitwie pod Sokołowem, odniosły kolejne zwycięstwo. Ogromna przewaga militarna Prusaków i niechęć ziemiaństwa do kontynuowania walki spowodowały upadek powstania. W dniu 6 maja gen. Ludwik Mierosławski złożył dowództwo, a 9 maja w miejscowości Bardo pod Wrześnią podpisano kapitulację.

Na terenie południowo-zachodniej Wielkopolski znaczącym ośrodkiem przygotowań do powstania był Gostyń i okolice. Istniał tutaj Polski Komitet Narodowy. Organizowano magazyny wojskowe, wysyłano broń i zboże do obozów powstańczych. Władze nad miasteczkami i wsiami terenu przejmowali Polacy. Ochotnicy z gostyńskiego wyruszyli także zasilać szeregi powstańców w zorganizowanych obozach, zwłaszcza w Środzie. 22 marca 1848 r. doszło do potyczki pod Gostyniem – rozbrojono oddział rezerwistów wojska pruskiego, który udawał się w kierunku Rawicza. Zaniepokojeni rozmiarem polskich działań w Gostyniu Prusacy postanowili opanować sytuację. 19 kwietnia 1848 r. pruskie wojsko zaatakowało miasto i po trzygodzinnej bitwie zdobyło je. W toku walk zginęło 6 powstańców, a około 30 zostało rannych. Aresztowano 60 mieszkańców Gostynia. Później 15 mieszkańców uczestniczyło w bitwie pod Książem, trzech z nich poległo.

Natomiast generał Dezydery Chłapowski organizował oddziały powstańcze w powiecie kościańskim. Sam je wyposażał, a ponadto w pałacu w Turwi urządzono szpital i miejsce do rekonwalescencji rannych powstańców.

Portret gen. Jana Nepomucena Umińskiego
[źródło: strona internetowa]

Zapozew edyktalny z dnia 25 lipca 1831 r. wystawiony przez Królewski Pruski Sąd Ziemiański we Wschowie wzywający Jana Nepomucena Umińskiego do powrotu z Królestwa Polskiego i wstawienia się przed sądem pod groźbą konfiskaty majątku.
[źródło: Dziennik Urzędowy Królewskiej Regencji w Poznaniu z 1831 r., z zasobu bibliotecznego APL]

Portret Dezyderego Chłapowskiego w mundurze generalskim z czasów powstania listopadowego
[źródło: strona internetowa]

Bitwa o Olszynkę Grochowską 21 lutego 1831 r. – obraz Wojciecha Kossaka
[źródło: strona internetowa]

Wojско Polskie w 1831 r. – kartka pocztowa wydana przez Księgarnię Dziennika Kujawskiego, ok. 1901 r.
[źródło: strona internetowa]

Udział mieszkańców południowo-zachodniej Wielkopolski w powstaniu listopadowym na terenie Królestwa Polskiego w latach 1830-1831

Na wieść o wydarzeniach Nocy Listopadowej w Warszawie (z 29 na 30 listopada 1830 r.) w Wielkim Księstwie Poznańskim zaczęto rozważać możliwości udzielenia pomocy rodakom walczącym za kordonem granicznym. Rozpoczęło się nielegalne przekraczanie granicy i dołączanie do oddziałów polskich. Łącznie z Wielkiego Księstwa Poznańskiego w wojnie polsko-rosyjskiej 1831 roku uczestniczyło około 3 tysiące ochotników. Przeważali wśród nich przedstawiciele ziemiaństwa, ale byli również rzemieślnicy, mieszcianie, uczniowie gimnazjalni. Znaczną grupę stanowiły osoby z powiatu kościańskiego. Władze pruskie najpierw nakazały im natychmiastowy powrót, a następnie zagroziły sankcjami za udział w powstaniu. Majątki ziemian zostały objęte sekwestrem (czyli zarządzeniem komisarycznym).

Namiestnik Wielkiego Księstwa Poznańskiego książę Antoni Radziwiłł został najpierw zawieszony w czynnościach, a potem zdjęty ze stanowiska. Naczelnym prezesem prowincji poznańskiej mianowano Eduarda Flottwella, który natychmiast rozpoczął przygotowywania do likwidacji autonomii Księstwa. Granica z Królestwem została obsadzona przez wojska pruskie.

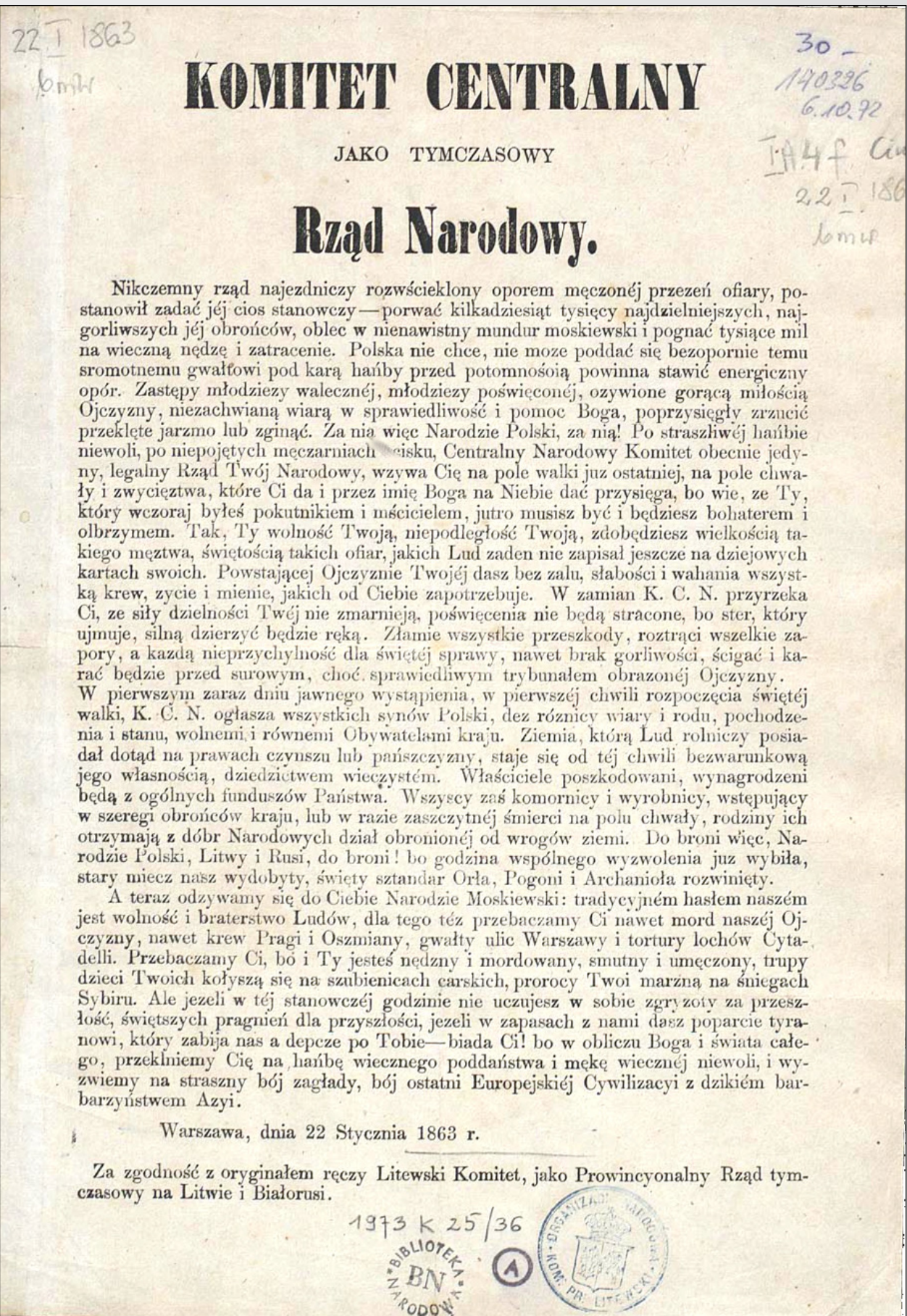
Wielkopolanie byli wśród dowódców armii polskiej walczącej w powstaniu listopadowym – m.in.: gen. Jan Nepomucen Umiński, minister wojny gen. Franciszek Morawski i gen. Dezydery Chłapowski. Po klęsce powstania i powrocie na ziemie rodzinne w 1831 r. wielu uczestników dotknęły pruskie represje. Dezydery Chłapowski został osadzony w twierdzy w Szczecinie i obłożony dotkliwą karą finansową.

Pieczęć Agenta Pełnomocnego Organizatora Wojskowego Zaboru Pruskiego z okresu powstania styczniowego
[źródło: strona internetowa]

Pomnik upamiętniający Ludwika Mycielskiego w Gębicach koło Pępowa
[źródło: strona internetowa]

Manifest Tymczasowego Rządu Narodowego z 22 stycznia 1863 r. w sprawie wybuchu powstania.
[źródło: strona internetowa]

Portret Ludwika Mycielskiego autorstwa Józefa Simmlera
[źródło: strona internetowa]

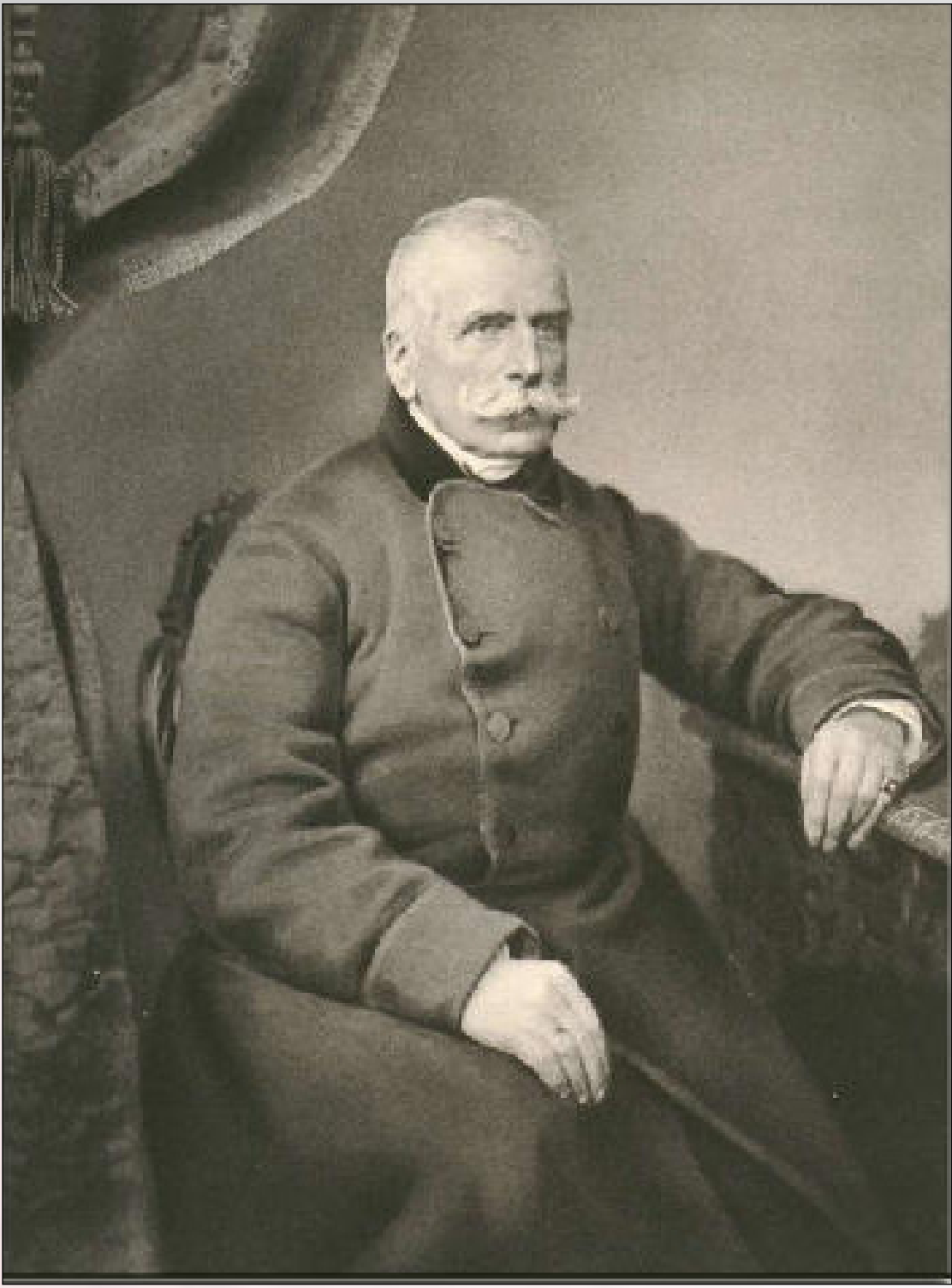
Wielkopole w powstaniu styczniowym 1863-1864

Polaków z południowo-zachodniej Wielkopolski nie zabrakło także w szeregach walczących w powstaniu styczniowym 1863-1864.

Z terenu gostyńskiego w powstaniu wzięło udział ponad 60 ochotników, którzy przedostali się na teren Królestwa Polskiego.

Wśród powstańców było także przynajmniej kilkadziesiąt osób z powiatu kościańskiego. Spośród nich polegli: Ludwik Kostański z Kiełczewa (zmarł 8 maja 1863 r. w wyniku ran odniesionych w bitwie pod Ignacewem), Michał Wroński (agronom z Turwi, który zmarł 21 lutego 1864 r.), Jan Włoszkiewicz (nie wrócił z powstania, brak informacji o jego losach). Na kościańskim cmentarzu w Żołnierskiej Kwaterze Obrońców Rzeczypospolitej spoczywają dwaj powstańcy - Czesław Olsztyński (zmarł w 1930 r.) oraz Stanisław Konopiński (zmarł w 1931 r.).

W powstaniu styczniowym poległ także związany z naszym terenem ziemianin Ludwik Mycielski. Urodził się 14 września 1837 r. w Chocieszewicach. Był najstarszym synem działacza społecznego i oficera w powstaniu listopadowym Teodora Mycielskiego i Anieli z Mielżyńskich. Kształcił się w gimnazjum we Wrocławiu, następnie służył w kawalerii pruskiej. Dosłużył się stopnia podporucznika. Po opuszczeniu służby wojskowej objął majątek w Smogorzewie. Po wybuchu powstania styczniowego udał się w marcu 1863 r. do Krakowa, a następnie do obozu Mariana Langiewicza w Goszczy. Został mianowany rotmistrzem i uczestniczył w organizowaniu powstańczej kawalerii. Wyróżnił się w bitwach pod Chrobrzem i Grochowskimi. Ranny, wyjechał na kurację do Wiednia. Po powrocie do Krakowa zorganizował oddział kawalerii (trzy plutony, ok. 80 żołnierzy) i na jego czele w lipcu 1863 r. udał się w granice Królestwa Polskiego. Po porażce wycofał się do Galicji. W październiku 1863 r. przedostał się na Lubelszczyznę i dowodził jazdą w oddziale Tomasza Wierzbickiego. Poległ 4 listopada 1863 r. pod Bojanówką.

Dezydery Chłapowski
[źródło: strona internetowa]

Gustaw Potworowski
[źródło: strona internetowa]

Budynek Kasyna Gostyńskiego
[źródło: strona internetowa]

Strona tytułowa wydawanego w Lesznie „Przyjaciela Ludu” (nr 49, 1 VI 1844)
[APL Leszno, Biblioteka, sygn. 1564]

Kwestyjonaryusz
Wydziału Związku Sokołów Polskich w p. niem.

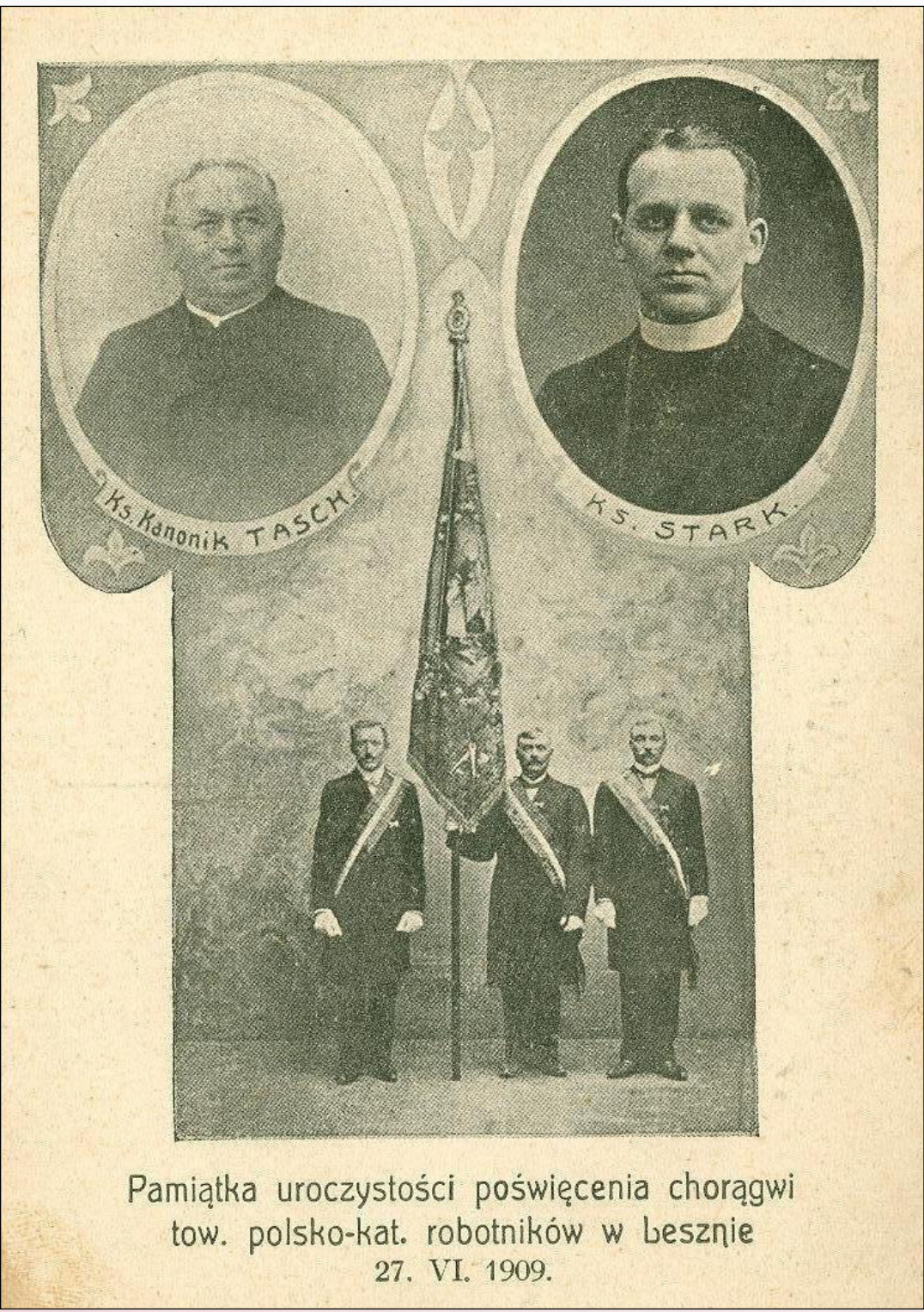
Towarzystwo gimnastyczne „Sokół” w Kościanie (Okręg 10)

Rok sprawozdawczy	Liczba członków										Towarzystwo posiada									
	ogółem w gminie	bińskich	ogólnych	ogólnych	ogólnych	ogólnych	ogólnych	ogólnych	ogólnych	ogólnych	ogólnych	ogólnych	ogólnych	ogólnych	ogólnych	ogólnych				
1907																				
1908																				
1909	80	20	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2				
1910																				
1911																				
1912																				

Obecnie jest: *Anton Wolski* (Dokładny adres: *ul. Łowicki 23*)
prezesa: *Roman Wolski* sekretarzem: *Krzysztof Wolski*
skarbnikiem: *Włodzisław Wolski*
naczelnikiem: *Włodzisław Wolski*

Wierzę, że powyższe dane są prawdziwe i prawdziwym podpisem: *Anton Wolski*
data: *4 marca 1909* (miejscowość: *Kościan*)

Kwestionariusz statystyczny Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Kościanie, 4 marzec 1909 r.
[APP, Związek Sokołów Polskich w Państwie Niemieckim, sygn. 76, s. 81.]

Pamiątka z uroczystości poświęcenia chorągwi Towarzystwa Polsko-Katolickich Robotników w Lesznie, 27 czerwca 1909 r.
[APL, Zbiór widokówek, sygn. 263]

Inna forma walki o zachowanie polskości - praca organiczna

Praca organiczna to m.in. różnorodne działania gospodarcze, edukacyjne i kulturalne, które podejmowano w celu zachowania i wzmocnienia tożsamości narodowej Polaków będących pod zaborami.

Jednym z prekursorów pracy organicznej w Wielkopolsce był Dezydery Chłapowski. Po powrocie z Anglii w 1815 r. wprowadzał innowacje w swoim majątku w Turwi. W latach 1818-1819 ponownie wyjechał do Anglii, gdzie zgłębiał wiedzę na temat nowoczesnego zarządzania gospodarstwem rolnym. Już wkrótce jego majątek w Turwi stał się jednym z najlepszych na terenie Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Gdy wybuchło powstanie listopadowe w Królestwie Polskim obowiązek względem Ojczyzny nakazał Chłapowskiemu wziąć udział w walce. Po klęsce powstania i odsiedzenia kary w twierdzy w Szczecinie powrócił do Turwi. W latach 1838-1845 współpracował z Przewodnikiem Rolniczo-Przemysłowym, do którego pisał artykuły o tematyce rolniczej. Miał zamiar założyć akademię rolniczą, do czego krokiem było kształcenie licznych praktykantów w turewskim majątku. Dezydery Chłapowski wspierał takie polskie przedsięwzięcia jak: Bazar Poznański, Kasyno Gostyńskie i Towarzystwo Pomocy Naukowej.

Zaangażowanym w pracę organiczną był także inny ziemianin z południowo-zachodniej Wielkopolski, a mianowicie Gustaw Potworowski, właściciel Goli. Był jednym z założycieli Kasyna Gostyńskiego, organizacji działającej w latach 1835-1846. Wśród kilkudziesięciu jego członków były osoby znane w Wielkopolsce, na Śląsku i Pomorzu, m.in.: Edmund Bojanowski, Dezydery Chłapowski, Józef Lompa (z Górnego Śląska), Karol Marcinkowski, Celestyn Mrongowiusz (z Pomorza). Kasyno miało trzy wydziały: rolniczo-przemysłowy, literacki i dobroczynny. Wkrótce rozwinęło szeroką działalność gospodarczą, oświatową i charytatywną. Propagowano nowoczesne metody gospodarki rolnej, tworzono podstawy polskiego przemysłu, szerzono kulturę i tradycje narodowe, wspierano ubogich. W 1837 r. otwarto bibliotekę liczącą 1000 książek, głównie z zakresu historii i literatury pięknej.

Z inicjatywy kasyna w roku 1836 rozpoczęto wydawanie fachowego pisma dla większych właścicieli ziemskich pod tytułem „Przewodnik Rolniczo-Przemysłowy”, w którym najliczniej publikowali: gen. Dezydery Chłapowski, Erazm Stablewski i Gustaw Potworowski. W 1846 r. władze pruskie położyły kres istnieniu Kasyna Gostyńskiego.

Strajkujące dzieci we Wrześni
[źródło: strona internetowa]

Budynek szkoły we Wrześni w okresie strajku
[źródło: strona internetowa]

Pomnik Dzieci Wrzesińskich we Wrześni
[źródło: strona internetowa]

Z walki o polską naukę religii.
† **Ze Spytkówek** pod Kościanem piszą nam:
Gdy strajk w październiku zaczął się szerzyć, zaraz w pierwszych dniach zjawił się inspektor szkolny i pozwolił dzieciom odmawiać pacierz po polsku. Tymczasem niedawno temu nauczyciel rozporządził inaczej, nakazując dzieciom odmawiać pacierz trzy razy w tygodniu po polsku i trzy razy po niemiecku. Dzieci atoli, z nielicznymi wyjątkami, do tego zastosować się nie chciały, więc zaczęto je karać aresztem, lecz to oporu dzieci nie złamało.
Chwycono się następnie innego środka. Mianowicie urzędnik dominialny, Niemiec, zaczął na ludzi swych wywierać nacisk, ażeby dzieciom swym zakazali strajkować, grożąc im, że w przeciwnym razie nie będą u niego mieli roboty. I tak doglądając raz pracy w polu, przywołał do siebie polowego Dudziaka i pytał go się, dla czego dzieciom swym każe strajkować; przecież wie, że jest pod niemieckim panem i na niemieckiej ziemi. Dudziak mu na to odpowiedział, że ta ziemia była i jest polską, i że on pragnie, aby jego dzieci wychowały się religijnie, a tymczasem niemieckiego wykładu religii dzieci nie rozumieją.
Gdy mu urzędnik przypominał, że przecież służył w wojsku, Dudziak odpowiedział na to, że w wojsku nikt mu nie zakazywał modlić się po polsku, jak obecnie dzieciom jego w szkole.
Wreszcie urzędnik zagroził mu, że wydał go ze służby, jeżeli dzieci jego nie przestaną strajkować, lecz Dudziak niezrażony odpowiedział, że świat jest długi i szeroki i roboty wszędzie pełno, więc kawałek chleba zawsze jeszcze znajdzie.
(Końcowych uwag o rodzicach, którzy dzieciom swym nie pozwalają strajkować, nie zamieszczimy, ponieważ moglibyśmy narazić się na proces. — Redakcyja).

Gazeta Polska” z 7 maja 1907 r. – artykuł dotyczący strajku szkolnego w miejscowości Spytkówki
[APL, Inspektorat Szkolny w Kościanie, sygn. 10]

222
Spytkówko, den 6. 9. 1907.
An die Königl. Kreis-Inspektion
in Kottbus.
In einem Schreiben vom
Königl. Vormundschafts-
gericht zu Kottbus wurden
uns Strafen angedroht,
weil wir unseren Kindern
in der deutschen
Gebiet und der kath.
Gruß in deutscher
Sprache zu verrichten.
Aus diesem Grunde haben
wir unser Verbot auf-
gehoben, denn der Gruß
muß der Schwäbische
sein.
Wir halten jedoch an
dem Grundsatz der kath.
Kirche, dass die Religions-
unterricht nur in der
Muttersprache erteilt
werden soll, fest.

223
Wir bitten deshalb,
die Königl. Kreis-
inspektion möge
Anordnungen treffen,
dass das Gebet
und der kath. Gruß
in polnischer Sprache
von unseren Kindern
in der Schule ver-
richtet wird, zum
der Religionsunterricht
in polnischer Sprache
erteilt wird.
Dass unsere Kinder
die deutsche Sprache
vollkommen zu be-
herrschen wird wohl
der Lehrer selbst
nicht beweisen
kann.

224
Wir stellen fest, dass
uns Strafen angedroht
wurden, weil wir
unsere Kinder religiös
und aus diesem Grunde
zu guten Staatsbürgern
erziehen wollen.
Wenn später hier
ähnliche Zustände
wie jetzt in Russland
eintreten sollten, was
soll die Schuld nicht
treffen.
Herrn Prokurator
Herrn Dr. Harnik
Herrn Dr. Harnik
Herrn Dr. Harnik
Herrn Dr. Harnik
Herrn Dr. Harnik
Herrn Dr. Harnik

Petycja rodziców dzieci za wsi Spytkówki do Królewskiego Powiatowego Inspektoratu Szkolnego w Kościanie z 6 września 1907 r.
[APL, Inspektorat Szkolny w Kościanie, sygn. 10]

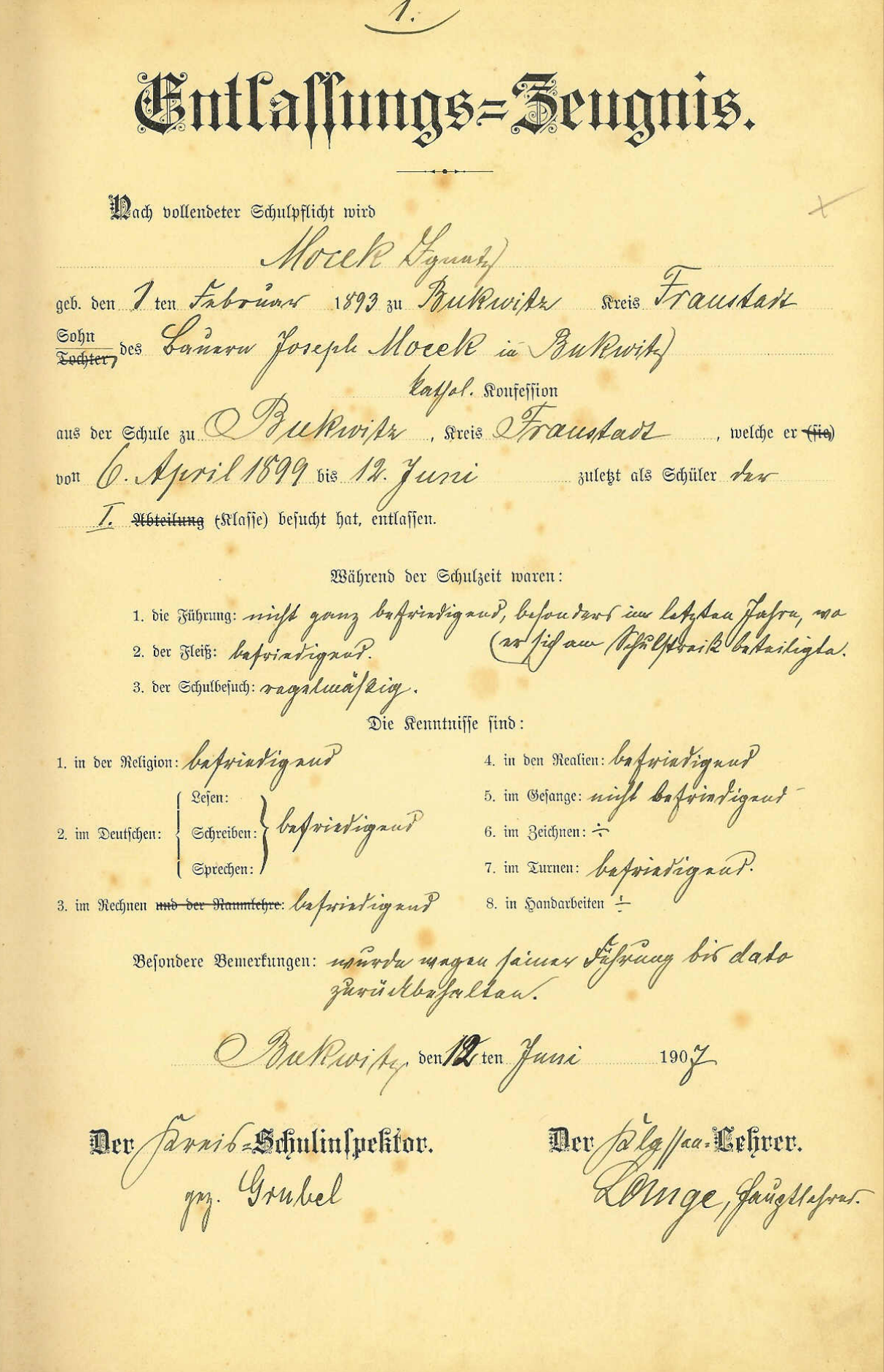
Na przełomie XIX i XX stulecia polityka germanizacyjna władz pruskich znacznie się nasiliła. Ważną rolę w akcji wynaradawiania Polaków odgrywało szkolnictwo. Już w 1872 r. usunięto język polski jako wykładowy ze szkół powszechnych. Jedynie nauczanie religii odbywało się po polsku. W roku szkolnym 1901 Zarządzeniem Rejencji Poznańskiej wprowadzono naukę religii w dwóch najwyższych klasach w języku niemieckim. Wywołało to falę strajków, z których najbardziej znanym jest strajk dzieci we Wrześni. W sierpniu 1906 r. władze szkolne wydały zarządzenie zakazujące nauki religii w języku polskim w tzw. szkołach ludowych (podstawowych). Wywołało to oburzenie wśród ludności polskiej.

W wielu miejscowościach dzieci odmówiły nauki w języku niemieckim, oddawały lub niszczyły niemieckie katechizmy. Rodzice organizowali wiece protestacyjne i pisali petycje do władz szkolnych.

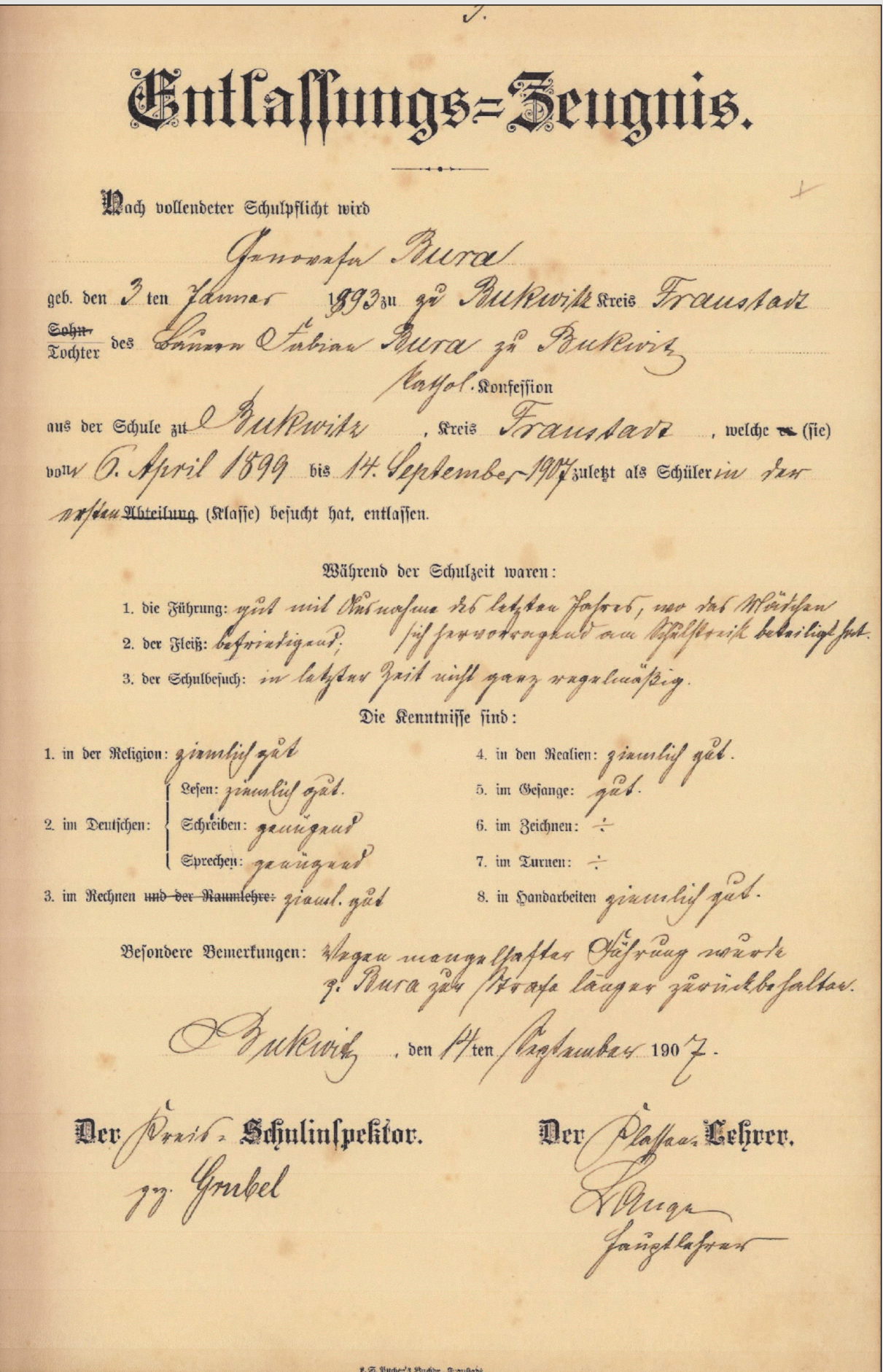
Władze pruskie, wobec uczestników strajku, a także ich rodzin, stosowały szereg kar, m.in. kary cielesne, areszt (tzw. „kozę”), grzywna w razie nie poddania się karze, utrata pracy przez rodziców, wydalenie rodzeństwa strajkujących dzieci ze szkół wyższych niż ludowe, a nawet odbieranie rodzicom dzieci i kierowanie ich do ośrodków wychowawczych. Nakładano też kary dyscyplinujące na nauczycieli: cofano dotacje budżetowe, przysyłano dodatkowych nauczycieli lub stróża, opłacanych przez miejscowych nauczycieli, a tym szkołom, które nie dopuściły do strajku przyznawano dodatek pieniężny.

Na terenie południowo-zachodniej Wielkopolski strajki szkolne objęły swym zasięgiem powiat leszczyński, kościański, gostyński i rawicki. Dzieci strajkowały m.in. w Rydzynie, Osiecznej, Włoszakowicach, Starym Belęcinie, Bukówcu Górnym, Kościanie, Spytkówkach, Kiełczewie, Śmiglu, Żegrówku, Czaczu, Chojnie, Golejewku, Gostyniu, Poniecu, Borku.

Strajki szkolne świadczyły o ogromnym patriotyzmie, który po wielu latach zaborów wciąż był silny w społeczeństwie polskim. Postawa młodych Polaków, ich upór i walka z germanizacją, pokazały że naród polski świadomy swej odrębności kulturalnej i religijnej nie podda się bez walki polityce germanizacyjnej.

Świadectwo szkolne Ignacego Mocka, uczestnika strajku szkolnego, 12 czerwca 1907 r.
[za zbiorów Zespołu Szkół w Bukówcu Górnym]

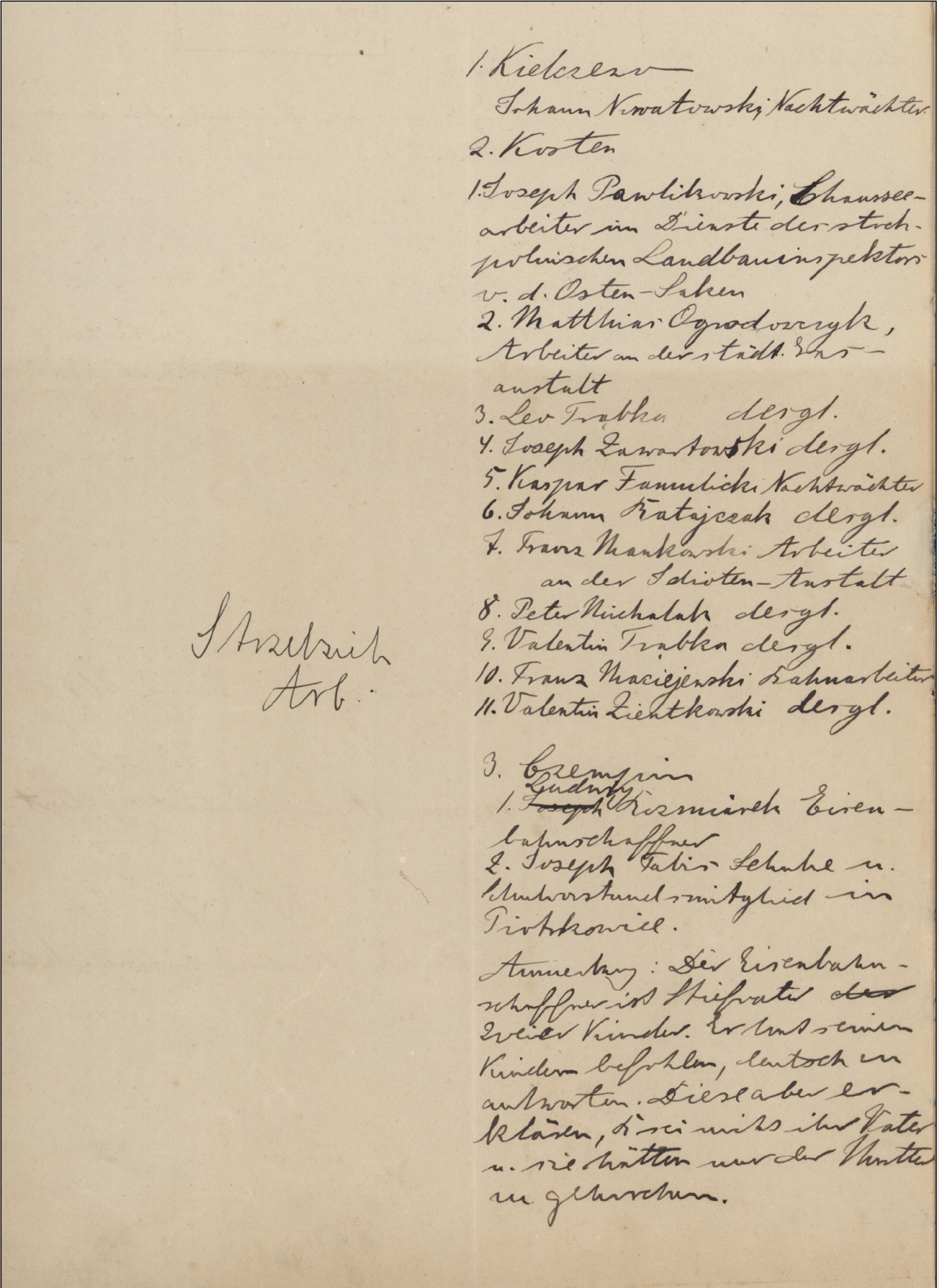
Świadectwo szkolne Genowefy Bura, uczestniczki strajku szkolnego, 14 września 1907 r.
[za zbiorów Zespołu Szkół w Bukówcu Górnym]

Wawrzyniec Otto – sołtys Starego Belęcina, mianowany przez władze pruskie a następnie odwołany ze stanowiska za popieranie strajku
[ze zbiorów Mirosława Oto]

Szkoła w Starym Belęcinie
[ze zbiorów Karola Olender]

Lista pracowników państwowych, których dzieci odmówiły na lekcji religii odpowiedzi w języku niemieckim, sporządzona przez królewskiego powiatowego inspektora szkolnego Sinta z Kościana
[APL, Inspektorat Szkolny w Kościanie, sygn. 11]

Strajk w szkole w Starym Belęcinie

Strajk szkolny w Starym Belęcinie został zainicjowany przez emisariuszy na zebraniu u sołtysa wsi Jana Banaszaka. Zebranie odbyło się wiosną 1906 r. Zwołano na nie także kolegów syna sołtysa, którzy mieli największe wpływy wśród uczniów w szkole. Zaliczali się do nich Jan Fabiański, Tomasz Hejnowicz i Ludwika Berlińska. Strajk wybuchł w szkole po zakończeniu ferii letnich. W związku ze strajkiem w Starym Belęcinie żandarmeria z Osiecznej aresztowała później sołtysa Jana Banaszaka, który podczas śledztwa przebywał kilka dni w areszcie. Władze odwołały go z zajmowanego stanowiska, a na jego miejsce mianowały Wawrzyńca Otto, który również poparł strajk. W szkole zastrajkowało 44 dzieci. Masowy strajk trwał od końca ferii letnich do jesiennych. Wzięła w nim udział połowa dzieci uczęszczających do szkoły. Po feriach strajk powoli słabł, tylko trzech organizatorów nie odpowiadali po niemiecku na lekcjach religii aż do opuszczenia szkoły, czyli do 1.04.1907. Nad dziećmi znęcał się niemiecki nauczyciel Neumann, który bił dziewczynki trzcina po rękach i chłostał chłopców bez umiaru tak, że musieli spać na brzuchu. W czasie strajku często odwiedzali szkołę inspektor szkolny i żandarmi z Osiecznej. Grożono, że oporne dzieci zostaną wysłane do domu poprawczego.

Strajk w szkole w Bukówcu Górnym

Strajk w Bukówcu Górnym wybuchł w kwietniu 1907 r. Z powodu uczestnictwa w strajku kilkoro uczniów nie otrzymało świadectw szkolnych. Byli to Genowefa Bura, Ignacy Mocek, Karolina Mierzyńska. Ignacy i Karolina otrzymali świadectwa ukończenia szkoły z datą 12.06.1907 r. Wtedy to Genowefa walczyła w obronie polskiej mowy już samodzielnie, stając się bohaterką wsi Bukowiec Górny. Ostatecznie, świadectwo Genowefy Bury z adnotacją o jej złym zachowaniu podpisał dyrektor Grübel i trzech innych nauczycieli dopiero 14 września 1907 r. Po latach, będąca w podeszłym już wieku Genowefa Bura powiedziała Antoniemu Kaczmarowi: „, Obniżyli mi dranie wszystkie stopnie. No przecież tę matematykę tak umiałam, a jeszcze tylko „gut”. Mogli chociaż napisać, że broniłam języka polskiego, a oni tylko napisali, że byłam niegrzeczna! Ja nie ustąpiłam, ale oni chcieli uzyskać dodatek pieniężny przyznawany przez państwo pruskie nauczycielom, w których szkole nie było strajkujących dzieci. Niech to wszystko będzie na chwałę Boga i Ojczyzny”. Na skutek strajku uczennicy Genowefy Bury jej brata relegowano ze wschowskiego gimnazjum.

Przedstawiciele Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu – grudzień 1918 r.
[źródło: strona internetowa]

Pochód Sejmu Polskiego w Poznaniu, 3 grudnia 1918 r.
[APL, Zbiór fotografii, sygn. 61-2]

Adwokat Adam Ruszczyński
[źródło: Damian Szymczak, Adam Ruszczyński adwokat polskości, Leszno 2015]

Spis delegatów z powiatów południowo-zachodniej Wielkopolski wybranych na Sejm Dzielnicowy do Poznania (3-5 XII 1918 r.)

Powiat Gostyński	
1. Lossow Dobrogost, Grabonóg 2. Szatkowski Ignacy, Żychlewo 3. Pierzchała Walenty, Mała-Lęka 4. Poprawa Tomasz, Wilkonica 5. Łazarski, Poniec 6. Woźniowski Józef, Gostyń 7. Pera Tomasz, Gostyń 8. Kolędowicz Waw., Gostyń	9. Dabińska Marja, Gostyń 10. Urbański Edmund, Krobia 11. Ks. Grzęda Stanisław, Gostyń 12. Jurkowski Władys., Krobia 13. Schreiber Teofil, Strumienne 14. Ks. Lipowicz Stanisław, Niepart 15. Ratajczak, Poniec
Powiat Kościański	
1. Lossowowa Helena, Gryżyna 2. Gąsawski Konstanty, Kościan 3. Donaj Marcin, Kościan 4. Dehmel Antoni, Krzywin 5. Mejer Józef, Srocko 6. Nawrocki Telesfor, Krzywin 7. Cugierowa Marj., Świniec 8. Chłapowski Alfred, Bonikowo 9. Klupsz Alojzy, Nowy Dwór	10. Jezierski Antoni, Czemiń 11. Grygiel Michał, Borowo 12. Wolska Władysława, Koscian 13. Grzebiński Antoni, Włowie 14. Gudziński Franc., Kościan 15. Nowak Józef, Kościan 16. Korbik Józef, Kielczewo 17. Dr Kielczewski, Czemiń
Powiat Wschowski	
1. Kaczmarek Franc., Bukowiec 2. Mizerski Piotr, Brenno 3. Nikiel Andrzej, Brenno	4. Kaczmarek Franc., Borkówiec 5. Ks. Górny, Włoszakowice
Powiat Śmigieński	
1. Kopczyński, Bożkowo 2. Kowala Antoni, Gradowice 3. Browsford Stan., Białcz 4. Rydlichowski J., Bronikowo 5. Józefczak Andrzej, Parzęczewo	6. Kurek Kazimierz, Wolkowo 7. Okoniewski Piotr, Targowisko 8. Guder, Kamień 9. Ks. Marciniak, Czacz 10. Łukomska Pelagia, Śmigiel
Powiat Rawicki	
1. Brzeskwiniwicz, Miejska Górka 2. Szymańska Br., Miejska Górka 3. Naskręt R., Miejska Górka 4. Domagała Józef, Bojanowo 5. Ks. Miśkiewicz, Zakrzewo 6. Maćkowiak Jan, Zakrzewo 7. Józefiakowa M., Szkaradowo	8. Szczaniecka Jadwiga, Łaszczyn 9. Karłowski Tad., Stary Siedlec 10. Obarski Antoni, Rawicz 11. Wrzeszcz Jan, Szlązkowo 12. Danielak Anna, Jutrosin 13. Panek Antoni, Zielonawieś 14. Naskręt Adam, Dłoń
Powiat Leszczyński	
1. Górecki Józef, Leszno 2. Świdorski, Świerczyna 3. Ruszczyński Adam, Leszno	4. Filipowski Józef, Gażyn 5. Kosowski Józef, Osieczno 6. Małolepszy Tomasz, Przybyszewo

Zachowano pisownię oryginalną. Źródło: „Dziennik Polskiego Sejmu Dzielnicowego”, Wydawnictwo Księgarni Św. Wojciecha, Poznań 1919.

Przed wybuchem powstania w 1918 r.

I wojna światowa (1914-1918) zachwiała dotychczasowym układem sił w Europie. Przeciwno sobie stanęły państwa Trójprzymierza (Austro-Węgry, Niemcy i Włochy) oraz Trój-porozumienia (Anglia, Francja i Rosja). Po raz pierwszy od wielu lat zaborcy Polski znaleźli się w przeciwnych obozach. Dla Polaków, pozbawionych ponad 100 lat własnego państwa, istotne było wykorzystanie nowej sytuacji do wywalczenia niepodległości. Sytuacja była pilnie obserwowana także w Wielkopolsce. Ostatnie miesiące I wojny światowej w 1918 r. przyniosły w zaborze pruskim wyraźny wzrost aktywności polskich kół niepodległościowych. W lutym 1918 r. powstała Polska Organizacja Wojskowa Zaboru Pruskiego. Organizacja gromadziła broń i amunicję, przygotowywała kadry konspiracyjnego wojska polskiego. Jednym z jej czołowych przywódców był Wincenty Wierzejewski. POW budowano w dużym stopniu w oparciu o istniejące drużyny skautów. Starano się także wykorzystać niemieckie plany utworzenia zastępczych oddziałów zbrojnych dla zapewnienia porządku, tzw. Kompanie Straży Służby i Bezpieczeństwa. W Poznaniu np. udało się stworzyć 9 takich kompanii o jednolitym polskim składzie narodowym. Na terenie południowo-zachodniej Wielkopolski kompanie Straży Służby i Bezpieczeństwa złożone z Polaków utworzono w kilku miasteczkach powiatu gostyńskiego, w Kościanie i jedną na terenie powiatu leszczyńskiego. Większą aktywność wykazywał także zawiązany w 1916 r. tajny Międzypartyjny Komitet Obywatelski. W lipcu 1918 r. zaczęto go rozbudowywać oraz zmieniono nazwę na Centralny Komitet Obywatelski. Działalność jego miała półjawny charakter, a nawet tworzone lokalne komitety obywatelskie. W październiku 1918 r. w parlamencie niemieckim przeprowadzono dyskusje w sprawie polskiej. Posłowie Koła Polskiego Wojciech Korfanty i Władysław Seyda wystąpili z hasłem pełnej niepodległości Polski.

10 listopada 1918 r. Centralny Komitet Obywatelski w Poznaniu ujawnił się wobec władz niemieckich i przyjął nazwę Tymczasowej Naczelnej Rady Ludowej. Pracami Naczelnej Rady Ludowej kierował początkowo trzyosobowy Komisariat w składzie: ks. Stanisław Adamski, Wojciech Korfanty i Adam Poszwiński.

W różnych miejscowościach zaczęto tworzyć powiatowe i gminne rady ludowe, jako reprezentantacje ludności polskiej wobec władz niemieckich. Powiatowe Rady Ludowe utworzono także w południowo-zachodniej Wielkopolsce: 14 listopada w Kościanie i w Śmiglu, 17 listopada w Gostyniu, a 20 listopada w Lesznie. Rada w Lesznie ujawniła się podczas dużego wiecu polskiego, a jej przewodniczącym był mecenas Adam Ruszczyński. Powiatową Radę Ludową powołano także we Wschowie. Jej przewodniczącym był proboszcz z Włoszakowic ksiądz Józef Górny.

W dniach 3-5 grudnia 1918 r. odbył się w Poznaniu Sejm Dzielnicowy zaboru pruskiego. Wzięli w nim udział delegaci z Wielkopolski, Pomorza i Śląska. W trakcie obrad sprecyzowano stanowisko w sprawie dążenia do przyłączenia tych ziem do odrodzonego państwa polskiego. W skład Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej włączono jeszcze dodatkowo trzy osoby: Stefana Łaszewskiego, Józefa Rymara i Władysława Seydę.

Niemcy także nie próżnowali. Po opanowaniu sytuacji rewolucyjnej w państwie, bacznie zaczęto przyglądać się sytuacji w Wielkopolsce. Skierowano tutaj ochotników z oddziałów Grenzschutzu (niemieckiej straży granicznej), wzmocniono garnizony żołnierzami powracającymi z frontu. Propaganda niemiecka starała się także przekonywać światową opinię publiczną o niemieckości tych ziem.

Przejazd Ignacego Paderewskiego ulicami Poznania wieczorem 26 grudnia 1918 r., pocztówka, malował Leon Prauziński
[źródło: strona internetowa]

Patriotyczna manifestacja polskich dzieci w dniu 27 grudnia 1918 r.
[źródło: strona internetowa]

Wybuch powstania. Rozdawanie broni ludności polskiej na placu Wolności w Poznaniu w dniu 27 grudnia 1918 r., pocztówka, malował Leon Prauziński
[źródło: strona internetowa]

Stanisław Taczak – pierwszy dowódca powstania wielkopolskiego
[źródło: strona internetowa]

Gen. Józef Dowbor-Muśnicki (od 16 stycznia 1919 r. dowódca powstania) i biskup Wojska Polskiego ks. Stanisław Gall, 1919 r.
[APL, Zbiór fotografii, sygn. 17]

Wybuch powstania 27 grudnia 1918 r.

26 grudnia 1918 r. przybył do Poznania znany pianista i działacz patriotyczny Ignacy Paderewski. Niemcy próbowali za wszelką cenę nie dopuścić do tej wizyty. Na kolejnych stacjach kolejowych (Paderewski jechał do Poznania pociągiem) dochodziło do incydentów prowokowanych przez stronę niemiecką. Na dworcu w Rogoźnie próbowano nakłonić pianistę do zmiany trasy i udania się bezpośrednio do Warszawy. Nie przyniosło to jednak zamierzonego przez Niemców skutku. O godz. 21.10 pociąg z Ignacym Paderewskim dotarł na poznański dworzec kolejowy. Niemcy podjęli tam ostatnią próbę zatrzymania nieproszonego gościa. Wręczenie Paderewskiemu nakazu opuszczenia miasta uniemożliwił niemieckim oficerom kordon Straży Ludowej. Niemcom nie pomogło także wyłączenie prądu w całym Poznaniu. Polacy przywitali dostojnego gościa przy blasku kilkuset pochodni. Ignacy Paderewski udał się do hotelu Bazar. Wygłosił tam przemówienie do licznie zgromadzonej przed hotelem ludności polskiej. 27 grudnia około południa pod Bazarem zorganizowano manifestację kilku tysięcy dzieci – uczniów poznańskich szkół.

Entuzjastyczne przywitanie Ignacego Paderewskiego oraz wywieszenie przez Polaków flag polskich oraz zwycięskiej w wojnie koalicji wzburzyło Niemców. Sytuacja w mieście stawała się coraz bardziej napięta. Niemcy także 27 grudnia 1918 r. zorganizowali pochód ulicami Poznania i zrywali wywieszone flagi. Ponadto zaczepiano Polaków i niszczone niektóre obiekty, m.in. lokal Naczelnej Rady Ludowej. Przed godziną 17.00 doszło do strzelaniny na Placu Wolności. Ciężko ranni zostali Franciszek Ratajczak i Antoni Andrzejewski. Wybuch powstania stał się faktem. Pierwszym dowódcą powstania był mjr Stanisław Taczak, który 16 stycznia 1919 r. przekazał dowództwo gen. Józefowi Dowborowi-Muśnickiemu.

Internowani Polacy w obozie w Żaganiu (pierwsza z prawej Anna Lassocińska ze Wschowy), 1919 r.

[zbiory antykwariusza Janusza Skrzypczaka]

Jan i Józef Górecki w obozie w Żaganiu, 1919 r.

[zbiory antykwariusza Janusza Skrzypczaka]

Internowani Polacy w obozie w Żaganiu, 1919 r.

[zbiory antykwariusza Janusza Skrzypczaka]

Internowani Polacy w obozie w Żaganiu, 1919 r.

[zbiory antykwariusza Janusza Skrzypczaka]

Aresztowania polskich działaczy w Lesznie i we Wschowie 7 stycznia 1919 r.

Od 7 stycznia 1919 r. obowiązywał w Lesznie stan wyjątkowy. Na ulicach pojawiły się niemieckie patrole wojskowe. W tym dniu dokonano także aresztowań polskich działaczy, w tym wszystkich członków Powiatowej Rady Ludowej. Wśród aresztowanych byli m.in. Adam Ruszczyński, Bronisław Świdorski, ks. Tadeusz Kopczyński oraz bracia Jan i Józef Górecki.

7 stycznia 1919 r. od godziny 10 rano Niemcy rozpoczęli także aresztowania Polaków we Wschowie. Tego dnia aresztowano w mieście i na terenie powiatu około 40 osób. Wśród aresztowanych byli m.in. Jan Metelski, Stanisław Voelkel, Anna Lassocińska i Ludwik Wenski.

Aresztowani Polacy z Leszna i ze Wschowy trafili najpierw do więzienia w Głogowie. Następnie przewieziono ich do dawnego obozu jenieckiego dla żołnierzy greckich w Zgorzelcu. Ostatecznie trafili do obozu internowanych w Żaganiu.

Stanisław Bernard Śliwiński – dowódca Grupy „Leszno”
[APL, Zbiór fotografii, sygn. 26]

Odznaka pamiątkowa Grupy „Leszno”

Odcinki „Poniec”, „Pawłowice” i „Osieczna” Grupy „Leszno”, styczeń 1919 r.
[źródło: S. Jankowiak, P. Bauer, Ziemia Gostyńska w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919, Gostyń 1989]

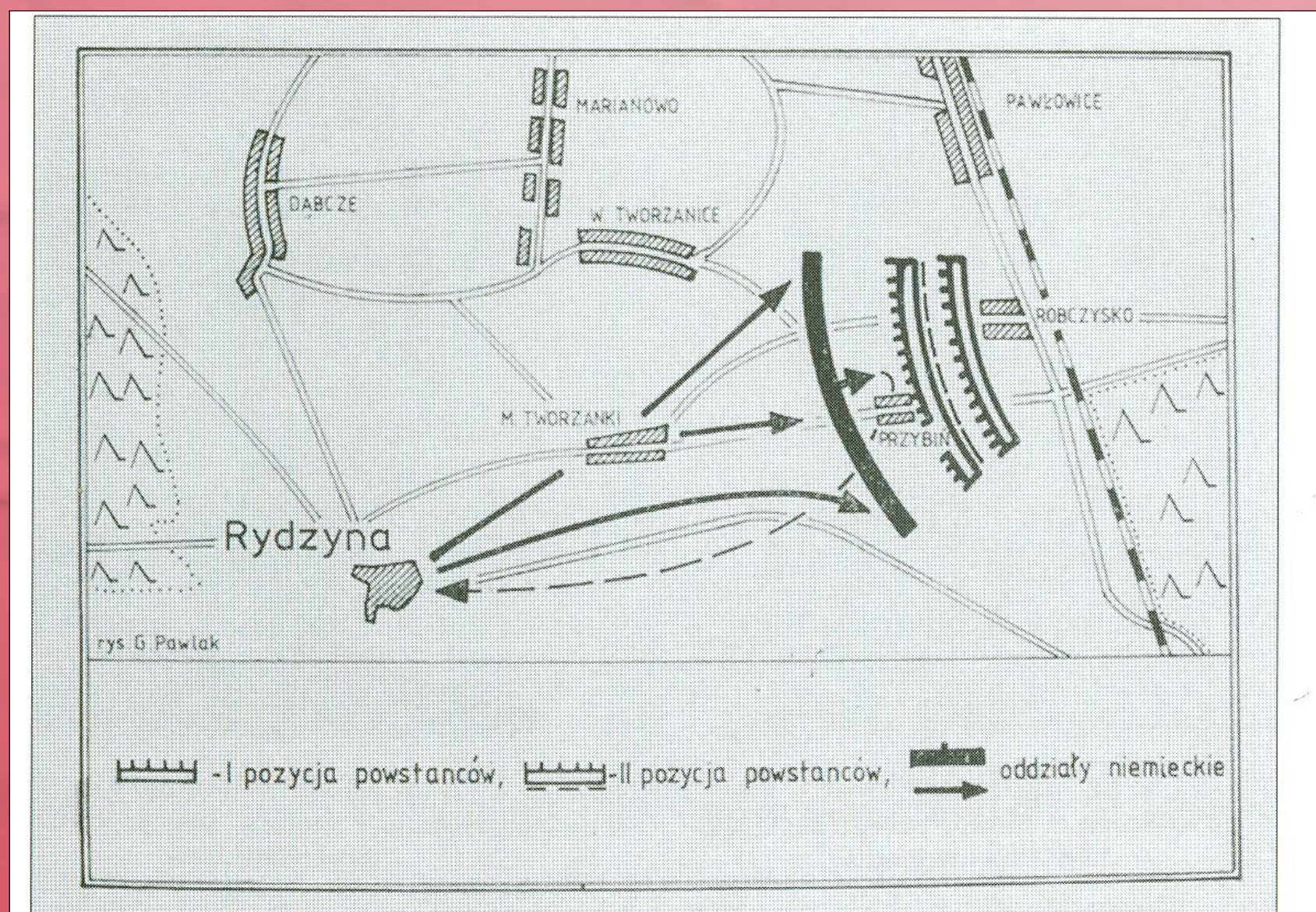
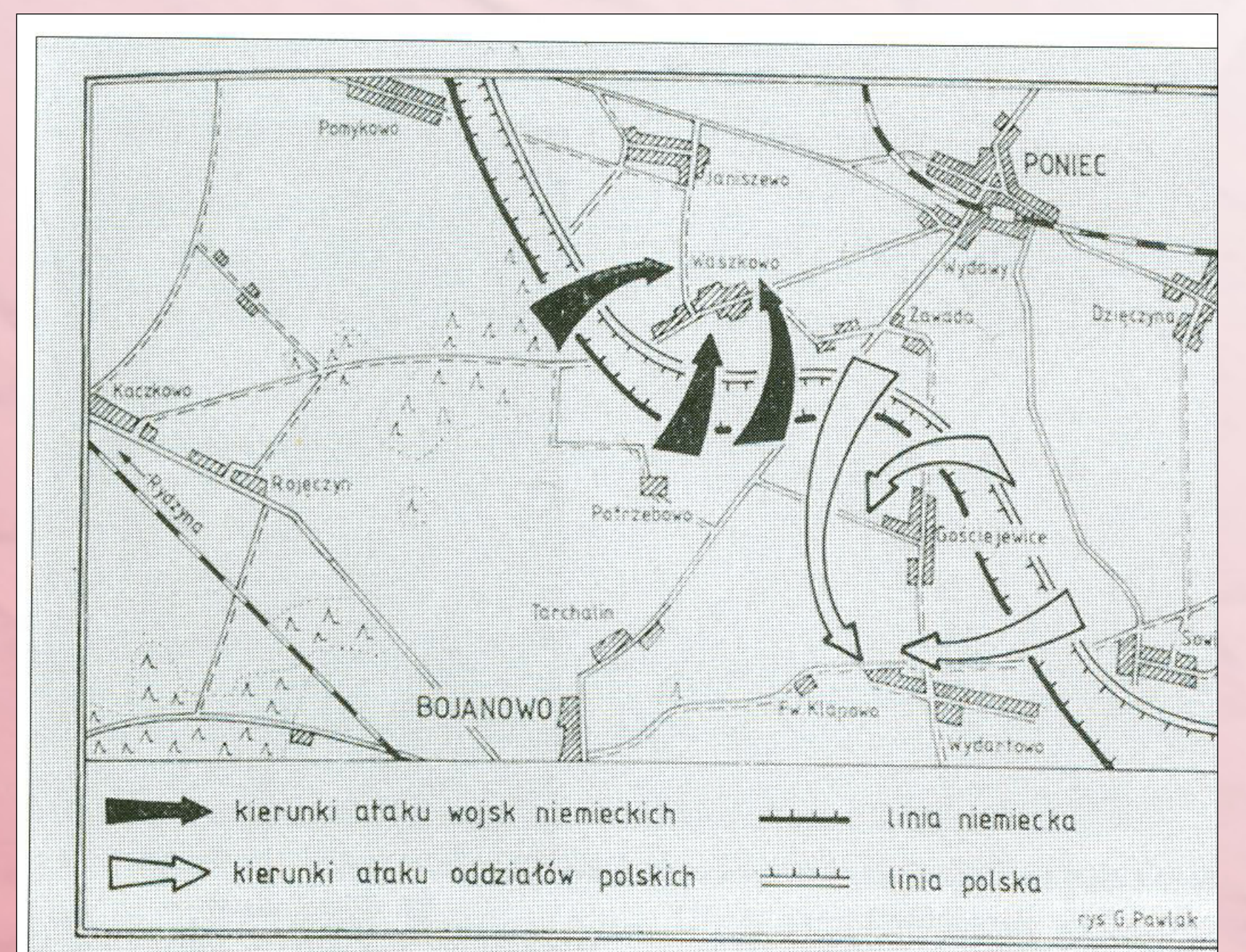
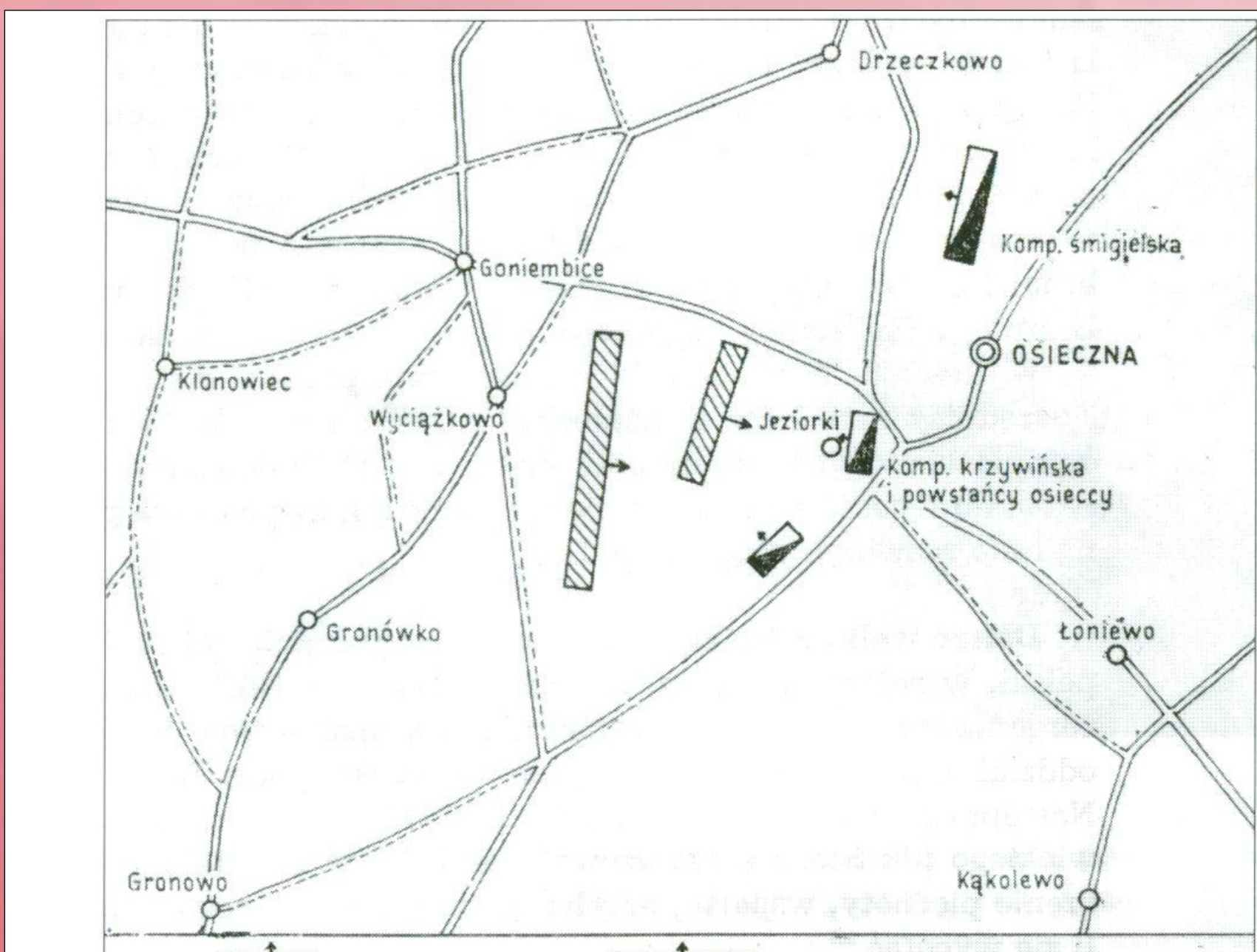
„Odparcie ataku Genschutzu pod Pawłowicami – styczeń 1919 r.” Rysunek K. Stobieckiego w zbiorach Biblioteki Kórnickiej PAN
[źródło: Eugeniusz Śliwiński, W 90-tą rocznicę Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, Leszno 2008]

Południowo-zachodnia Wielkopolska w czasie powstania wielkopolskiego (1918-1919)

Informacja o wybuchu w dniu 27 grudnia 1918 r. walk w Poznaniu szybko obiegła całą Wielkopolskę. 8 stycznia 1919 r. por. Stanisław Bernard Śliwiński udał się do Dowództwa Głównego w Poznaniu. Został mianowany dowódcą frontu leszczyńskiego. Utworzono nowy IX Okręg Wojskowy, który obejmował powiaty południowo-zachodniej Wielkopolski. Istniejący tutaj front otrzymał nazwę południowo-zachodniego, nazywano go także „Grupa Leszno”. Z biegiem rozwoju sytuacji militarnej zarysowały się na tym froncie 4 odcinki: „Poniec” (dowódcą był ppor. Józef Ceptowski), „Pawłowice” (dowódcą był ppor. Henryk Swiniarski), „Osieczna” (dowódcą był ppor. Jan Namysł) oraz odcinek „Lipno-Włoszakowice”, który później otrzymał nazwę „Boguszyń”. Dowódcą tego odcinka był ppor. Franciszek Szyszka.

Cały styczeń 1919 r. przeszedł pod znakiem walk. Toczyły się one ze zmiennym szczęściem. Do szczególnie znanego epizodu pierwszego okresu powstania wielkopolskiego na obszarze południowo-zachodniej Wielkopolski należy rozegrana 11 stycznia 1919 r. bitwa pod Osieczną. Ciężkie walki toczyły się również między innymi o Kąkolewo, Waszkowo i Miechcin, które kilkakrotnie przechodziły z rąk do rąk. Zaciekle walki 19 stycznia 1919 r. stoczono także o Gościejewice.

Podpisany 16 lutego 1919 r. rozejm w Trewirze rozciągał zawieszenie broni także na front wielkopolski. Niemcy musieli się na to zgodzić, a to oznaczało niemożliwość wykorzystania przez nich dużych sił wojskowych zgromadzonych w Wielkopolsce. Utworzono linię demarkacyjną, która mniej więcej pokrywała się z aktualną linią frontu. Pod koniec lutego porozumienie o wstrzymaniu ognia zawarł por. Śliwiński z dowództwem niemieckiej Grupy „Głogów”. Nie oznaczało to oczywiście całkowitego zawieszenia broni, gdyż często jeszcze dochodziło do zbrojnych potyczek.

Dowództwo odcinka „Osieczna”, 1919 r.
[Muzeum Regionalne w Kościanie]

Powstańcy z Krzycka Małego, 1919 r.
[Muzeum Regionalne w Kościanie]

Powstańcy wielkopolscy, 1919 r.
[APL, Jerzy Zielonka – spuścizna, teczka 18, poz. 107]

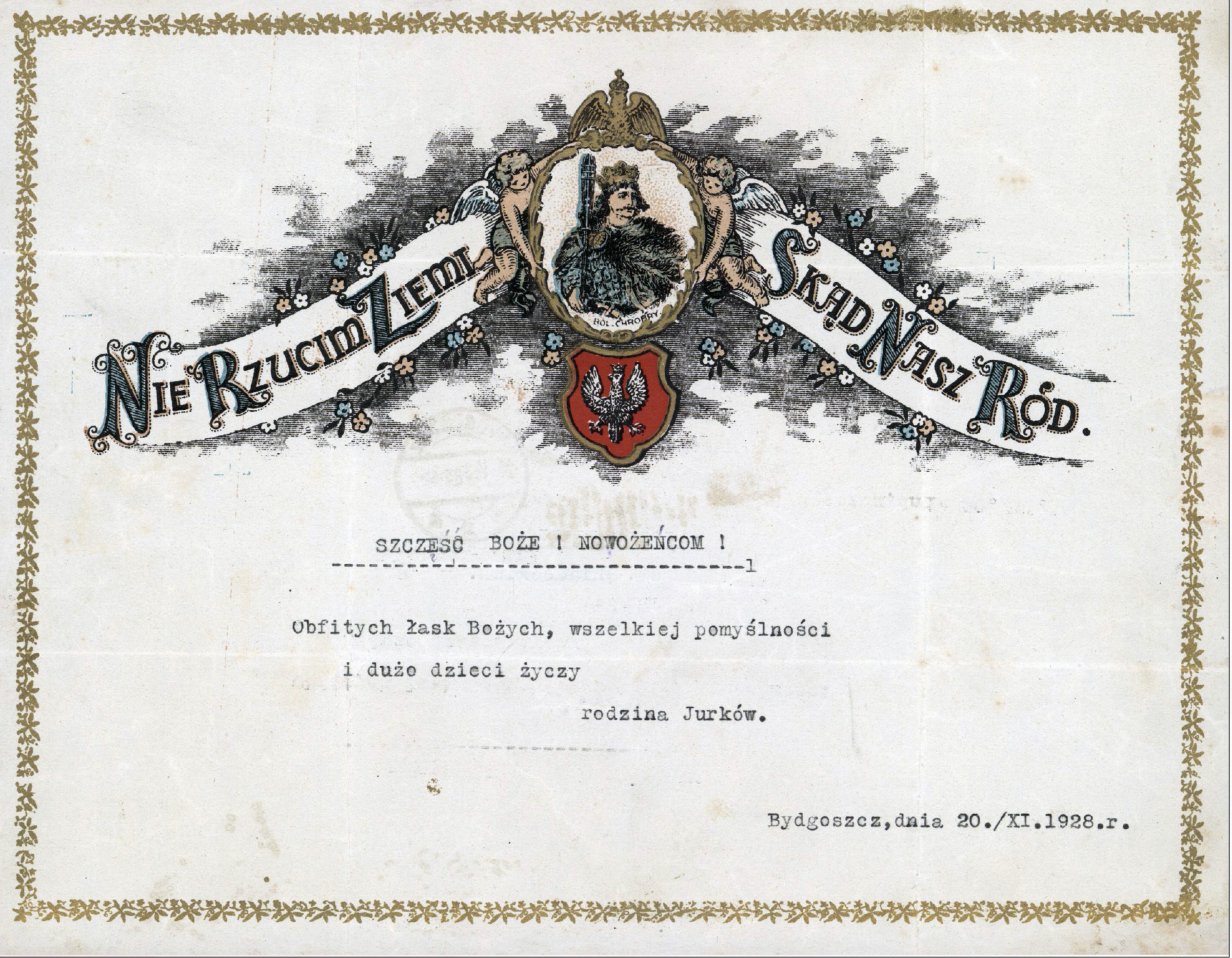
Powstańcy kompanii przemęckiej, 1919 r.
[APL, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację w Lesznie, poz. 11]

Powstańcy w Pawłowicach, 1919 r.
[APL, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację w Lesznie, poz. 2]

Lazaret powstańczy w Miejskiej Górze, 1919 r.
[APL, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację w Lesznie, poz. 11]

Telegramy z akcentami patriotycznymi wysyłane z okazji ślubu Młodym Parom w latach 1921-1928
[APL, Polski Związek Filatelistów Koło Leszno, spis nr 2/1]

Płk Władysław Wicierzyński, dowódca 55. Poznańskiego Pułku Piechoty w latach 1935-1939
[APL, Zbiór fotografii, sygn. 441]

Odznaka Pamiątkowa 55 Poznańskiego Pułku Piechoty
[K. Handke, Pułkownik Władysław Wicierzyński, Dowódca 55. Poznańskiego Pułku Piechoty w Lesznie, 1935-1939, Leszno 2010]

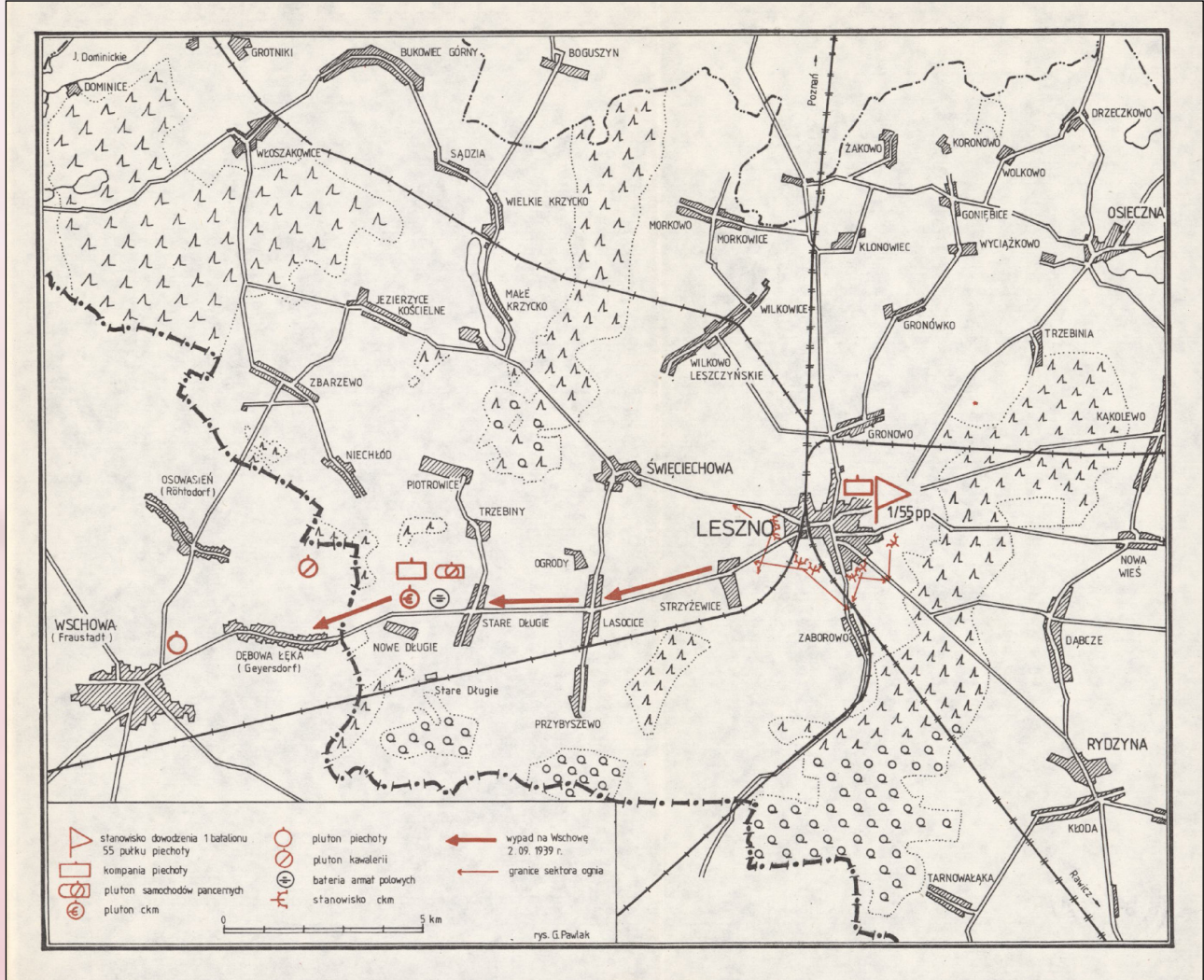

Mieszkańcy Leszna podczas kopania rowów przeciwpancernych, sierpień 1939 r.
[E. Śliwiński, Rok 1939 w południowo-zachodniej Wielkopolsce, Leszno 2009]

Ku chwale Ojczyzny ku Jej potędze [motto 55. pp]

Kpt. Edmund Lesisz, dowódca 2 kompanii 55 pp., uczestnik wypadu na Wschowę. Osadzony w oflagu Murnau, a następnie wywieziony do więzienia w Łodzi, gdzie został zamordowany w 1943 r.
[APL, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację w Lesznie, spis nr 1, poz. 3]

Mapka powiatu leszczyńskiego z zaznaczonym przebiegiem wypadu na Wschowę
[P. Bauer, E. Śliwiński, Batalion Obrony Narodowej „Leszno” 1939 rok, Leszno 1992]

2 września 1939 r. dowodzący stacjonującym w Lesznie 55 Poznańskim Pułkiem Piechoty płk Władysław Wicierzyński otrzymał rozkaz przeprowadzenia wypadu na terytorium Niemiec w kierunku Wschowy. Polecenie brzmiało: „[...] odrzucić oddziały nieprzyjaciela i ostrzelać tę miejscowość ogniem artyleryjskim”.

Do akcji tej przeznaczono 2. Kompanię Leszczyńskiego Pułku Piechoty dowodzoną przez kpt. Edmunda Lesisza, wzmocnioną plutonem artylerii piechoty kpt. Ludwika Snitko, plutonem ciężkich karabinów maszynowych oraz plutonem samochodów pancernych. Osłaniać ich miał: od północy – pluton ułanów ppor. Tadeusza Stryi, zaś od południa – szwadron czołgów rozpoznawczych TKS wzmocniony plutonem kolarzy. Tym zgrupowaniem osłonowym dowodził dowódca Wielkopolskiej Brygady Kawalerii gen. bryg. Roman Abraham.

W czasie akcji zajęto miejscowość Geyersdorf (Dębowa Łęka) i zlikwidowano strażnicę Grenzschtzu. Jeszcze przed wieczorem artyleria polska, wydłużając ogień, rozpoczęła ostrzeliwanie Wschowy. Pociski spadły na znajdujące się w mieście koszary, w wyniku czego kilku żołnierzy zostało zabitych, a kilkunastu rannych. Wywołało to spore zamieszanie w mieście. Czołówka polskiego wypadu dotarła do rogatek Wschowy. W czasie tego natarcia Polacy wzięli do niewoli siedmiu żołnierzy niemieckich. Po zapadnięciu zmroku dowódca WBK gen. Abraham, nakazał wycofanie się sił polskich w kierunku Leszna.

Wypad oddziałów 55. Pułku Piechoty i 17. Pułku Ułanów w kierunku przygranicznego, niemieckiego miasta, w sensie operacyjnym było bez większego znaczenia dla przebiegu działań na głównym froncie, ale miało poważne znaczenie emocjonalne i propagandowe dla Polaków.

Kampania wrześniowa, nazywana także wojną obronną, to walki wojsk polskich toczone od 1 września do 5 października 1939 r. przeciwko wojskom niemieckim i od 17 września przeciwko wojskom ZSRR. Wojna rozpoczęła się ostrzelaniem polskiej placówki na Westerplatte przez pancernik Schelswig – Holstein. Niemcy uderzyli na Polskę na całej długości granicy. Obrona polska zorganizowana była wzdłuż linii Wisły i Warty i opierała się na systemie współpracujących ze sobą armii oraz samodzielnych korpusów posiłkowych, rozmieszczonych łukiem, od granicy północnej po Galicję.

Leszczyński garnizon – 55. Poznański Pułk Piechoty i 17. Pułk Ułanów Wielkopolskich - znajdował się w pasie obrony Wielkopolskiej Brygady Kawalerii dowodzonej przez gen. bryg. Romana Abrahama ze składu Armii „Poznań” gen. dyw. Tadeusza Kutrzeby. W maju 1939 r. przystąpiono do formowania Batalionów Obrony Narodowej. Utworzono trzy BON: „Leszno”, „Kościan” i „Rawicz”. Ludność cywilna włączyła się aktywnie w przygotowania obronne. Latem przystąpiono do kopania rowów przeciwpancernych, a społeczeństwo ofiarnie zbierało składki i dary na Fundusz Obrony Narodowej.

W pierwszych dniach wojny Leszno odpierało ataki wroga. Atak artyleryjski z kierunku Góry i Wschowy nie spowodowała poważnych szkód. Aresztowano też dywersantów niemieckich. Żołnierze z leszczyńskich jednostek walczyli z wrogiem m.in. w rejonie Świeciechowy, Krzycka, Rydzyny, Kaczkowa, Bojanowa, Rawicza, Ponieca, Tarnowej Łąki. Zanotowali też sukces wkraczając 8 km w głąb Rzeszy i docierając aż do rogatek Wschowy.

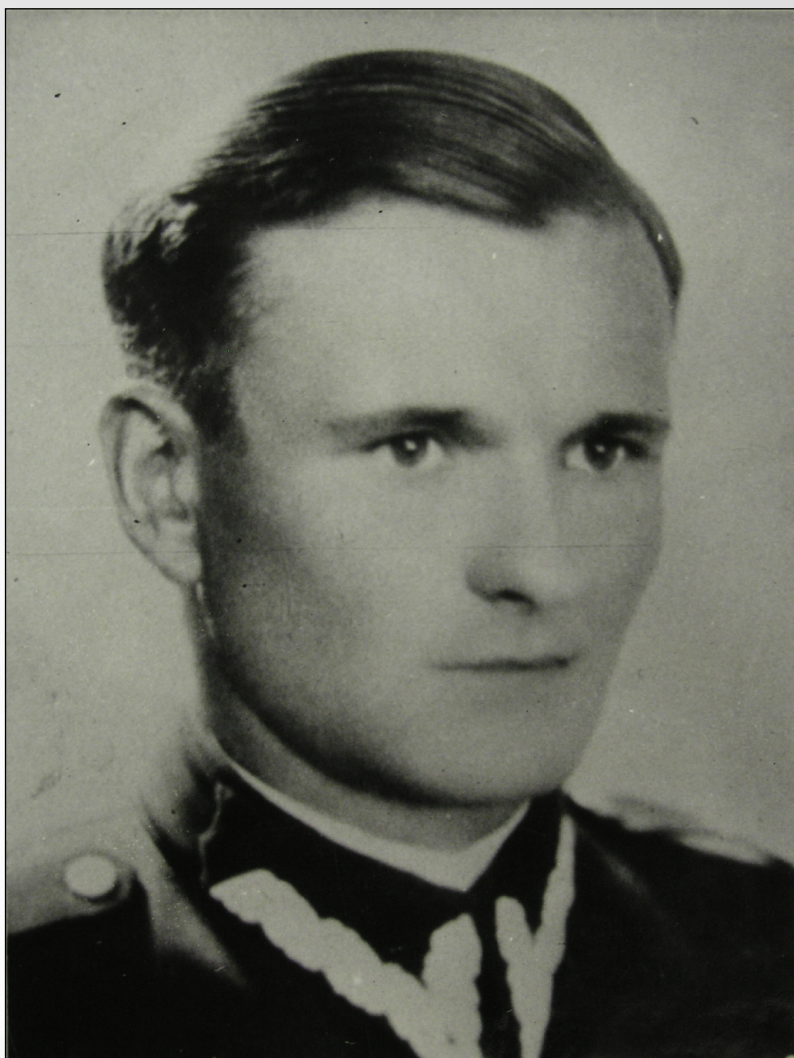
Jednak wobec zaostrzającej się sytuacji na froncie, 3 września 1939 r. dowództwo leszczyńskiego garnizonu otrzymało rozkaz wycofania się z pozycji osłonowych Leszna, Bojanowa i Rawicza i udania się w kierunku Zaniemyśla. Następnego dnia wojska niemieckie wkroczyły do Leszna.

W 1939 r. Niemcy dysponowały znaczną przewagą sił w stosunku do możliwości mobilizacyjnych Polski. Armia polska była znacznie gorzej wyposażona, brakowało jej nowoczesnego lotnictwa i broni pancernej. Tym większe znaczenie ma to, że broniła się przez blisko miesiąc. Niemcy nie spodziewali się napotkać tak silnego oporu. Również straty poniesione przez nich w kampanii wrześniowej okazały się spore.

Kampania wrześniowa nie była wyłącznie pasmem klęsk – w jej trakcie było wiele mniejszych i większych zwycięstw wojska polskiego. I choć zakończyła się przegraną, to możemy być dumni z ich bohaterstwa.

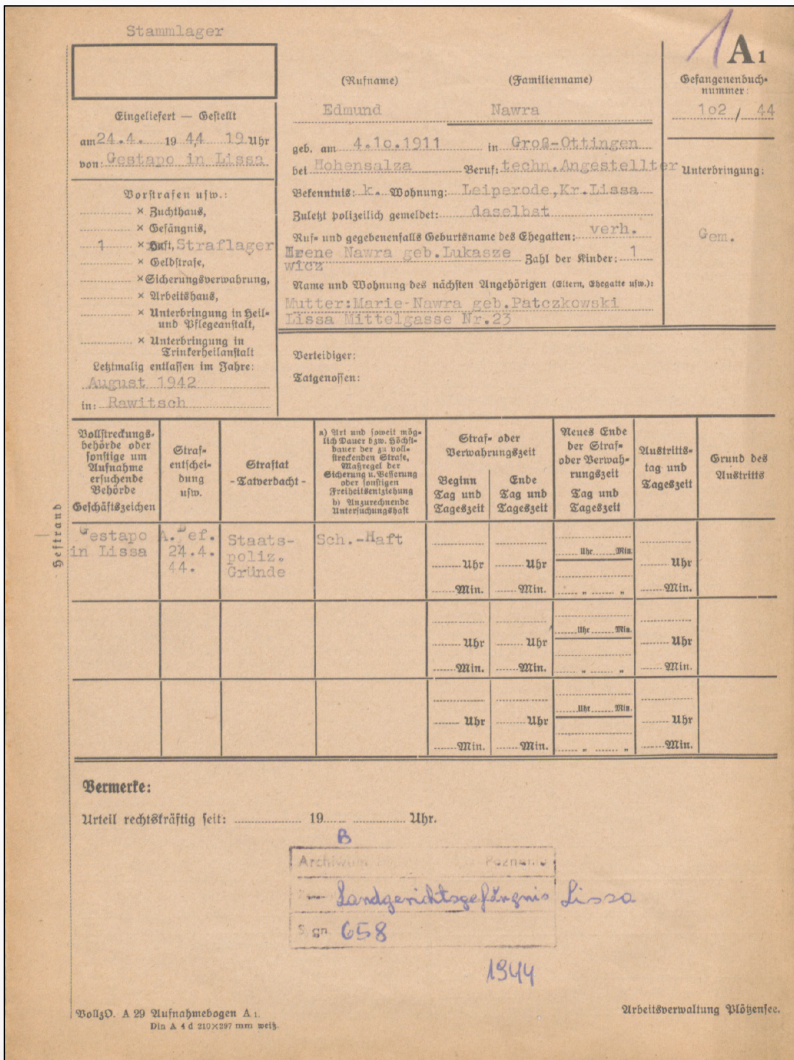
Por. rez. Jerzy Handke – komendant Inspektoratu Rejonowego Armii Krajowej w Lesznie, w 1944 r. zginął w pobliżu wsi Krzywa Góra [APL, Jerzy Handke – spuścizna (nauczyciel, komendant Inspektoratu Rejonowego Armii Krajowej w Lesznie), sygn.8 /32]

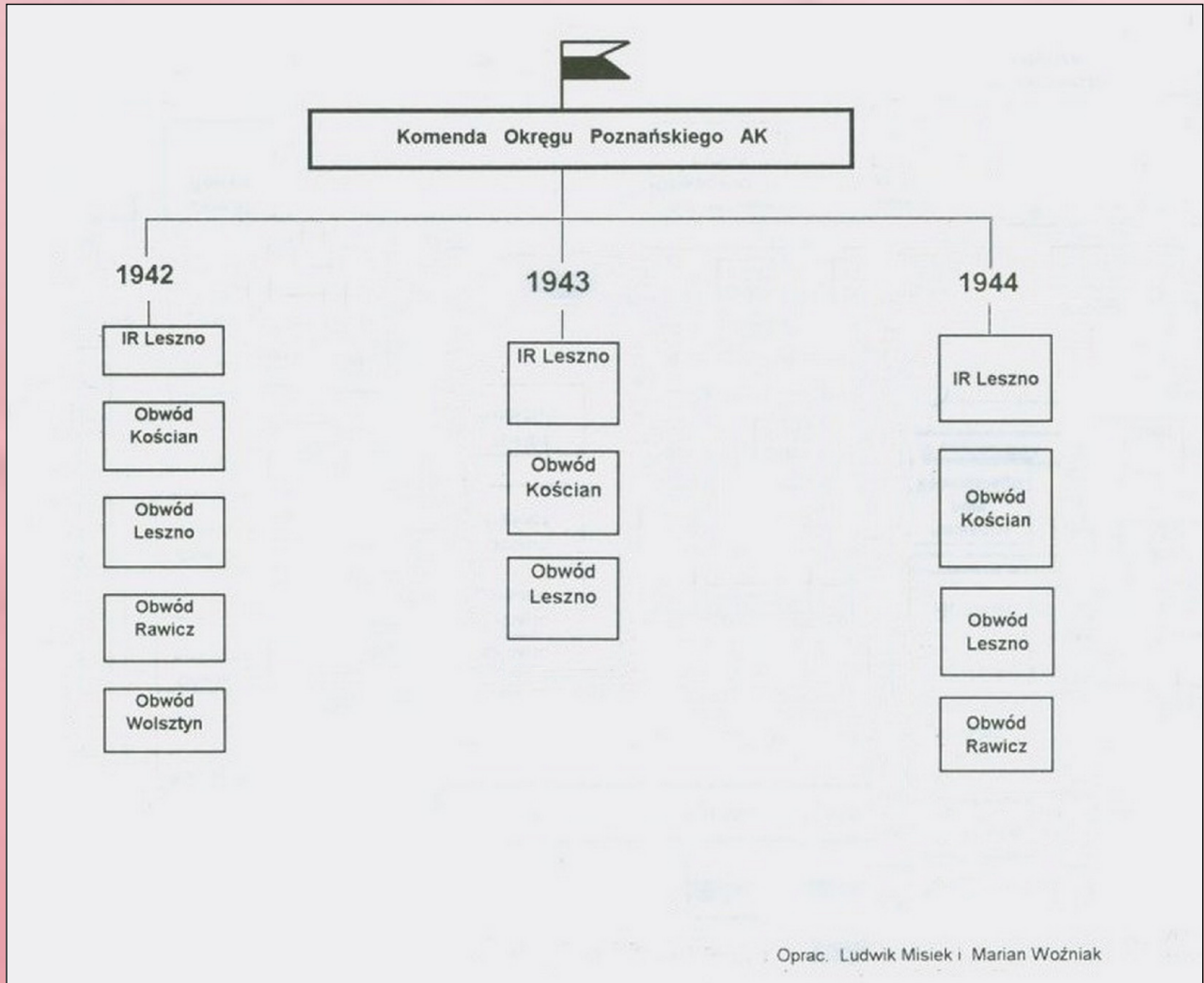
Por. rez. Maksymilian Lewandowski – komendant miasta Leszno w ramach Inspektoratu Rejonowego Leszno Armii Krajowej, zginął w obozie w Żabikowie [APL, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację w Lesznie, sygn. 4]

Por. rez. Edmund Nawra – członek Inspektoratu Rejonowego Leszno, aresztowany w Lesznie przez gestapo latem 1944 r., więzień obozów koncentracyjnych [APL, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację w Lesznie, sygn.4]

Dokument z aresztowania Edmunda Nawry z 24 kwietnia 1944 r. [APP, Więzienie Sądu Krajowego w Lesznie, sygn. 658]

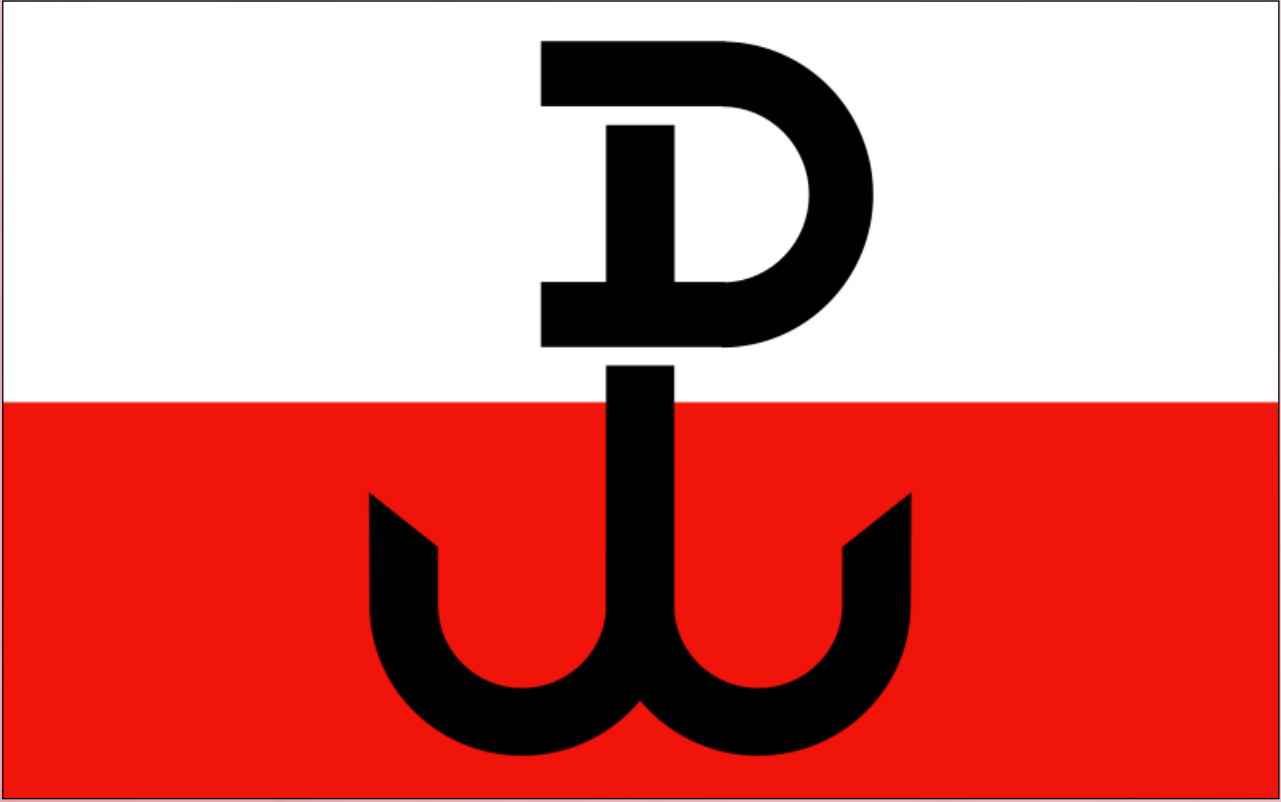
Inspektorat Rejonowy Leszno z obwodami w latach 1942, 1943, 1944 [Encyklopedia konspiracji wielkopolskiej 1939-1945, red. M. Woźniak, Poznań 1998]

Dom, w którym mieściła się komenda Obwodu Kościan [APL, Jerzy Zielonka – spuścizna (dziennikarz „Panoramy Leszczyńskiej”), sygn. 1902]

Ppor. rez. W. Przybył – oficer do spraw zaopatrzenia Inspektoratu Rejonowego Leszno, po wyspie w Inspektoracie uciekł do GG, walczył w Powstaniu Warszawskim (baon „Kiliński”), po powstaniu w KL Gusen [APL, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację w Lesznie, sygn. 4]

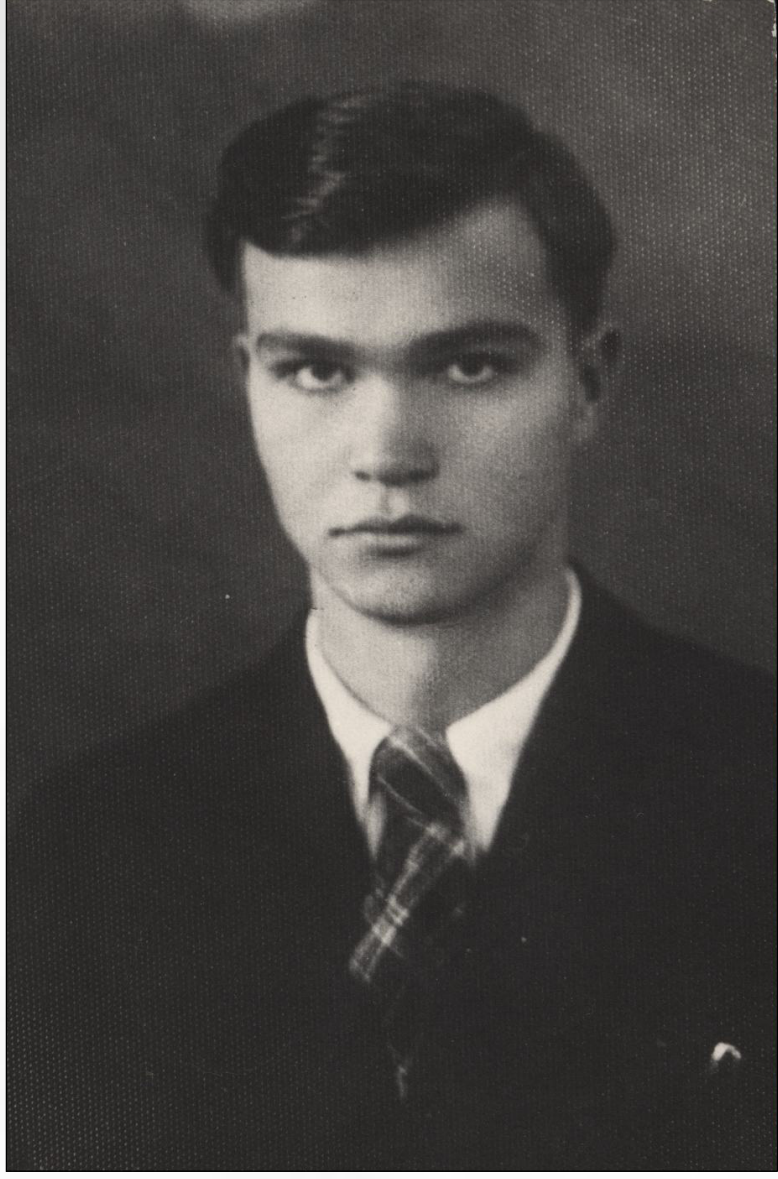

Armia Krajowa – Inspektorat Rejonowy Leszno

Największe znaczenie w konspiracji zbrojnej miała Armia Krajowa. Podstawą jej działania był Związek Walki Zbrojnej, utworzony 13 listopada 1939 r. Struktury ZWZ w południowo-zachodniej Wielkopolsce zaczęły powstawać na początku 1940 r. Szczególną rolę w tych działaniach odegrał Jerzy Handke, który na terenie Leszna utworzył tajną organizację pod nazwą „Leszek Grot”. Od czerwca 1940 r. był komendantem obwodu ZWZ w Lesznie, od marca 1941 r. komendantem Inspektoratu Rejonowego ZWZ, później Armii Krajowej w Lesznie. Swoim zasięgiem organizacyjnym Inspektorat obejmował 5 obwodów: Leszno, Kościan, Wolsztyn, Gostyń, i Rawicz (dwa ostatnie w sierpniu 1943 r. przeszły do Inspektoratu w Krotoszynie). Szeregi Armii Krajowej powiększały się szybko i w 1943 r. liczyły około 600 członków. W czerwcu 1943 r. aresztowany został Jerzy Handke. Warunkowo zwolniony, został przerzucony do powiatu wrzesińskiego, gdzie utworzył mały oddział w rejonie Grabowo-Krzywa Góra, tam zginął w walce z Niemcami na początku 1944 r. Rozwój AK w południowo-zachodniej Wielkopolsce został zahamowany w wyniku rozbicia przez Niemców Inspektoratów w Lesznie, Krotoszynie i Ostrowie Wlkp. pod koniec czerwca 1944 r. Aresztowano wówczas m.in. Inspektora Rejonowego w Lesznie Antoniego Filipowskiego i komendanta miasta Maksymiliana Lewandowskiego, obaj zginęli w 1945 r. w Żabikowie.

Marian Koszewski – członek „Paktu Czterech”, więzień obozów koncentracyjnych
[APL, Jerzy Zielonka – spuścizna (dziennikarz „Panoramy Leszczyńskiej”), sygn. 1904]

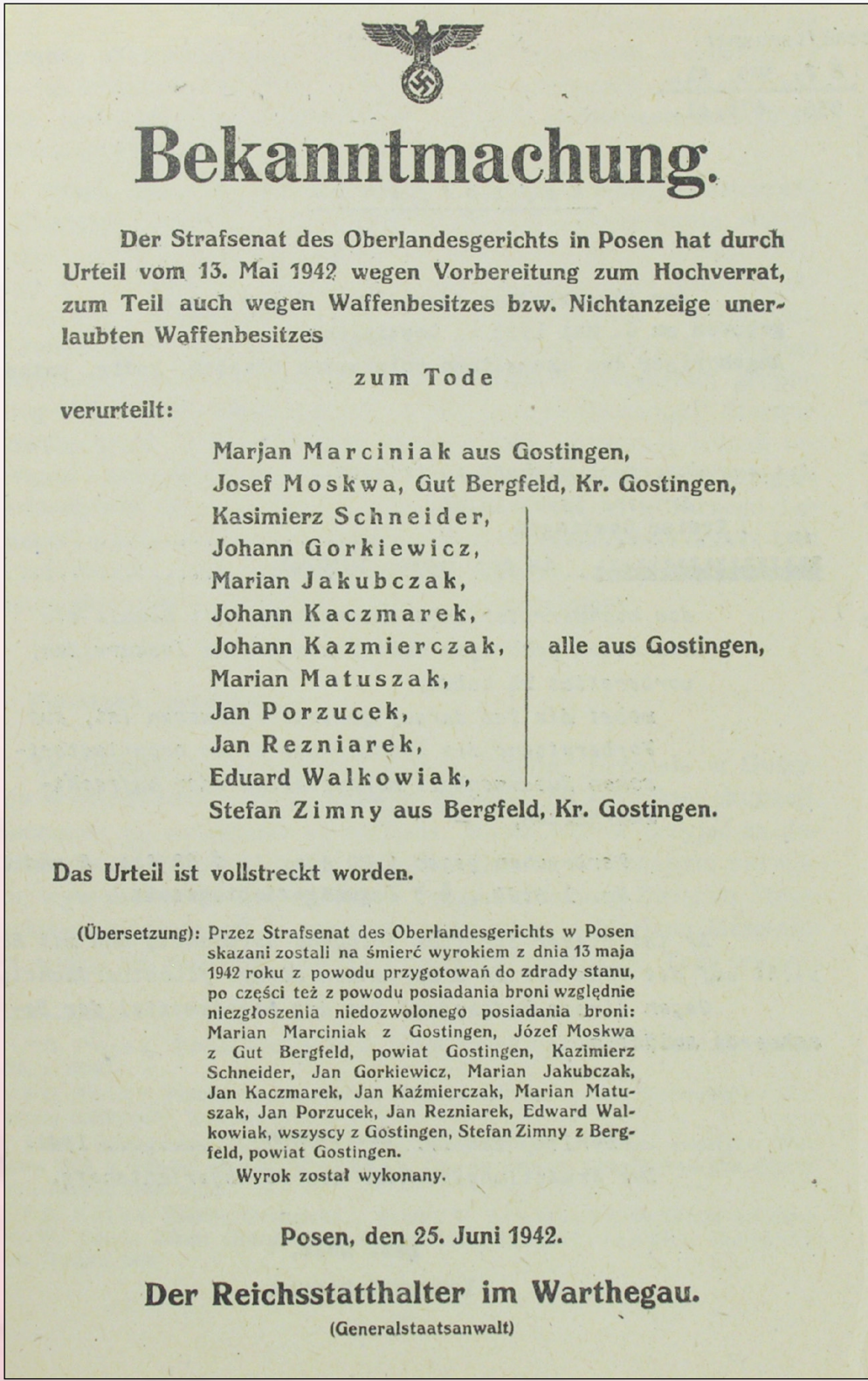
Edmund Rajewski - członek „Paktu Czterech”, aresztowany zmarł 9 grudnia 1942 r. w szpitalu więziennym w Miejskiej Górcie
[APL, Jerzy Zielonka – spuścizna (dziennikarz „Panoramy Leszczyńskiej”), sygn. 1905]

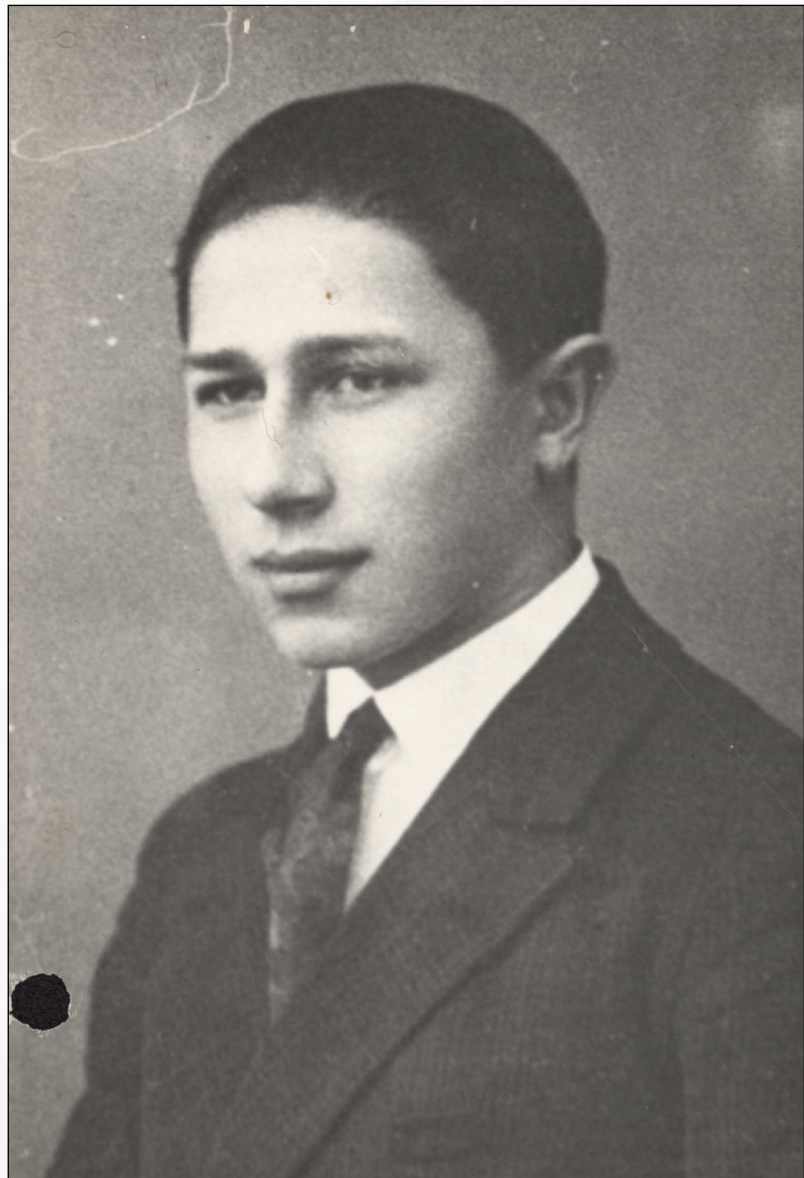
Marian Marciniak – twórca „Czarnego Legionu”, aresztowany, stracony w Dreźnie w czerwcu 1942 r.
[Henryk, Gościński, Czarny Legion, Gostyń 1988]

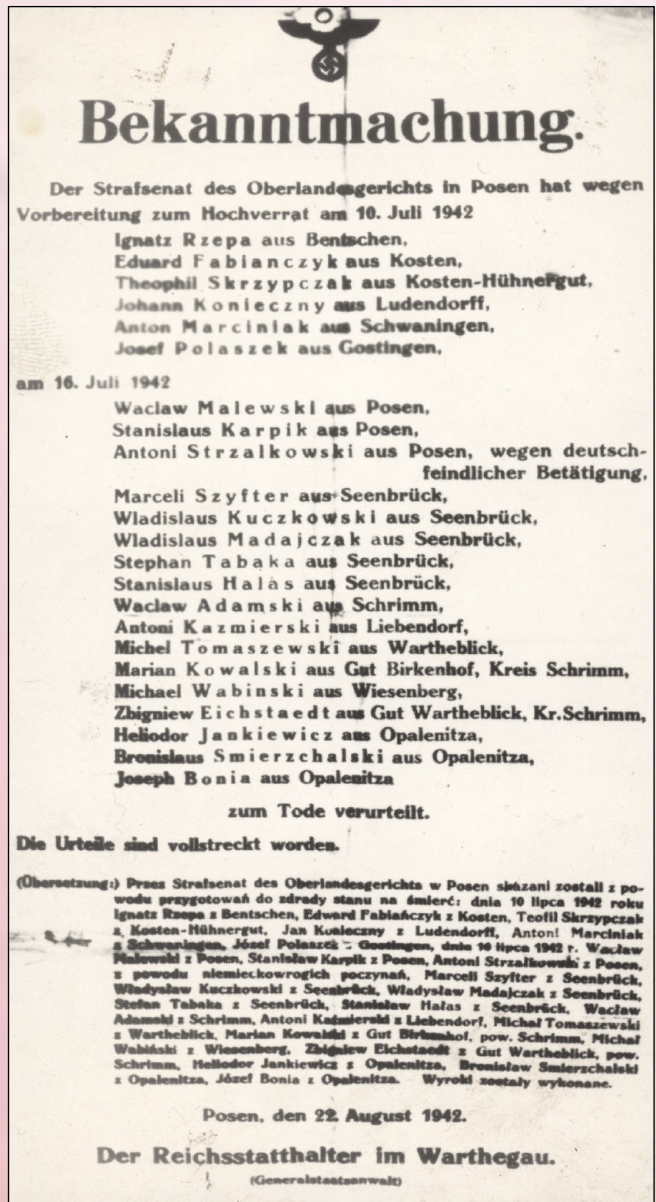
Jan Górkiewicz, członek „Czarnego Legionu”, aresztowany, stracony w Dreźnie w czerwcu 1942 r.
[Henryk, Gościński, Czarny Legion, Gostyń 1988]

Ogłoszenie o skazaniu na śmierć 12 członków „Czarnego Legionu” przez sąd w Poznaniu, Poznań 25 VI 1942 r.
[źródło: internet]

Edward Fabiańczyk – członek NOB w Kościanie, aresztowany 16 X 1941. Skazany przez Wyższy Sąd Krajowy w Poznaniu na karę śmierci. Wyrok wykonano 21 VIII 1942 przez ścięcie na gilotynie
[APL, Jerzy Zielonka – spuścizna (dziennikarz „Panoramy Leszczyńskiej”), sygn. 94]

Ogłoszenie z dnia 22 sierpnia 1942 r. o skazaniu na śmierć i wykonaniu wyroków członków Narodowej Organizacji Bojowej Edmunda Fabiańczyka i Teofila Skrzypczaka, Poznań 22 sierpnia 1942
[APL, Jerzy Zielonka – spuścizna (dziennikarz „Panoramy Leszczyńskiej”), sygn. 94]

Młodzieżowa organizacja w Kościanie „Pakt Czterech”

Powstała w noc sylwestrową z 1940 na 1941 r. W jej skład wchodził: Edmund Rajewski (harcerz, uczeń gimnazjum), Marian Koszewski, Józef Sałacki i Stefan Szymkowiak.

Główne cele: prowadzenie nasłuchu radiowego i kolportowanie gazetki podziemnej „Wolność”.

W sierpniu 1941 r. poznańskie gestapo przeprowadziło aresztowania. Edmund Rajewski został osadzony w więzieniu w Rawiczu. Zmarł 9 grudnia 1942 r. w szpitalu więziennym w Miejskiej Górcie. Marian Koszewski i Stefan Szymkowiak trafili do obozów koncentracyjnych, gdzie doczekali wyzwolenia.

„Czarny Legion”

Jedną z największych organizacji działających na terenie południowo-zachodniej Wielkopolski był „Czarny Legion”, utworzony przez Mariana Marciniaka w marcu 1940 r. w Gostyniu. Organizacja została uformowana jako jednostka bojowa, tworzyli ją głównie robotnicy z gostyńskiej huty szkła. Jej podstawowym celem było przygotowanie się do walki na wypadek powstania zbrojnego. W kwietniu 1942 r. rozpoczęły się aresztowania członków organizacji, liczącej wówczas około 250 osób. Zatrzymano 78 osób, przeszło połowę z nich uwięziono w Rawiczu. 12 osób kierujących organizacją skazano na karę śmierci, którą wykonano w czerwcu 1942 r. w Dreźnie. 35 członków zginęło w więzieniach i obozach koncentracyjnych.

Narodowa Organizacja Bojowa

16 listopada 1939 r. w Poznaniu przedwojenni działacze Stronnictwa Narodowego utworzyli organizację wojskową o nazwie Narodowa Organizacja Bojowa. Jej komendantem został Antoni Wolniewicz. Działalność NOB objęła cały obszar Ziemi Zachodnich wcielonych do Rzeszy, w tym głównie Wielkopolskę. Inicjatywa Wolniewicza uzyskała aprobatę władz Stronnictwa Narodowego.

W grudniu 1939 r. wznowiło działalność kościańskie Stronnictwo Narodowe. Wiosną 1940 r. w Kościanie i Naclawiu zawiązano konspiracyjne placówki NOB. Pierwszoplanową rolę odegrali działacz Narodowy Edward Fabiańczyk i zawodowy wojskowy Teofil Skrzypczak.

Zdrada groźnego konfidenta gestapo Zenona Ciemniejewskiego doprowadziła do aresztowań i skazania na śmierć. Edward Fabiańczyk i Teofil Skrzypczak zostali straceni 21.08.1942 r. w więzieniu w Poznaniu.

Władysław Rosochowicz, organizator tajnego nauczania w Lesznie
[APL, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację w Lesznie, sygn. 4]

Leonard Gąsiorek, nauczyciel, uczestnik tajnego nauczania
[APL, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację w Lesznie, sygn. 4]

Teresa Bartecka, nauczycielka, uczestniczka tajnego nauczania
[APL, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację w Lesznie, sygn. 4]

Konspiracyjna matura w 1943 r. w Lesznie
[APL, Zbiór fotografii, sygn. 133]

”Zemsta czyli walka o mur graniczny” Aleksandra Fredry, uczestniczki konspiracyjnego przedstawienia, od lewej: Rejent – Felicja Skrzypczak, Klara – Janka Jazłowska, Papkin – Mirka Zeidlerówna, Leszno czerwiec 1943 r.
[APL, Felicja Skrzypczak-Krzywińska (uczestniczka tajnego nauczania w Lesznie), sygn. 2]

Uczestnicy konspiracyjnego przedstawienia A. Fredry na podwórku u Państwa Jazłowskich przy ul. Więziennej, od lewej: Wanda Zeidel, Janina Jazłowska, Mirka Zeidlówna, Celina Stelmach, Celina Jazłowska, Felicja Skrzypczak, Leszno czerwiec 1943 r.
[APL, Felicja Skrzypczak-Krzywińska (uczestniczka tajnego nauczania w Lesznie), sygn. 2]

Tajne nauczanie

Szczególne znaczenie w samoobronie społecznej przeciwko polityce hitlerowskiej zmierzającej do germanizacji ludności Wielkopolski i utrzymaniu jej na niskim poziomie umysłowym odegrało tajne nauczanie. Realizowane było w trudnych warunkach z uwagi na brak nauczycieli, prowadzenia polityki zmierzającej do biologicznego wyniszczenia narodu, terror policyjny, brak książek, podręczników oraz bazy materialnej (zamknięcie polskich szkół). Na początku 1940 r. w Lesznie oraz innych miejscowościach rozpoczęto niezorganizowane formy nauczania w mieszkaniach prywatnych uczniów i nauczycieli. Nauczanie indywidualne lub w kilkuosobowych kompletach prowadzone było z różnym natężeniem przez cały okres okupacji w poszczególnych powiatach. W prowadzenie tajnego nauczania było zaangażowanych kilkudziesięciu nauczycieli i kilkuset uczniów oraz rodziców. Taką formę niezorganizowanego nauczania, głównie na poziomie szkoły podstawowej prowadzili w powiecie leszczyńskim m.in. Józef Borowiak, Leonard Gąsiorek, Józef Stawiński.

W 1942 r. doszło do zalegalizowania działania ośrodków tajnego nauczania w Wielkopolsce, w czym dużą zasługą była działalność Edwarda Serwańskiego, który był pełnomocnikiem Biura Zachodniego Delegatury Rządu na Wielkopolskę i członkiem Kuratorium Wojennego. Organizatorem i kierownikiem tajnego szkolnictwa w Lesznie był Władysław Rosochowicz, były nauczyciel miejscowego Liceum Pedagogicznego. Pozyskał do pracy konspiracyjnej kilku nauczycieli, studentów oraz inne osoby, które realizowały programy szkoły średniej dla 25 uczniów. Zajęcia z dziećmi w zakresie szkoły powszechnej prowadzili oprócz nauczycieli również uczniowie szkół średnich. Zorganizowane tajne szkolnictwo oraz indywidualne, niezorganizowane nauczanie było najbardziej rozwinięte w Lesznie i powiecie, w mniejszym stopniu w pozostałych powiatach.

Tadeusz Solla – członek „Tajnej Siódemki”, aresztowany przez gestapo, więzień obozów koncentracyjnych

[APL, Tadeusz Solla - spuścizna (więzień obozów koncentracyjnych, działacz harcerski), sygn. 4/16]

Otto Roszak – komendant „Tajnej Siódemki”, zamordowany w czasie przesłuchania przez Gestapo w Lesznie

[APL, Tadeusz Solla - spuścizna (więzień obozów koncentracyjnych, działacz harcerski), sygn. 4/29]

Kazimierz Bednarkiewicz - harcerz Szarych Szeregów w Kościanie, aresztowany, zesłany do KL Gross Rosen w 1944 r., zmarł w czasie ewakuacji obozu do Lipska 13 IV 1945 r.

[APL, Jerzy Zielonka – spuścizna (dziennikarz „Panoramy Leszczyńskiej”), sygn. 1906]

Bolesław Antoniuk - członek Szarych Szeregów, z Kościana

[APL, Jerzy Zielonka – spuścizna (dziennikarz „Panoramy Leszczyńskiej”), sygn. 1899]

Tadeusz Szymanowski - członek Szarych Szeregów, od 1943 osobisty łącznik komendanta Obwodu AK w Kościanie. Aresztowany przez Gestapo 27 VI 1944. Więziony w Kościanie, a następnie w Żabikowie. 27 VIII 1944 zmarł na skutek odniesionych ran w śledztwie

[APL, Jerzy Zielonka – spuścizna (dziennikarz „Panoramy Leszczyńskiej”), sygn. 1900]

Konspiracja harcerska w Rawiczu

W październiku 1939 r. z inicjatywy Romana Richtera (działał w Tajnej Polskiej Organizacji Wojskowej) zorganizowano konspiracyjną grupę harcerską. W styczniu 1940 r. Richter został aresztowany (zginął 26 września 1942 r. w obozie koncentracyjnym Gross - Rosen).

Inną grupę harcerską prowadził Jan Kiepułski. Należeli do niej m.in.: Bernard Grudziński, Franciszka Heckówna, Zofia Kiepułska i Franciszek Skrzypczak. Zajmowano się przede wszystkim nasłuchem radiowym. Grupa została aresztowana 26 grudnia 1939 r.

Z działalnością harcerską związani byli także: Czesław Kaczmarek , Edward Fabiś, Józef Wünsche (aresztowany 1940 r., zamordowany 23 września 1943 r. w obozie koncentracyjnym w Maauthausen).

„Tajna Siódemka” w Lesznie

Na przełomie lat 1939-1940 działała w Lesznie „Tajna Siódemka” /TS/. Była to konspiracyjna kontynuacja 7-mej Kolejowej Drużyny Harcerskiej im. Henryka Dąbrowskiego w Lesznie, utworzona w połowie października 1939 r. Zrzeszała ponad 20 harcerzy kierowanych przez Otto Roszaka.

W maju 1940r. Gestapo wpadło na trop działalności TS i przeprowadziło pierwsze aresztowania jej członków. 28 maja 1940 r. leszczyńskie Gestapo aresztowało w Tomaszowie Mazowieckim Tadeusza Berusa oraz w Lesznie Otto Roszaka. 9 lipca 1940 r. w Tomaszowie Mazowieckim aresztowany został Edward Matyklasiński. W okresie od 6 sierpnia do 10 września 1940 r. aresztowano dalszych 21 harcerzy „Tajnej Siódemki”. Początkowo zostali osadzeni w więzieniu w Lesznie, a następnie w pojedynczych celach więzienia w Rawiczu. Stamtąd skierowano ich do obozów koncentracyjnych.

23 sierpnia 1940 r. – został, w czasie przesłuchań przez Gestapo w Lesznie, zamordowany komendant TS Otto Roszak. Ponadto w więzieniach i obozach koncentracyjnych zmarło kilkunastu aresztowanych harcerzy.

Konspiracyjne harcerstwo w Gostyniu

Na terenie powiatu gostyńskiego pierwsze próby zorganizowanego ruchu oporu przeciwko okupantowi podjęli działacze harcerscy.

Wielu starszych harcerzy i instruktorów do pracy konspiracyjnej włączył mjr Marcin Talarczyk. Utworzono ogniwa Sieci Dywersji Pozafrontowej.

Na przełomie października i listopada 1939 r. Sieć Dywersji Pozafrontowej została podporządkowana Stronnictwu Narodowemu. Utworzoną Narodową Organizacją Bojową kierował w Wielkopolsce Antoni Wolniewicz. W 1941 r. grupa została rozbita, przede wszystkim wskutek zdrady jednego z jej czołowych przywódców Zenona Ciemniejewskiego, który okazał się konfidentem gestapo.

Z gostyńskich instruktorów harcerskich w działalność w NOB zaangażowani byli m.in.: Władysław Boendke, Józef Polaszek, Czesław Kręgielski i Feliks Latosiński.

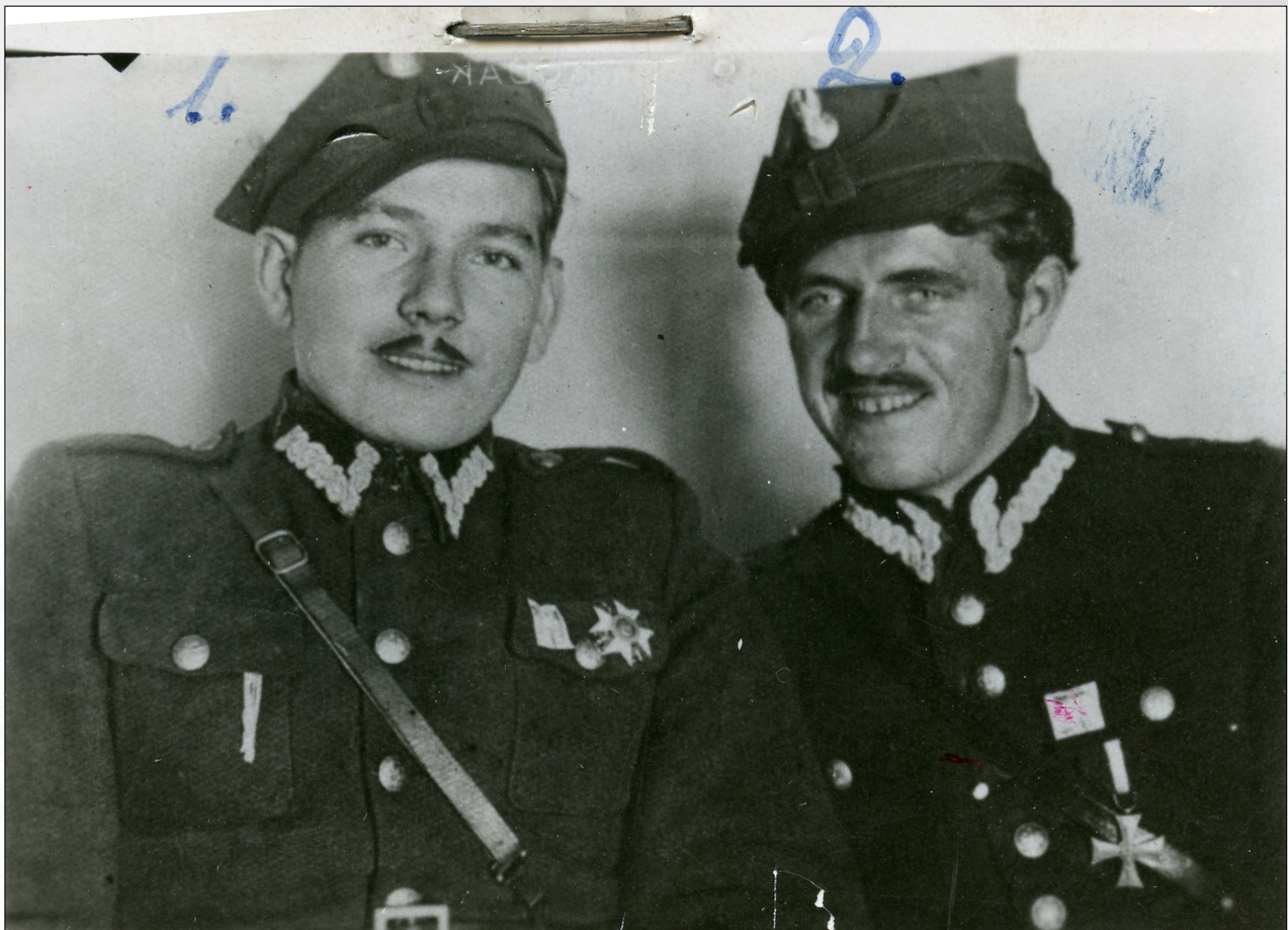
W 1941 r. aresztowano między innymi Władysława Boendke (jego losy nie są znane, w 1944 r. przebywał w obozie Gross-Rosen) i Józefa Polaszka (stracono w Poznaniu 21 sierpnia 1942 r.).

Na początku 1943 r. konspiracyjne harcerstwo zostało przemianowane na Szare Szeregi. Organizacja była ściśle powiązana z Armią Krajową. W Gostyniu instruktorzy harcerscy Czesław Kręgielski i Feliks Latosiński byli członkami dowództwa obwodu Armii Krajowej.

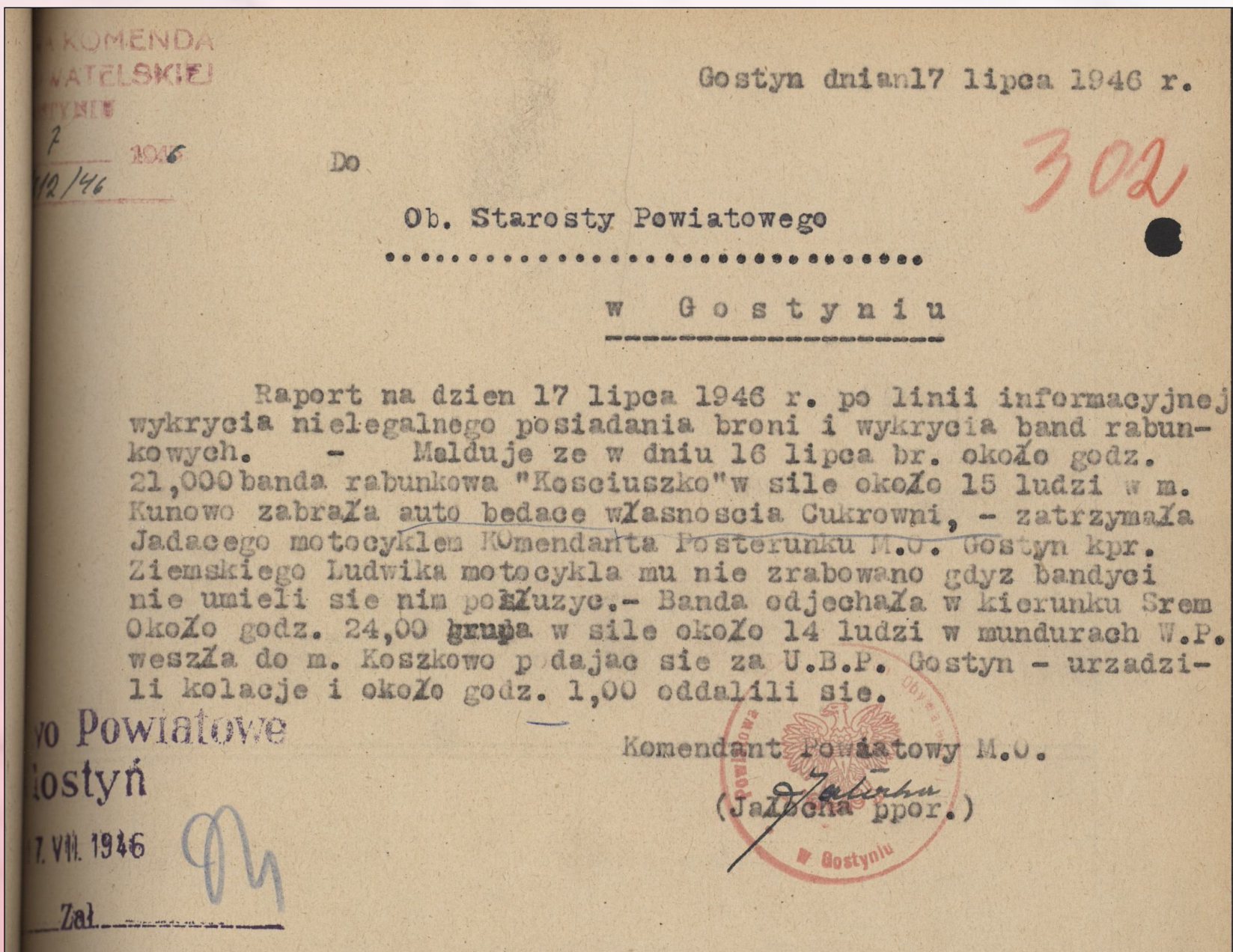
Pod koniec czerwca 1944 r. aresztowano w Gostyniu Czesława Kręgielskiego (został zamordowany w obozie koncentracyjnym Gusen II) i Feliksa Latosińskiego (przeżył).

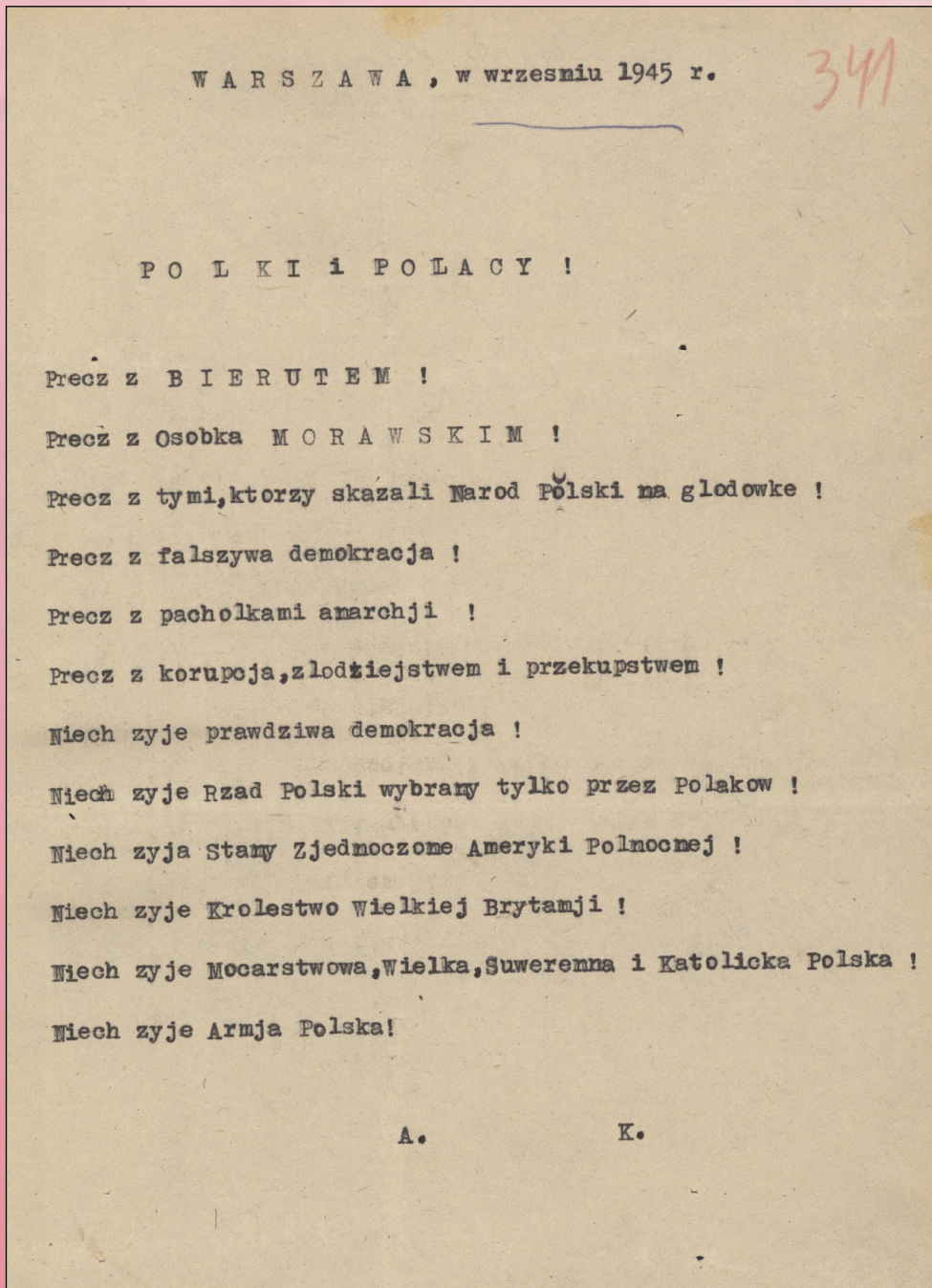
Marian Rączka ps. „Kościuszko”
[źródło: IPN Oddział w Poznaniu]

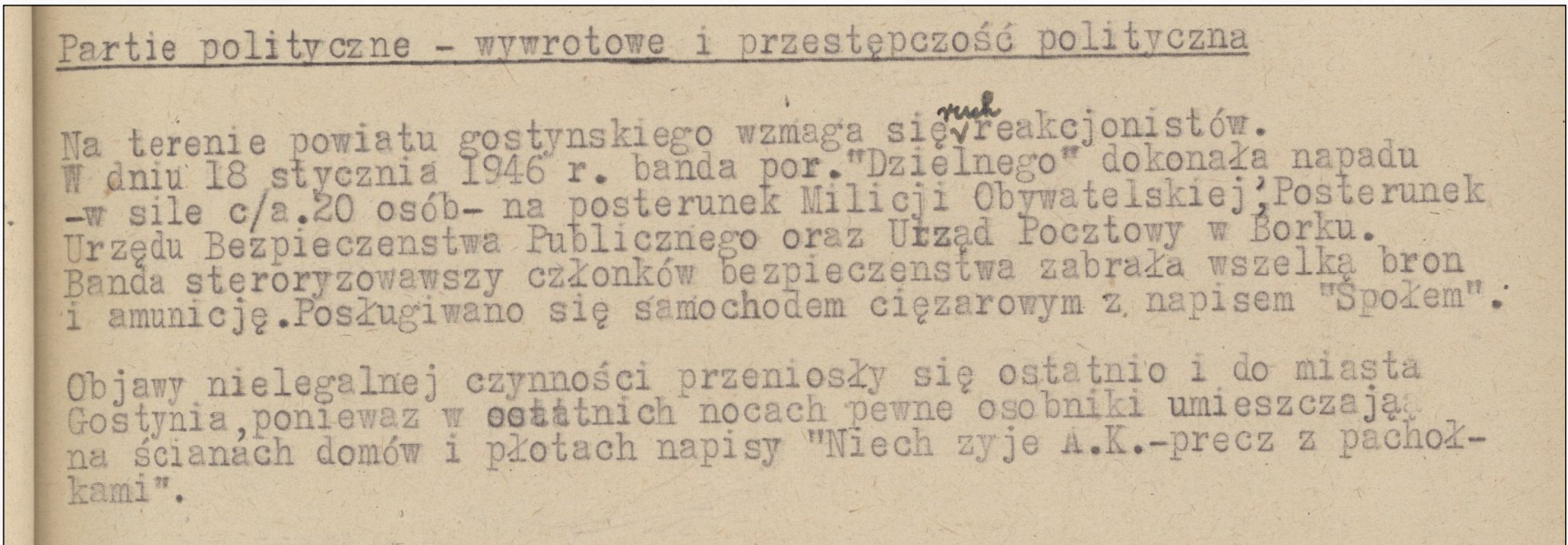
Marian Rączka ps. „Kościuszko” (z prawej) i Wacław Piecuch ps. „Orzeł”
[źródło: IPN Oddział w Poznaniu]

Raport Komendanta MO w Gostyniu o akcji grupy „Kościuszko”
[APL, Starostwo Powiatowe w Gostyniu 1945-1950, sygn. 2]

Odezwa do Polaków, 1945 r.
[APL, Starostwo Powiatowe w Gostyniu 1945-1950, sygn. 1]

Sprawozdanie referatu Społeczno – Politycznego za miesiąc styczeń 1946 r.
[APL, Starostwo Powiatowe w Gostyniu 1945-1950, sygn. 2]

Ślubne zdjęcie Ludwika Sinieckiego ps. „Szary”
[źródło: IPN Oddział w Poznaniu]

Żołnierze Wyklęci

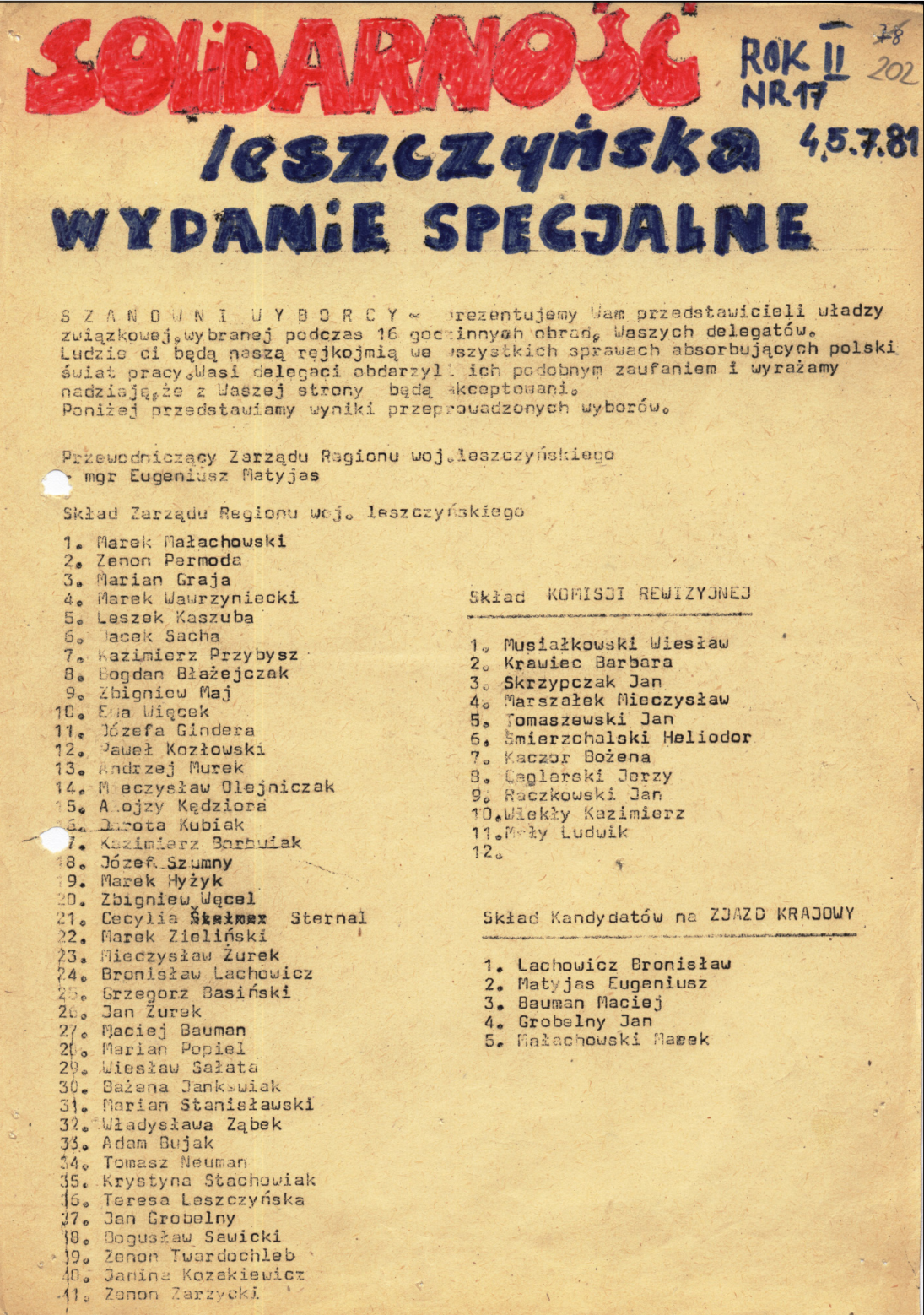
Żołnierze wyklęci, żołnierze niezłomni, powojenne podziemie niepodległościowe i antykomunistyczne – ruch partyzancki, który od 1944 do 1963 r. stawiał czynny opór sowietyzacji Polski i podporządkowaniu jej ZSRR.

W czasie największej aktywności zbrojnego podziemia, działało w nim bezpośrednio 150-200 tysięcy osób zgrupowanych w oddziałach o bardzo różnej orientacji. Około dwudziestu tysięcy z nich walczyło w oddziałach partyzanckich. Kilkaset tysięcy to ludzie zapewniający partyzantom aprowizację, wywiad, schronienie i łączność. Przez prawie dwadzieścia lat ich działalności daje to łącznie ponad pół miliona ludzi tworzących społeczność Żołnierzy Wyklętych.

Największą organizacją antykomunistyczną w Wielkopolsce była Wielkopolska Samodzielna Grupa Ochotnicza „Warta”, której twórcą i dowódcą był ostatni komendant okręgu poznańskiego Armii Krajowej, ppłk Andrzej Rzewuski. Na terenach powiatu leszczyńskiego, kościańskiego, a przede wszystkim gostyńskiego, w ramach WSGO „Warta” aktywnie działały dwie grupy. Grupa por. Ludwika Sinieckiego ps. „Szary” oraz grupa „Dzielnego”, którą początkowo dowodził Gedymін Rogiński ps. „Dzielny”, a następnie Stanisław Frydrych ps. „Wicher”, Kazimierz Kotowski ps. „Graf”, Zdzisław Zydorek ps. „Żyd” i jako ostatni, pochodzący z Gostynia, Marian Rączka ps. „Kościuszko”.

Oprócz działań zbrojnych oddziały te prowadziły rozwinięte na szeroką skalę akcje propagandowe. Wywieszano plakaty i ulotki, które przesiąknięte były treścią antykomunistyczną. Krytykowano w nich ustrój państwa polskiego, grożono karą śmierci za współpracę z UB, nakazywano wystąpienie z szeregów PPR i popieranie PSL. Do aktywnych członków PPR wysyłano ostrzeżenia.

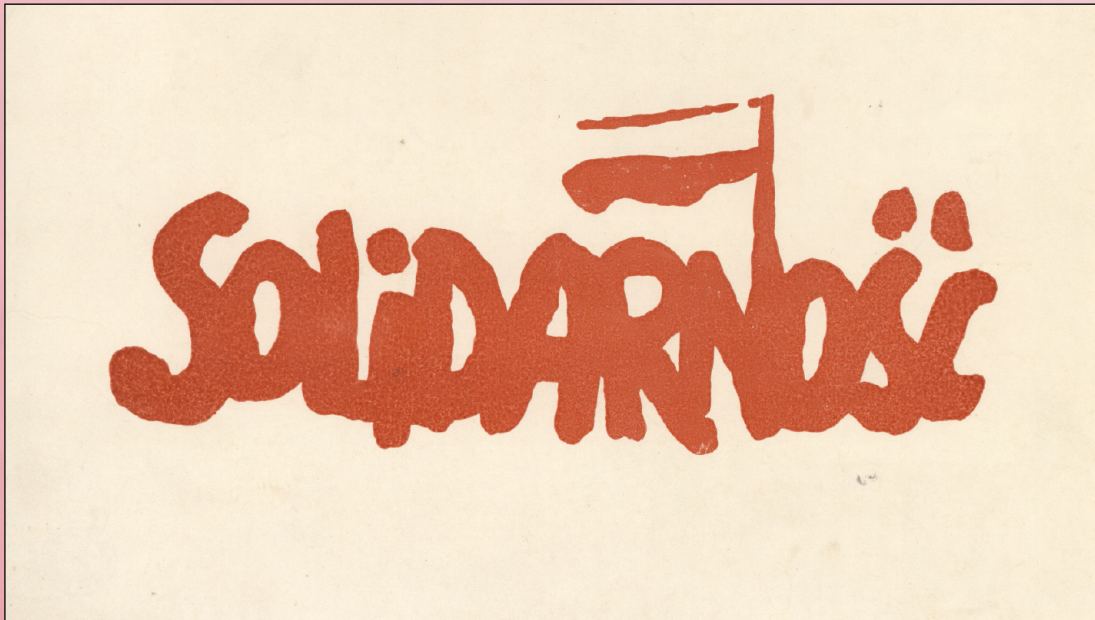
Powojenne podziemie niepodległościowe najintensywniej działało w końcówce lat 40-tych. Z czasem ich opór malał i ostatecznie został złamany na początku lat 50-tych, czego symbolicznym finałem stało się rozbiecie w 1953 r. resztek oddziału Anatola Radziwonika ps. „Olech”. Ostatni członek zbrojnej walki – Józef Franczak ps. „Lalek” z oddziału kpt. Zdzisława Brońskiego „Uskoka” – zginął w obławie w Majdanie Kozic Górnych pod Piaskami w woj. lubelskim, 21 października 1963 roku, osiemnaście lat po wojnie.

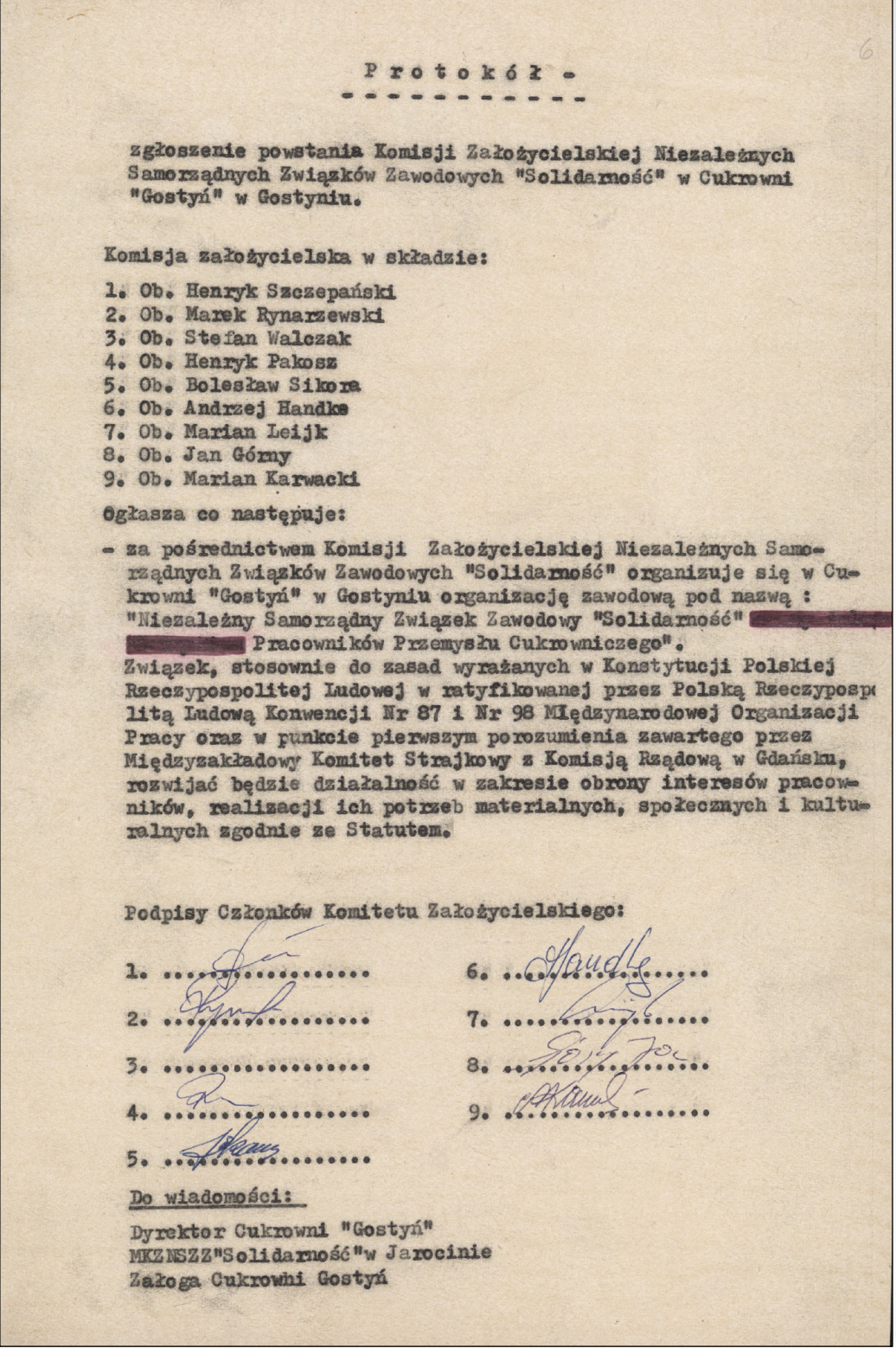
Skład Zarządu Regionu Leszczyńskiego [IPN o Poznań, sygn. Po_00_34_30]

Delegaci Regionu Leszczyńskiego NSZZ „Solidarność” podczas I Krajowego Zjazdu. Siedzą odprawej: Marek Małachowski, Bronisław Lachowicz, Eugeniusz Matyjas, Jan Grobelny. [APL, APL, Jerzy Zielonka – spuścizna (dziennikarz „Panoramy Leszczyńskiej”), sygn. 55]

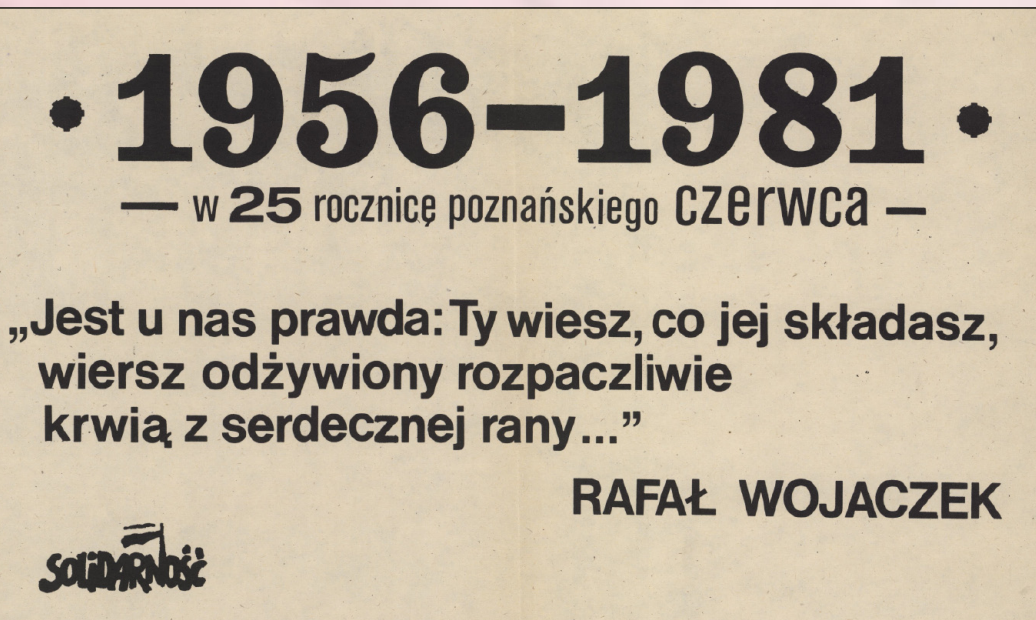
Ulotki NSZZ „Solidarność” [APL, NSZZ „Solidarność” przy Spółdzielni Inwalidów „Start” w Lesznie, sygn. 7]

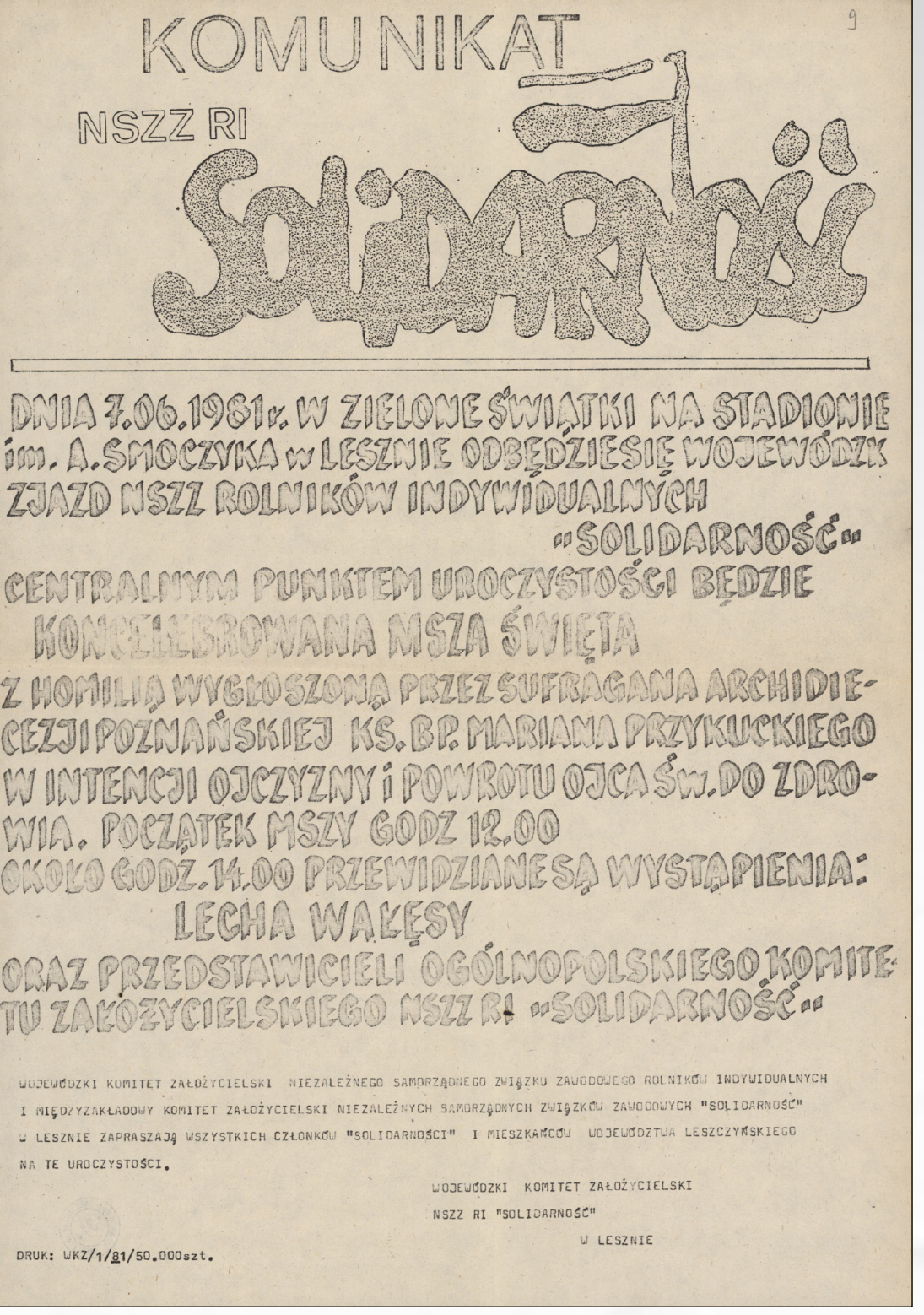
Protokół zgłoszenia powstania Komisji Założycielskiej NSZZ „Solidarność” w Cukrowni „Gostyn” w Gostyniu [APL, NSZZ „Solidarność” przy Cukrowni Gostyn w Gostyniu, sygn. 2]

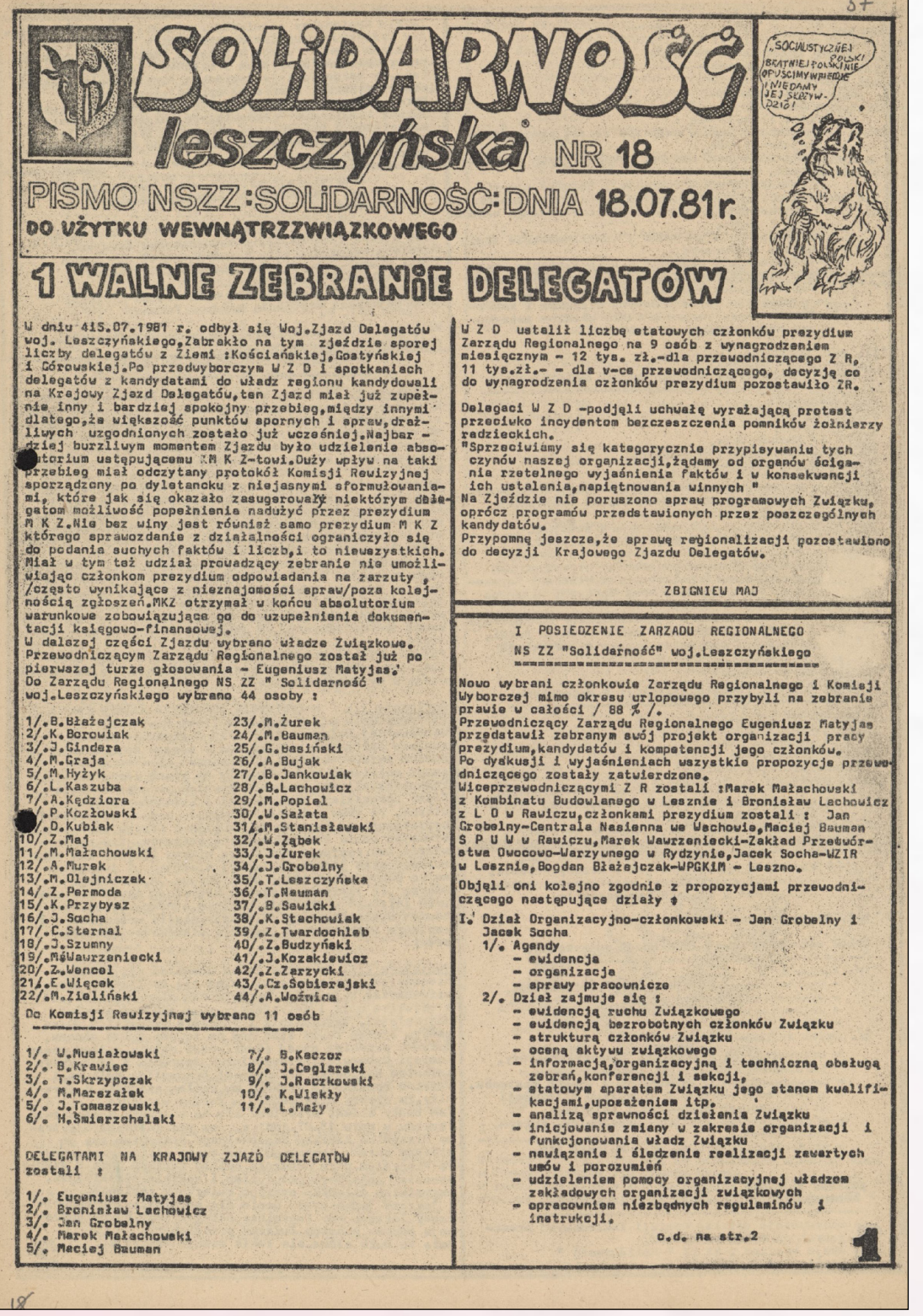
Bronisław Lachowicz podczas wiecu wyborczego w Rawiczu w 1989 r. [APL, NSZZ „Solidarność” Ziemi Rawickiej, sygn. 4]

Ulotki NSZZ „Solidarność” [APL, NSZZ „Solidarność” przy Spółdzielni Inwalidów „Start” w Lesznie, sygn. 7]

Komunikat NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność” o zjeździe w dniu 7.06.1981 r. na Stadionie im. Alfreda Smoczyka w Lesznie [APL, NSZZ „Solidarność” przy Spółdzielni Inwalidów „Start” w Lesznie, sygn. 7]

Pismo NSZZ „Solidarność”- „Solidarność Leszczyńska” nr 18 z 18.07.1981 r. – informujące na pierwszej stronie o I Walnym Zebraniu Delegatów [APL, NSZZ „Solidarność” przy Spółdzielni Inwalidów „Start” w Lesznie, sygn. 6]

NSZZ „Solidarność” Regionu Leszczyńskiego

Miesiąc wrzesień 1980 r. stał się okresem tworzenia pierwszych struktur założycielskich NSZZ „Solidarność” w województwie leszczyńskim. W połowie września powstał Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” przy PKP w Lesznie. 27 października 1980 r. w Domu Oświaty Zdrowotnej w Lesznie podjęto decyzję o utworzeniu Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” w Lesznie.

4 lipca 1981 r. doszło do I Walnego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” Regionu Leszczyńskiego. Głównym celem zjazdu było wybranie statutowych władz związkowych w regionie. Przewodniczącym Zarządu Regionu został Eugeniusz Matyjas.

Delegatami na I Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność” z Regionu Leszczyńskiego byli: Eugeniusz Matyjas, Jan Grobelny, Bronisław Lachowicz, Marek Małachowski.

13 grudnia 1981 r. wprowadzono stan wojenny. Działalność NSZZ „Solidarność” początkowo ustała, a następnie zaczęła się ponownie organizować.

25 lutego 1982 r. w centrum miasta została rozkolportowana “Odezwa do wszystkich członków społeczeństwa”. Wkrótce jej autorzy zostali aresztowani. Otrzymali wyroki od 1 roku do 4,5 roku pozbawienia wolności.

We wrześniu 1982 r. powołano Tymczasowy Zarząd Regionu w składzie: Eugeniusz Matyjas - przewodniczący oraz Zdzisław Drost i Waldemar Handke. Zaczęły się ukazywać “Komunikaty Tymczasowego Zarządu Regionu NSZZ Solidarność w Lesznie”.

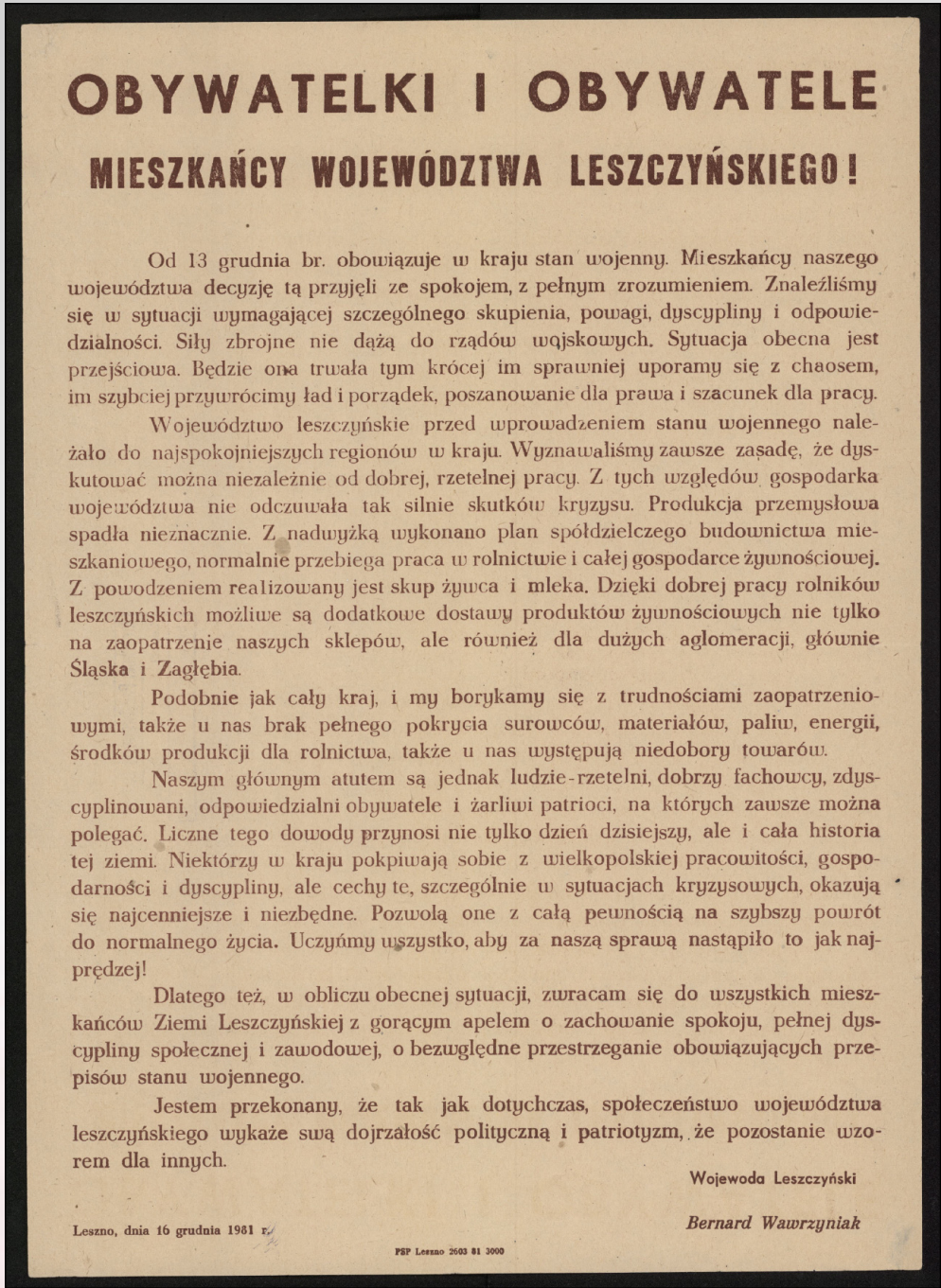
1 listopada 1982 r. na cmentarzu “S” ustawiła ok. 1,5 metrowy krzyż z napisem “Ofiarom stanu wojennego robotnicy zakładów gostyńskich”. Pod krzyżem złożono kwiaty z szarfą “S”.

Od 12 do 18 grudnia 1982 r. aresztowano członków TZR : Zdzisława Drosta, Eugeniusza Matyjasa, Zenona Maciejewskiego, Waldemara Handke oraz trzech poznańskich studentów współpracujących z TZR-em w Lesznie: Tomasza Czabańskiego, Olgierda Nowaka i Andrzeja Grudzińskiego. Sąd wymierzył im kary od 0,5 do 1,5 roku pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata.

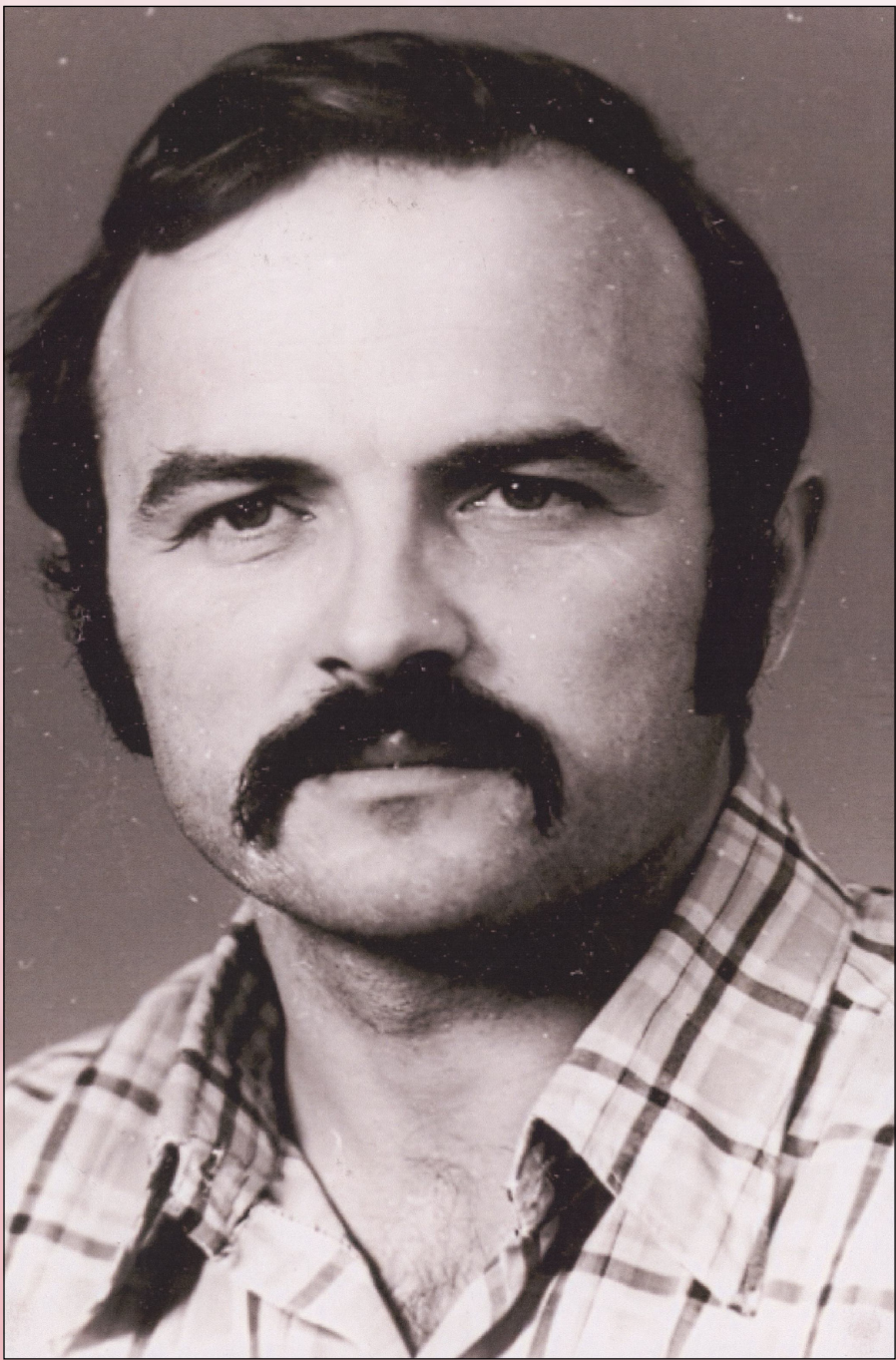
Był to cios dla leszczyńskiej “S”, który jednak tylko na pewien czas osłabił aktywność środowiska i nie spowodował zaprzestania działalności Związku.

Ponownie dopiero w1988 r. ujawnił swój skład Tymczasowy Zarząd Regionu. W jego składzie byli E. Matyjas – przewodniczący, Z. Drost, Waldemar Handke, Zenon Kąkol, B. Lachowicz, A. Matuszewski, A. Orzałkiewicz, J. Sobieraj, J. Terlecki, K. Włodarczak.

W 1989 r. Komitet Obywatelski NSZZ „Solidarność” wysunął kandydatów do wyborów z Regionu Leszczyńskiego byli to: Antoni Żurawski, Stanisław Hoffmann, Adela Dankowska i Marek Jurek.

Odezwa wojewody leszczyńskiego Bernarda Wawrzyniaka do mieszkańców województwa leszczyńskiego, 16 XII 1981 r.
[APL, Zbiór druków ulotnych]

Eugeniusz Śliwiński - członek NSZZ „Solidarność”, internowany w czasie stanu wojennego
[Zdjęcie ze zbiorów E. Śliwińskiego]

2 LESZNO

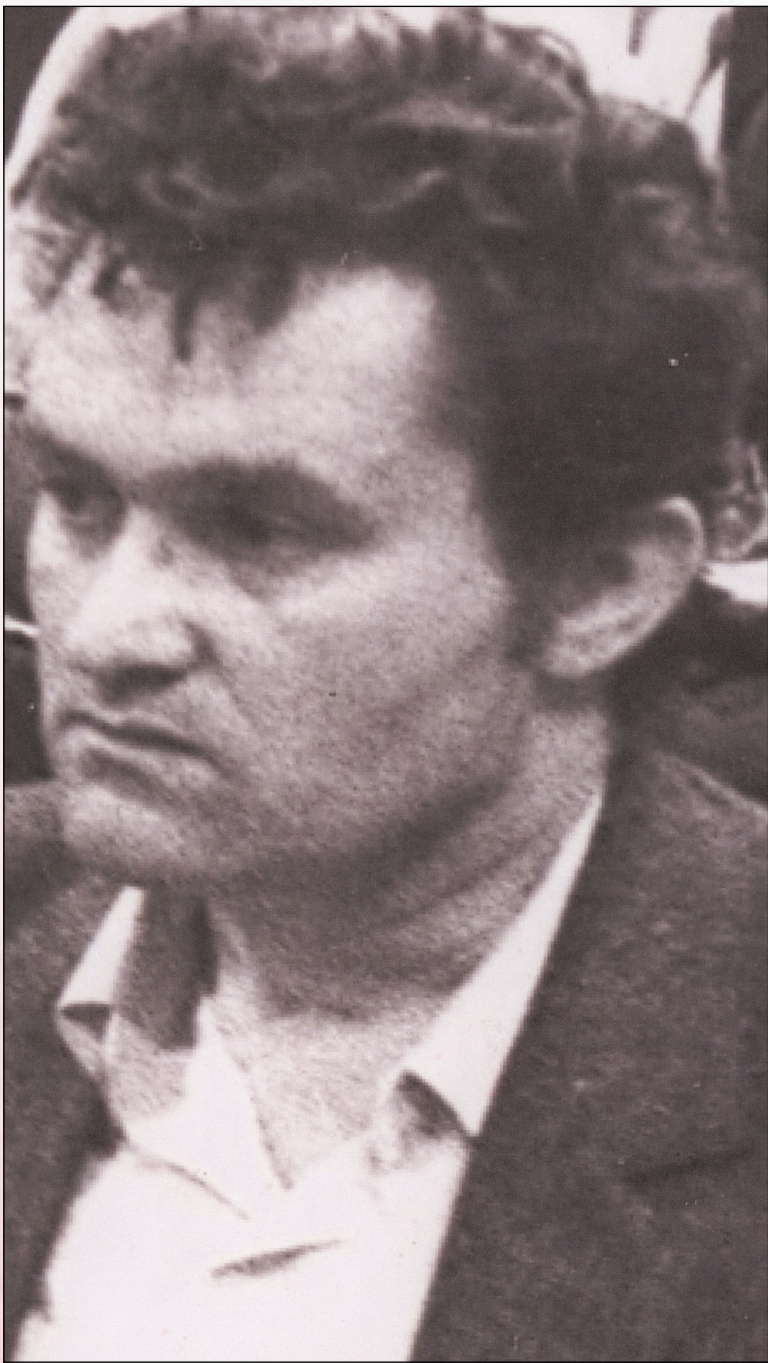
Złota mowa...

Ktoś...

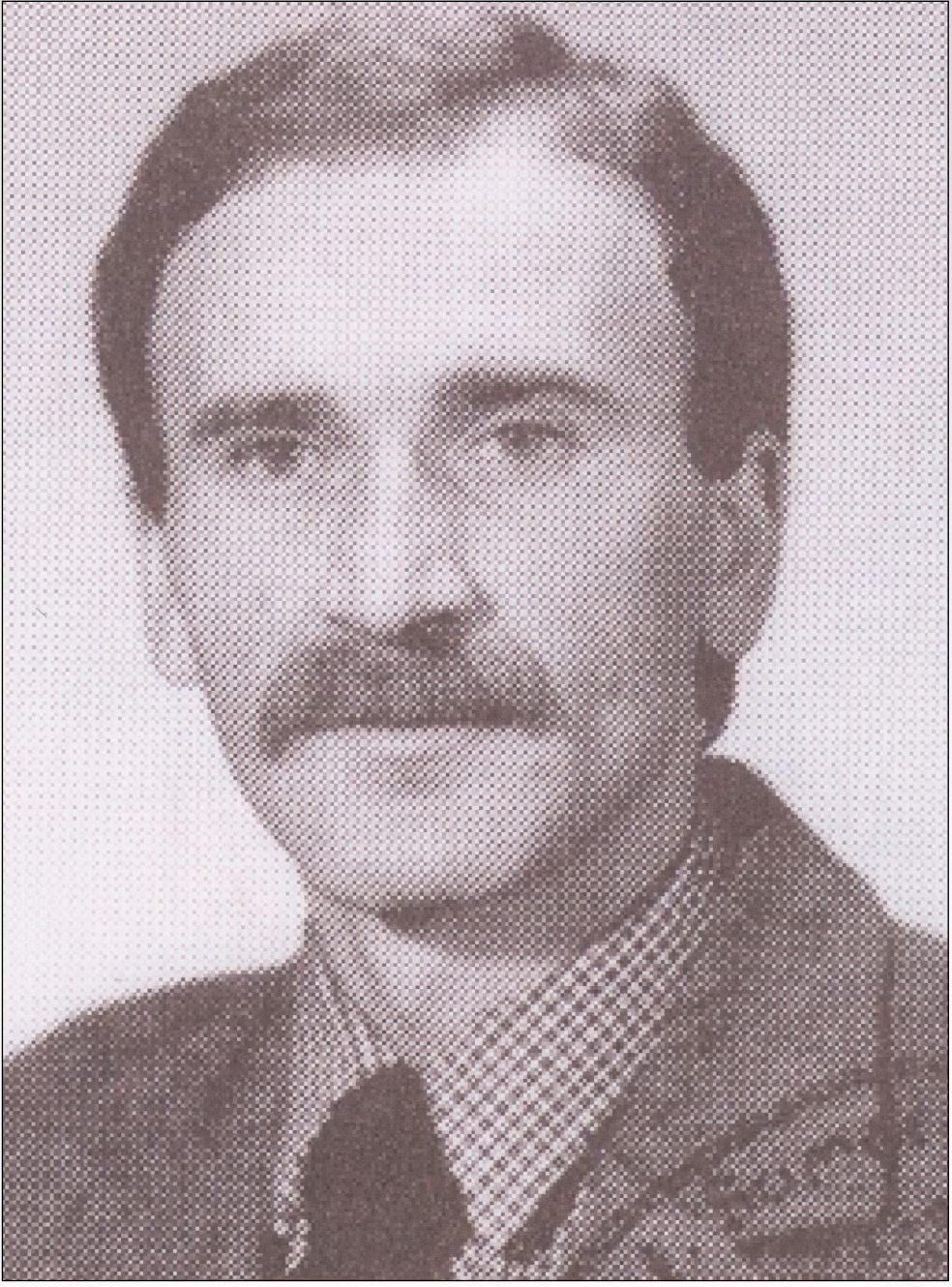
Wykaz osób internowanych w okolicy "4" z 2 a "

№	Nazwisko i imię	Data urodzenia	Miejscowość zamieszkania	Okres internowania	Podział
1	Abel Robert	23.03.1929r.	Otto	Leszno Kępczyn 3	13.12.81-19.12.82 II PKP
2	Antoniuk Stefan	21.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 6/2	13.12.81-14.12.81 III PKP
3	Antoniuk Stefan	21.05.1929r.	Wschowa	Kilińskiego 5/2	13.12.81-14.12.81 III PKP
4	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
5	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
6	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
7	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
8	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
9	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
10	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
11	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
12	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
13	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
14	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
15	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
16	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
17	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
18	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
19	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
20	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
21	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
22	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
23	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
24	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
25	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
26	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
27	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
28	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
29	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
30	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
31	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
32	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
33	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
34	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
35	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
36	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
37	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
38	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
39	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
40	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
41	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
42	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
43	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
44	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
45	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
46	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
47	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
48	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
49	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
50	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
51	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
52	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
53	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
54	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
55	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
56	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
57	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
58	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
59	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
60	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
61	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
62	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
63	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
64	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
65	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
66	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
67	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
68	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
69	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
70	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
71	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
72	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
73	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
74	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
75	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
76	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
77	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
78	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
79	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
80	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
81	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
82	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
83	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
84	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
85	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
86	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
87	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
88	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
89	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
90	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
91	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
92	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
93	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
94	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
95	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
96	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
97	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
98	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
99	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP
100	Banasiuk Piotr	24.05.1929r.	Wschowa	Wolsztyn 4 b	13.12.81-14.12.81 III PKP

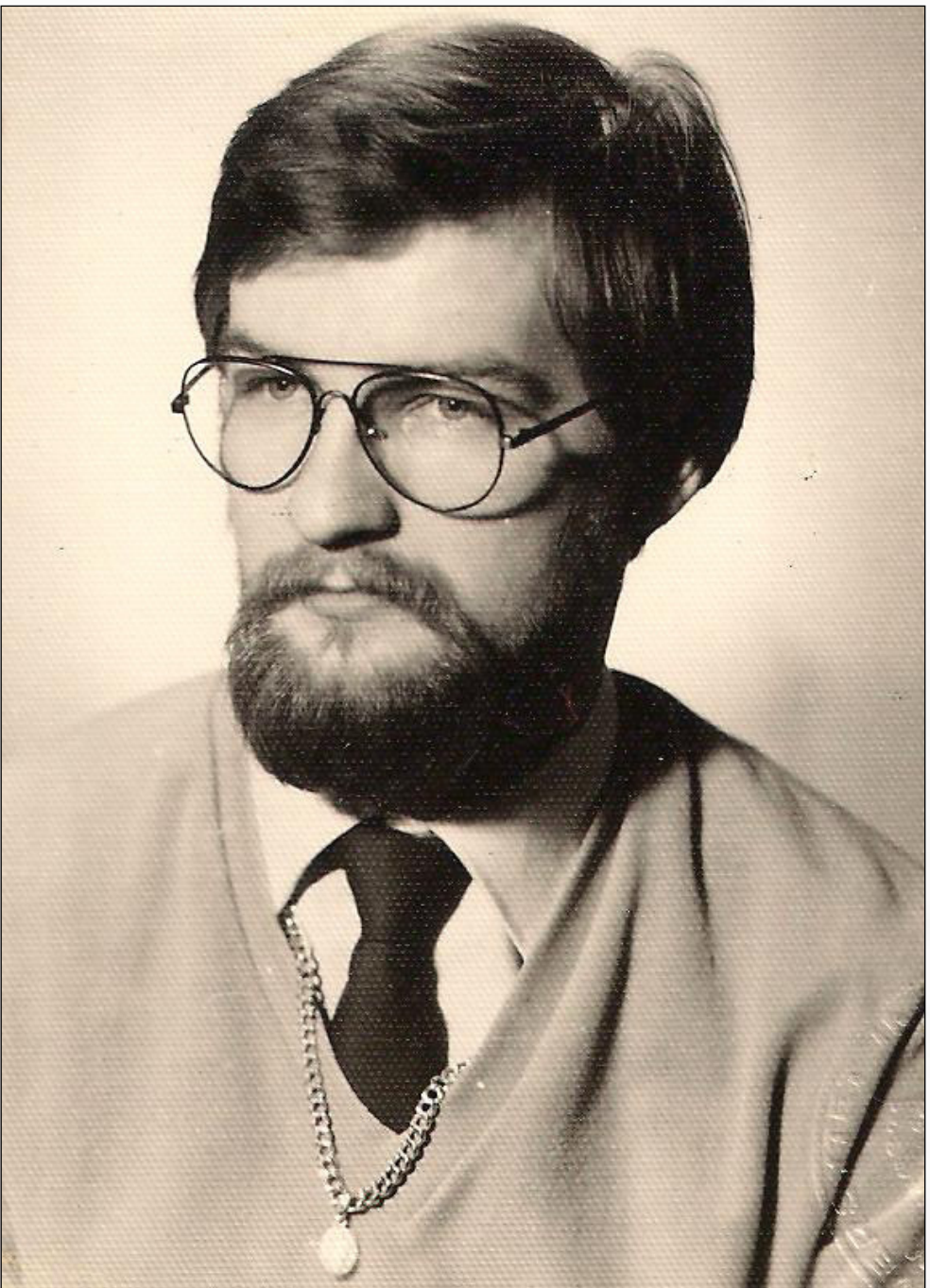
Wykaz osób internowanych z obszaru województwa leszczyńskiego
[IPN Oddział w Poznaniu, sygn. Po_0_37_4]

Bronisław Lachowicz - członek NSZZ „Solidarność”, internowany w czasie stanu wojennego
[Zdjęcie ze zbiorów B. Lachowicza]

Eugeniusz Matyjas – przewodniczący Regionu Leszczyńskiego NSZZ Solidarność, internowany w czasie stanu wojennego
[Zdjęcie ze zbiorów E. Matyjas]

Waldemar Handke – członek NSZZ „Solidarność”, internowany w czasie stanu wojennego
[Zdjęcie ze zbiorów W. Handke]

ROZKAZ WOJEWÓDZKI
MIEJSCOWY W LESZNIE
16.12.1981r.

DECYZJA NR 3516
o internowaniu

Umożliwia, że pozostawienie na wolności obywatela
nazwisko i imię Handke Waldemar
imięna rodziców Jan, Teresa
data i miejsce urodzenia 30.06.1929, Leszno
zawód (zajęcie) i miejsce pracy Student
miejscowość zamieszkania Leszno, ul. Dąbrowski 4
zagrożenie bezpieczeństwa Państwa i porządku publicznego przez to, że
1. internować go w okresie obywatela w
2. wykonanie decyzji skierować do
KOMENDANT WOJEWÓDZKI MO
Leszno, dnia 12.12.81

Decyzja o internowaniu W. Handke z 12.grudnia 1981 r.
podpisana przez komendanta wojewódzkiego MO w Lesznie płk. Antoniego Kuracha
[IPN Oddział w Poznaniu, sygn. Po_0_37_4]

14.12.1981r. Leszno - podjęty wniosek - wypracować 6 ulotek o tematyce antykomunistycznej, skierowanych do wojska MO podpisane przez HKS, NKT, Kółko i Kółko, Kółko i Kółko

14.12.1981r. Leszno - podjęty wniosek - wypracować 6 ulotek o tematyce antykomunistycznej, skierowanych do wojska MO podpisane przez HKS, NKT, Kółko i Kółko, Kółko i Kółko

14.12.1981r. Leszno - podjęty wniosek - wypracować 6 ulotek o tematyce antykomunistycznej, skierowanych do wojska MO podpisane przez HKS, NKT, Kółko i Kółko, Kółko i Kółko

14.12.1981r. Leszno - podjęty wniosek - wypracować 6 ulotek o tematyce antykomunistycznej, skierowanych do wojska MO podpisane przez HKS, NKT, Kółko i Kółko, Kółko i Kółko

14.12.1981r. Leszno - podjęty wniosek - wypracować 6 ulotek o tematyce antykomunistycznej, skierowanych do wojska MO podpisane przez HKS, NKT, Kółko i Kółko, Kółko i Kółko

14.12.1981r. Leszno - podjęty wniosek - wypracować 6 ulotek o tematyce antykomunistycznej, skierowanych do wojska MO podpisane przez HKS, NKT, Kółko i Kółko, Kółko i Kółko

14.12.1981r. Leszno - podjęty wniosek - wypracować 6 ulotek o tematyce antykomunistycznej, skierowanych do wojska MO podpisane przez HKS, NKT, Kółko i Kółko, Kółko i Kółko

14.12.1981r. Leszno - podjęty wniosek - wypracować 6 ulotek o tematyce antykomunistycznej, skierowanych do wojska MO podpisane przez HKS, NKT, Kółko i Kółko, Kółko i Kółko

14.12.1981r. Leszno - podjęty wniosek - wypracować 6 ulotek o tematyce antykomunistycznej, skierowanych do wojska MO podpisane przez HKS, NKT, Kółko i Kółko, Kółko i Kółko

14.12.1981r. Leszno - podjęty wniosek - wypracować 6 ulotek o tematyce antykomunistycznej, skierowanych do wojska MO podpisane przez HKS, NKT, Kółko i Kółko, Kółko i Kółko

Informacje Służby Bezpieczeństwa o zaistniałych przypadkach działań przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego na terenie województwa leszczyńskiego
[IPN Oddział w Poznaniu, sygn. Po_00_34_30]

Stan wojenny

Scenariusz był ten sam w całym kraju. W nocy 12/13 grudnia 1981 r. siły bezpieczeństwa wdarły się do Zarządu Regionu leszczyńskiej “S” - plądrowali pomieszczenia, niszczyli sprzęty, zabierali dokumenty. Tej nocy internowano 60 leszczyńskich działaczy związkowych i społecznych. Kilka dni później przy parafii pw. św. Mikołaja, gdzie posługę kapłańską pełnił ks. Bernard Cegła, powstał w Lesznie pierwszy punkt pomocy internowanym i ich rodzinom. Wprowadzenie stanu wojennego nie wywołało w regionie strajków, ani manifestacji ulicznych, ale “Solidarność” cały czas przypominała o swoim istnieniu. Pierwszymi próbami sprzeciwu były ulotki i napisy pojawiające się w różnych miejscowościach województwa leszczyńskiego. Już 14 grudnia na gostyńskich murach pojawiła się kotwica Polski Walczącej. Podczas jej malowania został zatrzymany Maciej Chwistek. 16 grudnia mieszkańcy Wschowy “otrzymali” ulotki wyprodukowane przez trzech uczniów tamtejszych szkół średnich: Krzysztofa Czerwca, Waldemara Burdę i Pawła Kajzera. Na przełomie 1981/1982 akcje ulotkowe oraz malowanie na murach były powtarzane wielokrotnie, m.in. w Lesznie, Gostyniu, Miejskiej Górze, Kobylnikach, Pobielu, Krobi, Chwałkowie, Kościanie, Wschowie, Pogorzeli, Starym Bojanowie, Górze, Poniecu, Słupi Kapitulnej, Rawiczu, Sicinach i Bojanowie.